

Dr. Abdul Gani, M.Pd.
Dr. Moh. Hafid Effendy, M.Pd.

**MERDEKA
BELAJAR**

Pangajhârân Bhâsa Madhurâ Pornama È Pèngghir Sèrèng

Ka'angghuy Morèd SMA/MA Kellas X

Aḡhâsar Kurikulum Merdeka
Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur

GLOBAL OFFSET SEJAHTERA

Pangajhârân Bhâsa Madhurâ 10

Pornama È Pèngghir Sèrèng

Ka'angghuy Morèd SMA/SMK/MA Kellas 10

Angghidhân:

Dr. Abdul Gani, M.Pd.

Dr. Moh. Hafid Effendy, M.Pd.

Editor

Tim Penulis

Layout Isi

Hadi Wibowo

Romadhon

Desain Cover

Rahmat Mustofa Ridwan

Ilustrator

Tim Penerbit

Cetakan Pertama : Tahun 2025

ISBN :

978-623-8779-33-8 (no.jil.lengkap)

978-623-8779-34-5 (jil.1)

Tata letak buku ini menggunakan Program CorelDRAW X7, Adobe Photoshop CC

Font isi menggunakan Fira Sans (10-12pt)

Ukuran buku: 17,6 x 25 cm

vi + 122 halaman, ilustrasi

© Hak cipta dilindungi oleh undang-undang

Tidak dibenarkan mengutip, menjiplak, atau memfotokopi sebagian atau seluruh isi buku ini serta memperjualbelikannya tanpa izin tertulis dari Penerbit.

Undang-Undang Republik Indonesia Nomor 19 Tahun 2002 tentang Hak Cipta Pasal 72 Ketentuan Pidana Sanksi Pelanggaran.

1. Barang siapa dengan sengaja dan tanpa hak melakukan perbuatan sebagaimana dimaksud dalam Pasal 2 Ayat (1) atau Pasal 49 Ayat (1) dan Ayat (2) dipidana dengan pidana masing-masing paling singkat 1 (satu) bulan dan/atau denda paling sedikit Rp1.000.000,00 (satu juta rupiah), atau pidana penjara paling lama 7 (tujuh) tahun dan/atau denda paling banyak Rp5.000.000.000,00 (lima miliar rupiah).
2. Barang siapa dengan sengaja menyiarkan; memamerkan, mengedarkan, atau menjual kepada umum suatu ciptaan atau barang hasil pelanggaran Hak Cipta atau Hak Terkait sebagaimana dimaksud pada Ayat (1) dipidana dengan pidana penjara paling lama 5 (lima) tahun dan/atau denda paling banyak Rp500.000.000,00 (lima ratus juta rupiah).

Dhâdhâbuwân Pangangghit

Assalamu'alikum Wr. Wb.

Mamolan abdhina ngonjhukkaghi sokkor dâ' Allah Sè Maha Amorbhâ jhâghât, amarghâ buku Pangajhârân Bhâsa Ðaèrah Madhurâ kellas X kantos XII sè abhul-ombhul **“Pornama è Pèngghir Sèrèng”** ampon lastarè èpaterbi'.

Buku pangajhârân ka'dinto èsoston ka'angghuy ma-loma dâ' sadhâjâ morèd sè alâng-saghulung sareng bhâsa Madhurâ rè-saarèna. Bhâb ka'dinto sanget rajâ ghunana kaangghuy mertè bhuḍhâjâ Madhurâ, sabâb bhâsa ka'dinto mènangka bâi' dâlemma bhuḍâjâ. Manabi sadhâjâ ngangoḍâdhân ta' angghâḍhuwi ghuli enneng akadhi sè kasebbhut, madhââ rogina orèng Madhura.

Buku ka'dinto lastarè lèbât lalampa'an sè cokop abit, jhughâ bhinareng ka'addhreganna para Pangangghit sè ta' cokbâ asabbhil kantos lastarè, akor sareng ngen-angen sè èkamaksod. Pan-saponapan papangghiyân ampon è bâḍâ'âghi ka'angghuy ngaollè ngen-angenna kaulâ Panjhennengngan sadhâjâ.

Ðhâsar panyosonan buku pangajhârân panèka maghut dâ':

1. Kurikulum Merdeka.
2. Pergub nomer 19 taon 2014 terbi' tangghâl 03 April 2014.
3. Pergub Nomer 36 taon 2024.

Nyoson buku pangajhârân ka'dinto sakalangkong bânnya' alangan sareng sangghâ roghina, è antarana amanca bânana logat/dialèk sareng èjhâân Madhurâ sè ampon èpaterbi' sareng Balai Bahasa Jhâbâ Tèmor taon 2011. Nangèng, ḍâri addrengnga para pangangghit, alhamdulillah sadhâjana bisa kalampân kalabân saè.

Pongkasan bhântowan pamangghi para ghuru nyopprè sampornana èssèna buku ka'dinto è bingkèng arè sanget èkabhuto. Saka'dinto pamator, mator sakalangkong.

Wassalamu'alaikum Wr. Wb.

Sorbhâjâ, Februari 2025

Tim sè ngangghit

Capaian Pembelajaran dan Tujuan Pembelajaran

Elemen	Capaian Pembelajaran	Tugas Pembelajaran
Menyimak	Peserta didik mampu mengevaluasi dan mengkreasi informasi berupa gagasan, pikiran, perasaan, pandangan, arahan atau pesan yang akurat dari menyimak berbagai jenis teks karya sastra (<i>basa rinengga/ lalonget dan tembang macapat</i>) dalam bentuk visual dan audio visual. Peserta didik memahami dan mengidentifikasi ciri ragam bahasa dalam komunikasi sehari-hari.	Peserta didik memahami paparan dengan menghargai dan berlatih menilai/ mengkritisi paparan lisan teman.
		Peserta didik dapat memahami dan mengidentifikasi ciri ragam bahasa lisan dalam bermain drama atau dalam berkomunikasi sehari-hari melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan tepat.
		Peserta didik mampu mengevaluasi dan mengkreasi informasi teks oca' lalonget dan oca' pangalem dalam bentuk visual dan audio visual melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan tepat.
		Peserta didik mampu mengevaluasi dan mengkreasi perbedaan teks sastra (oca' lalonget, oca' pangalem) dan teks non sastra dalam bentuk visual dan audio visual dalam bentuk menjawab pertanyaan dengan tepat.
		Peserta didik mampu mengevaluasi tembhâng macapat dalam bentuk visual dan audio visual melalui menjawab pertanyaan dengan tepat.
Membaca dan Memirs	Peserta didik mampu membaca dan merespon berbagai <i>artikel/ ghâncaran, wayang/ topèng dhâlâng, teks beraksara Jawa/ carakan Madura</i> dari teks visual dan audiovisual untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat. Peserta didik menginterpretasi informasi untuk mengungkapkan gagasan dan perasaan simpati, peduli, empati dan/ atau pendapat pro/ kontra dari teks visual dan audiovisual secara kreatif. Peserta didik menggunakan sumber lain untuk menilai akurasi dan kualitas data serta membandingkan isi teks, seperti dari buku, web, majalah, dan youtube.	Peserta didik dapat membaca dan merespon informasi untuk menemukan makna yang tersirat/tersurat dalam teks ghâncaran dan menyimpulkannya melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan tepat.
		Peserta didik mengidentifikasi jenis teks ghâncaran secara mandiri dan tepat.
		Peserta didik mengidentifikasi struktur teks ghâncaran secara mandiri dan tepat.
		Peserta didik mampu membaca dan merespon teks <i>topèng dhâlâng</i> untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat.
		Peserta didik mampu membaca teks dialog cerita <i>topèng dhâlâng</i> dengan intonasi yang tepat sesuai isi teks.
		Peserta didik dapat menemukan informasi yang tersirat/tersurat teks drama menyimpulkannya melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan tepat.
		Peserta didik dapat memahami dan mengidentifikasi ciri ragam bahasa lisan dalam bermain drama atau dalam berkomunikasi sehari-hari melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan tepat.
		Peserta didik mampu membaca dan merespon tata tulis carakan Madura dengan tepat melalui kegiatan menjawab pertanyaan.
		Peserta didik dapat membaca dan merespon informasi yang tersirat/tersurat teks carakan dan menyimpulkannya melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan tepat.
		Peserta didik mampu membaca dan merespon tata tulis aksara rajâ, aksara sowara, aksara rêka'an carakan Madura dengan tepat melalui kegiatan menjawab pertanyaan.
		Peserta didik dapat membaca dan merespon informasi yang tersirat/tersurat teks carakan dan menyimpulkannya melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan tepat.

Berbicara dan Mempresentasikan	Peserta didik mampu menggunakan bahasa daerah untuk berkomunikasi dengan guru, teman sebaya dan orang lain dalam berbagai macam situasi dan tujuan. Peserta didik menggunakan bahasa daerah untuk merespon dan berkomunikasi berlandaskan sopan santun serta tata krama di lingkungan sekitar. Peserta didik dapat menggunakan ragam bahasa untuk komunikasi sehari-hari. Peserta didik menyajikan dan melagukan <i>tembang macapat</i> dengan <i>paugeran/gher-ogher</i> yang baik dan benar.	Peserta didik mampu mempresentasikan teks <i>ghâncaran</i> yang ditulis dengan menggunakan bahasa Madura yang baik dan benar sesuai dengan aturan <i>onġhâgghâ bhâsa</i>.
		Peserta didik mampu menemukan relevansi teks <i>topèng qhâlâng</i> melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan menggunakan bahasa Madura yang baik dan benar.
		Peserta didik mampu menanggapi isi teks <i>topèng qhâlâng</i> melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan menggunakan bahasa Madura yang baik dan benar.
		Peserta didik dapat menjelaskan isi drama dengan ringkas menggunakan bahasa Madura yang baik dan benar sesuai aturan <i>onġhâgghâ bhâsa</i>.
		Peserta didik mampu mempresentasikan teks yang memuat <i>oca' lalongèt</i> dan <i>oca' lalongèt</i> yang telah ditulis dengan menggunakan bahasa Madura yang baik dan benar sesuai dengan aturan <i>onġhâgghâ bhâsa</i>.
Menulis	Peserta didik mampu menulis gagasan, pikiran, pandangan, arahan atau pesan tertulis untuk berbagai tujuan secara logis, kritis, dan kreatif dalam bentuk <i>prosa/ ghâncaran</i>), teks yang memuat <i>basa rinengga</i> dan <i>panayandra/ oca' lalongèt</i> dan <i>oca' pangalem</i>, <i>teks beraksara Jawa/ carakan Madura</i>. Peserta didik mampu menulis teks sastra dan non sastra menggunakan aplikasi digital aksara Jawa/ carakan Madura dan diterbitkan ke berbagai media baik cetak maupun online.	Peserta didik menyajikan dan melagukan <i>tembang Pucung</i> dan <i>tembhâng Sênom</i> dengan <i>gher-ogher laghu tembhâng</i> yang baik dan benar.
		Peserta didik menulis teks <i>ghâncaran</i> yang bertema budaya atau kearifan lokal yang ada di daerah masing-masing dengan menggunakan struktur <i>ghâncaran</i>, ejaan yang baik dan benar.
		Peserta didik mampu menulis teks drama dengan menggunakan bahasa Madura yang baik dan benar.
		Peserta didik menulis teks carakan yang tema budaya yang baik dan benar sesuai tata cara menulis <i>carakan Madurâ</i>.
		Peserta didik menulis teks yang memuat <i>oca' lalongèt</i> dan <i>oca' pangalem</i> dengan ejaan yang baik dan benar.
Profil Pelajar Pancasila	Peserta didik menulis teks carakan yang memuat <i>aksara rajâ</i> , <i>aksara sowara</i> , <i>aksara rêka'an</i> yang baik dan benar sesuai tata cara menulis <i>carakan Madhurâ</i> .	
	Beriman, bertakwa kepada Tuhan YME, dan berakhlak mulia	
	Bergotong Royong	
	Berkebinekaan global	
	Bernalar kritis	
	Berkebinekaan global	
	Mandiri	

Èssèna Buku

Dhâðhâbuwân Pangangghit Capaian Pembelajaran dan Tujuan Pembelajaran Èssèna Buku

iii
iv
vi

SEMESTER 1

Bâbulângan 1

LALAMPAN KONA SÈ SAÈ _____ 1

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 2

Panèlayan Bâbulângan 1 _____ 15

Glosarium Parèbhâsan _____ 17

Bâbulângan 2

BÂBURUGHÂN BECCÈ' _____ 19

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 20

Panèlayan Bâbulângan 2 _____ 27

Glosarium Parèbhâsan _____ 29

Bâbulângan 3

KASENNÈYAN _____ 31

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 32

Panèlayan Bâbulângan 3 _____ 41

Glosarium Parèbhâsan _____ 43

Bâbulângan 4

BHUÐHÂJÂ _____ 45

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 46

Panèlayan Bâbulângan 4 _____ 60

Glosarium Parèbhâsan _____ 62

SEMESTER 2

Bâbulângan 5

KASUSASTRAAN _____ 65

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 66

Panèlayan Bâbulângan 5 _____ 78

Glosarium Parèbhâsan _____ 80

Bâbulângan 6

PENDIDIKAN _____ 83

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 84

Panèlayan Bâbulângan 6 _____ 94

Glosarium Parèbhâsan _____ 96

Bâbulângan 7

KEPAHLAWANAN _____ 99

Sangghemman Mongghu Abâ' Dhibi' _____ 100

Panèlayan Bâbulângan 7 _____ 111

Glosarium Parèbhâsan _____ 113

Daftar Pustaka _____ 115

Bâbulângan 1

LALAMPAN KONA SÈ SAÈ

Lalampa'an kona panèka kèngèng èlampa'aghi
kantos samangkèn sabâb aghânḍhu' kasaèyyan sè
kodhu kaonèngè tor èlampa'aghi sareng sadhâjâ masyarakat .

Saè sè seppo jhughân sè anom.
Lalampa'an panèka akadhi manabi nodhuwâghi
sèttong kennengngan ta' kèngèng nodhuwâghi
ngangghuy mowa, tonjhu',
sareng padhâ, namong ngangghuy empol.

Sumber Gambar: www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Lakona lakonè, kennengnganna kennengngè,
Jhâlâna jhâlânè

Tujuan Pembelajaran

Peserta didik dapat membaca dan merespon informasi untuk menemukan makna yang tersirat/ tersurat dalam teks ghâncaran dan menyimpulkannya melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan tepat.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. È bâktona sampèyan ghi' kènè' bhâ' onènga èdhungngèngè rèng seppona? Dhungngèngnga ponapa?
2. È bâbâ panèka ghuruna sampèyan bâḍhi ajhârbâ'âghina ponapa dhungngèng panèka?
3. Ponapa parlona dhungngèng panèka?

Ngèrèng pèyarsa'aghi jhârjhârbâ'ân panèka kalabân tètè ka'angghuy ajâwâb pètanyana.

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. È bhân-sabbhân kennengngan tanto bâḍâ lalampa'n sè èyangghep saè è kennengngan panèka. Dhâddhi kodhu èlampa'aghi tor èkaonèngè parangangoḍâdhân sareng paraseppo sè bâḍâ è kennengngan panèka. Lalampa'n panèka èlampa'aghi paraseppo mènangka aparèng kaca kebbhâng sè saè ḍâ' ka paraanom. Paraseppo ngarep paraanom è kennengngan panèka lumbarâ alampa'aghi.

Lalampa'n saè sè kona panèka mènangka sangkolan ḍâ' ka paraanom è kennengngan panèka. Sangkolan panèka èstona cè' arghâna mongghu ḍâ' maghârsarè è kennengngan panèka. Manabi bâḍâ sè ta' alampa'aghi, pas èyangghep ta' ngarghai. La-mala kèngèng apangghibhât sala tampa.

Lalampa'n saè sè kona panèka aghânḍhu' nilai-nilai sè èyonjhuk ghi-tèngghi èyattas bun-embunnanna maghârsarè è kennengngan panèka. Rèng-rèng sè nerrak nilai-nilai panèka dhâddhi ghâlina maghârsarè è kennengngan panèka. Nilai-nilai panèka dhâddhi pandhumanna maghârsarè è kennengngan panèka ḍâlem kaoḍi'ân rè-sa'arè. Maghârsarè è kennengngan panèka aromasa tarentem pangghâyâna.

Lalampa'n saè sè kona panèka mènangka tanḍhâna maghârsarè è kennengngan panèka. Orèng laèn sè jhâu pas kèngèng ngâonèngè jhâ' patobinna orèng panèka ḍâri kennengngan panèka. Lalampa'n saè sè kona panèka mènangka jhughân mènangka kasoghiyâna maghârsarè è kennengngan panèka.

Nyangkollaghi Bhudhâjâ Lèbât Adhungngèng

Adhungngèng dâ' pottra sareng pottrèna panèka ngabidhi ghi' jhâman kona ampon bânnya' èlampa'aghi paraseppo ka'angghuy aparèng bâburughân sareng noronnaghi bhudhâjâ dâ' parangangoḍâdhân. Sabâb lumbrâna parangangoḍâdhân manabi èparèngè bâburughân sè saè sareng paraseppona pas ta' kasokan. Dhâddhi pas ènyarèyaghi jhâlân ka'angghuy aburuk parangangoḍâdhân kalabân narèma pas kasokan alampa'aghi. Jhâlân panèka kalabân adhungngèng. Sabâb lumbrâna orèng panèka ngasokanè dhungngèng.

Sumber Gambar: www.istock.com

Adhungngèng èngghi panèka lalampa'an maḍâpa' sastra lèsan sè abujut carèta ka orèng laèn. Sastra lèsan èngghi panèka sastra sè èpaḍâpa' ka orèng laèn mabi lèsan. Èssèna dhungngèng panèka carèta sè ta' ghu-ongghu bâḍâ. Sanaosa ta' ghu-ongghu bâḍâ, namong carèta panèka èbhâḍhi mèbis sareng kadhâddhiyân sè saongghuna ka'angghuy masenneng pangghâyânna orèng laèn sè mèrengngaghi.

Bâḍâ carèta laèn sè mèbis sareng dhungngèng èngghi panèka bhâbhâd, lègèndâ, fabel, sareng mètos. Bhâbhâd èngghi panèka carètana rato ghenna' sareng taon kadhâddhiyânna sè bâḍâ è Madhurâ, Jhâbâ, sareng Bhâli. Bhâbhâd sè kalonta è Madhurâ èngghi panèka Bhâbhâd Songennep angghidhân Wèrdisastro taon 1914.

Lègèndâ èngghi panèka carèta bâḍâna sèttong kennengngan. Manabi lègènda sè kalonta èngghi panèka Lègènda kottha Bhângkalan, kottha Sampang, kottha Songennep, sareng salaènna. Lègènda segghut èghuna'aghi ḍâlem toponimi èngghi panèka èlmo ka'angghuy nalèktèghi nyamana kennengngan.

Fabel èngghi panèka carètana kèbân. Fabel sè kalonta èngghi panèka carètana mothak tao ngajhi è Bhârângbhâng Songennep. Pasarèyanna Kè Bhârângbhâng sareng mothak panèka bâḍâ è seḍḍhi'na Lapangan Terbang Trunojoyo Songennep.

Dhinèng mètos èngghi panèka carètana sè gâib ta' kaoladhân tor kasaktèyan. Mètos sè kalonta èngghi panèka manabi bâḍâ ghâpper bhâkal bâḍâ'â tamoy. Mètos bulân ghârâ'â, Mètos Bu' Randhâ atennon è bulân.

Sadhâjâ carèta panèka saè dhungngèng, bhâbhâd, lègèndâ, fabel, sareng mètos onèng èkadhungngèng paraseppona dâ' to-potona. Lalampan adhungngèng dâ' pottra sareng pottrèna panèka bânnya' ghunana. Sè sapèsan èngghi panèka lalampan adhungngèng dâ' pottra sareng pottrèna panèka nambâi semma'na rèng seppo sareng pottra pottrèna.

Kapèng ḍuwâ', lalampan adhungngèng dâ' pottra sareng pottrèna panèka rèng seppo kèngèng maḍâpa' bâburughân dâ' pottra pottrèna lèbât carèta sè èkadhungngèng. Kapèng tello', lalampan adhungngèng dâ' pottra sareng pottrèna panèka, rèng seppo kèngèng nyangkollaghi bhudhâjâ dâ' pottra sareng pottrèna.

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman dâ' bâca'an adhungngèng dâ' pottra pottrèna è attas !

1. Adhungngèng dâ' pottra sareng pottrèna panèka ngabidhi ghi' jhâman kona ampon bânnya' èlampa'aghi paraseppo ka'angghuy
2. Lumbrâna parangangoḍâdhân manabi èparèngè bâburughân sè saè sareng paraseppona pas
3. Paraseppo nyarèyaghi jhâlân ka'angghuy aburuk parangangoḍâdhân sopajâ
4. Dhungngèng panèka bânnya' èkasokanè
5. Adhungngèng èngghi panèka lalampa'an maḍâpa' sastra lèsan sè abujut

Latèyan 2

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Bâburughân	6. Lègènda
2. Dhungngèng	7. Pottra
3. Bhâbhâd	8. Pottrè
4. Mètos	9. Ca'-oca'
5. Fabel	10. Rèng seppo

Latèyan 2

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è ḍâlem kamus!

1. Maghut	6. jhârna'
2. Apandhuman	7. apandhuman
3. Nyangkollaghi	8. ngabidhi
4. Parangangoḍâdhân	9. nalèktèghi
5. bhuḍhâjâ	10. kasaktèyan

B. Èyatorè Maos

1. **Bhâ' onènga sampèyan ka Bhâbhâd Songennep? Ponapa Bhâbhâd Songennep panèka?**
2. **È bâbâ panèka ghuruna sampèyan bâdhi ajhârbâ'âghiya ponapa Bhâbhâd Songennep panèka?**
3. **Ponapa parlona Bhâbhâd Songennep panèka?**

Ngèrèng maos jhârjhârbâ'ân è bâbâ panèka kalabân tètè ka'angghuy ajâwâb pètanyana!

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ðhimèn ka'angghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Rato lumbrana apakon orèng ka'angghuy nyerrat sareng ngangghit. Rèng-orèng sè kabhubbhuwân pakon ḍâri Rato ka'angghuy nyerrat pan-saponapan kadhâddhiyân è jhâman panèka sè akaè' sareng rato kodhu serrat sè saè. Manabi bâḍâ carèta sè ta' saè èpakon obâ kadhaponapa sè dhâddhiyâ carèta sè saè.

Serradhân bhâb karaton panèka bâḍâ bhâghiyân sajârâna sè pajhât ongghu-ongghu bâḍâ. È ḍâlem angghidhân ghâpanèka bâḍâ jhughân sè èpalar ka'angghuy èndhâna. Bhâghiyân panèka aropa'aghi sastrana. Angghidhân panèka èsambhât bhâbhâd.

Angghidhân Bhâbhâd

Bhâbhâd aropa'aghi macemma angghidhân sastra è Jhâbâ, Madhurâ, Bhâli, sareng Lombo'. Bhâbhâd aghânḍhu' bhâb sè ta' ghu-ongghu bâḍâ sareng bhâb sè pajhât ongghuwân bâḍâ sè abujut sajârâ. Bâḍâ bhâbhâd sè marlowaghi sajârâna. Bâḍâ jhughân bhâbhâd sè marlowaghi bhâb sè ta' ghu-ongghu bâḍâ. Sanaosa angghidhân panèka marlowaghi bhâb sè ta' ghu-ongghu bâḍâ, namong, taḍâ' angghidhân sè ta' akor sareng kaoḍi'ân rè-sa'arè. Jhughân taḍâ' angghidhân sè marlowaghi sajârâna pas ghu-ongghu paḍâ sareng kadhâddhiyân sè saongghuna.

Sumber Gambar: www.istock.com

Bâḍâ tello' macem angghidhân bhâbhâd. Sè sapèsan, bhâbhâd sè èyangghit kalabân marlowaghi angghidhân sastrana. Ḍâlem bhâbhâd sè akadhi panèka hal angghidhân sastra sè ta' ongghuwân pas èpaka'aḍâ'. Akadhi rato panèka saktè sanaosa ta' aghuru. Pottrèna rato panèka raddhin. Ḍâlem bhâbhâd sè langkong marlowaghi angghidhân sastrana panèka bâḍâ jhughân sajârâna. Namong ghi' langkong bânnya' angghidhân sastrana.

Bhângonna angghidhân bhâbhâd sè kapèng ḍuwâ' èngghi panèka bhâbhâd sè marlowaghi sajârâna. È ḍâlem bhâbhâd sè sapanèka, sajârâ pas èpadhâddhi carèta è ḍâlem bhâbhâd. Bhâbhâd sè akadhi panèka aghânḍhu' jhughân carèta sè langkong marlowaghi angghidhân sastrana. Bhâbhâd Songennep kèngèng èyangghep tamaso' ḍâ' ka bhâbhâd panèka.

Bhângonna angghidhân bhâbhâd sê kapêng tello' èngghi panèka bhâbhâd sê bânnya'na sastra sareng sajârâna mèbis. È dâlem bhâbhâd sê sapanèka, sastra sareng sajârâna pas èghuna'aghi asareng.

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman dâ' bâca'an angghidhân bhâbhâd !

1. Bhâbhâd aropa'aghi macemma angghidhân sastra è Jhâbâ, Madhurâ, Bhâli, sareng
2. Bhâbhâd aghânḍhu' bhâb sê ta' ghu-ongghu bâḍâ sareng bhâb sê pajhât ongghuwân bâḍâ sê abujut
3. Bâḍâ bhâbhâd sê marlowaghi
4. Bâḍâ jhughân bhâbhâd sê marlowaghi bhâb sê ta' ghu-ongghu
5. Sanaosa angghidhân panèka marlowaghi bhâb sê ta' ghu-ongghu bâḍâ, namong, taḍâ' angghidhân sê ta' akor sareng

Latèyan 2

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. mèbis	6. ghu-ongghu
2. marlowaghi	7. aropa'aghi
3. saktè	8. rè-sa'arè
4. akor	9. abujut
5. angghidhân	10. sanaosa

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è dâlem kamus!

1. Aghânḍhu'	6. pajhât
2. pottrè	7. akadhi
3. bhâb	8. kaoḍi'ân
4. sajârâ	9. panèka
5. kapêng	10. èyangghep

C. Èyatorè Abu-Dhâbu

1. Bhâ' onènga sampèyan rassana abudhâbu sareng orèng se yuswana aseppowan sareng sampèyan?
2. Onḍhâgghâ bhâsa ponapa sè èghuna'aghi sampèyan manabi abudhâbu sareng orèng se yuswana aseppowan sareng sampèyan?

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. È bâbâ paneka ghuruna sampèyan bhâḍhi ajhârbâ'âghiya ponapa onḍhâgghâ bhâsa panèka? Kadhiponapa carana aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa panèka?

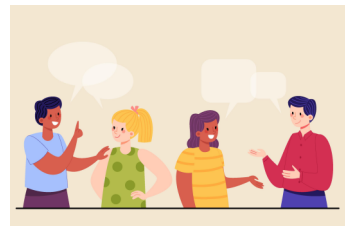
Parlo Èkaghâli Saè:

Tantona sampèyan onèng rassana abudhâbu sareng orèng laèn. Manabi abudhâbu sareng orèng laèn panèka aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa akor sareng yuswana orèng sè èyajahk abudhâbu. Manabi abudhâbu sareng orèng laèn sè aseppowan bhâb abâ' dhibi' ta' paḍâ sareng abudhâbu sareng orèng laèn sè aseppowan bhâb laènna.

Onḍhâgghâ Bhâsa

Onḍhâgghâ bhâsa èngghi panèka ongrodhâna abhâsa sareng orèng laèn. Onḍhâgghâ bhâsa panèka bâḍâ tello' èngghi panèka onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâ, onḍhâgghâ bhâsa engghi enten, sareng onḍhâgghâ bhâsa èngghi bhunten.

Onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâ, èngghi panèka ongrodhâna abhâsa sè langkong mabâ manabi èbhândhingngaghi sareng onḍhâgghâ bhâsa laènna. Onḍhâgghâ bhâsa panèka èghuna'aghi manabi abudhâbu sareng orèng sè yuswana langkong anom otabâna pangkaddhâ sè langkong mabâ.

Dhinèng onḍhâgghâ bhâsa engghi enten èngghi panèka ongrodhâna abhâsa sè èghuna'aghi ḍâ' ka mantona otabâna pangkaddhâ sè langkong mabâ. Kèngèng jhughân èghuna'aghi manabi abudhâbu sareng orèng sè yuswana langkong seppo namong pangkaddhâ langkong mabâ. Opamana bikan artèna ta' onèng, èka'ḍimma dhâddhi èghu'emma, sareng salaènna.

Dhinèng onḍhâgghâ bhâsa èngghi bhunten èngghi panèka ongrodhâna abhâsa sè tèngghi. Onḍhâgghâ bhâsa panèka èghuna'aghi manabi abudhâbu sareng orèng sè yuswana langkong tèngghi sareng orèng sè abudhâbu. Onḍhâgghâ bhâsa panèka èghuna'aghi manabi abudhâbu sareng pangrajâ jhughân èghuna'aghi manabi abudhâbu sareng Sè Amorbâjhâghât.

Salaènna ḍâri onḍhâgghâ bhâsa akadhi sè ampon èjhârbâ'âghi bâḍâ jhughân orèng abudhâbu kalabân aracok ḍuwâ' onḍhâgghâ bhâsa. Opamana onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâ sareng èngghi bhunten. Akadhi pottrana bâ'na satèya asakoa è ḍimma? Onḍhâgghâ bhâsa panèka èghuna'aghi manabi abudhâbu sareng morèd sè pangkaddhâ atèngghiyân sareng ghuruna sè ampon abit ta' tapangghi.

Bhâsa Cok-Racok

Bhâsa cok-racok engghi ka'ḍinto orèng sè abu-ḍhâbu aghuna'aghi langkong ḍâri sèttong onḍhâgghâ bhâsa. Orèng ka'ḍinto aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa èpor-campor. Sababhâ orèng ka'ḍinto ta' kèngèng aghuna'aghi sèttong onḍhâgghâ bhâsa.

Ta' kèngèng polana yuswana orèng sè abu-ḍhâbu langkong seppo namong sè èyâjhâk abu-ḍhâbu bhuru tapangghi ḍâlem kabâḍâ'ân ampon paḍâ seppo. Abhâsa ta' saè polana aseppowan ta' abhâsa jhughân ta' tasaè polana ampon paḍâ raja.

Orèng sè èyâjhâk abu-ḍhâbu onèng rassana tapangghi jhâman sè tapongkor sareng bhâktona ampon abit. Otabâ orèng sè èyâjhâk abu-ḍhâbu ghi' jhâman sè tapongkor ghi' ta' pantes è bhâsaè. Opamana ghuru ghi' bhuru tapangghi sareng morèddhâ.

Pajhât bâḍâ ghuru sè abhâsa ka morèddhâ. Ka'ḍinto ghuru gellâ' ngajhâri ka morèddhâ. Manabi ta' jhujhuk ècontowè tako' morèddhâ mapas buḍi arè.

Kèngèng jhughân morèt ghella' pas èbennom dhâddhi orèng sè wâjib èyarghâi sareng ghuruna polana ampon dhâddhi orèng sè pangkaddhâ têngghi. Opamana dhâddhi Bupati, Camat sareng salènna.

Bhâsa cok-racok ka'ḍinto bâḍâ sè mamaso' ḍâ' ka onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâ manabi langkong bânnya' aghuna'aghi enjâ' iyyâna. Kèngèng èpamaso' ḍâ' ka onḍhâgghâ bhâsa èngghi bhunten manabi langkong bânnya' aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa èngghi bhunten.

Bâḍâ jhughân sè mamaso' bhâsa cok-racok dhâddhi onḍhâgghâ bhâsa dhibi' nyebbhâl ḍâri onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâ sareng onḍhâgghâ bhâsa èngghi bhunten. Dhâddhi pas bâḍâ onḍhâgghâ bhâsa èngghi bhuntenna, onḍhâgghâ bhâsa èngghi entenna, sareng onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâna. Ghumantong ḍâ' ka kabhutowan. Onḍhâgghâ bhâsa ka'ḍinto kagheḍḍhangan mabhingong ka sè ghi' bhuru ngaonèngè. Dhâddhi pas kodhu mabiyâsa aghuna'aghi rè-sa'arè.

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman ḍâ' bâca'an Onḍhâgghâ Bhâsa !

1. Okara sè èghuna'aghi manabi abuḍhâbu kalabân aghuna'aghi oca' bikan èngghi panèka
2. Okara sè èghuna'aghi manabi abuḍhâbu kalabân aghuna'aghi oca' dhika èngghi panèka
3. Okara sè èghuna'aghi manabi abuḍhâbu kalabân aghuna'aghi oca' bulâ èngghi panèka
4. Okara sè èghuna'aghi manabi abuḍhâbu kalabân aghuna'aghi oca' sanonto èngghi panèka
5. Okara sè èghuna'aghi manabi abuḍhâbu kalabân aghuna'aghi oca' sanapè èngghi panèka

Latèyan 2

Èyatorè abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. bulâ	6. engghi
2. dhika	7. enten
3. sanonto	8. è ghu'essa'
4. bikan	9. È ghu'enjâ
5. èghu'ema	10. sanapè

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlîmpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è dâlem kamus!

1. Amorbâ jhâghât	6. èbennom
2. Ghumantong	7. mapas
3. Nyebbhâl	8. tapongkor
4. Onḍhâgghâ	9. aseppowan
5. manabi	10. mantona

D. Èyatorè Nyerrat

- 1. Bhâ' onènga sampèyan rassana nyerrat ghâncaran? Bâḍâ saponapa macem ghâncaran panèka?**
- 2. È bâbâ paneka ghuruna sampèyan bhâdhi ajhârbâ'âghiya ponapa ghâncaran panèka? Kadhiponapa carana nyerrat ghâncaran panèka?**

Nyerrat Ghâncaran

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'âna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Nyerrat ghâncaran panèka ghâmpang. Èstona nyerrat ghâncaran panèka cokop nyambhung okara sèttong ka sèttongnga kantos dhâddhi paraggraf. Okara sè èjhârbâ'âghi panèka èsambhât okara otama tor okara sè ajhârbâ'âghi panèka èsambhât okara jhâjhârbâ'ân. Pokeddhâ okara otama panèka èsambhât poket otama tor pokeddhâ okara jhâjhârbâ'ân panèka èsambhât poket jhâjhârbâ'ân. Pokeddhâ okara panèka aropa'aghi bighina okara.

Okara sèttong ka sèttongnga è dâlem paraggraf panêka tantona kodhu asambhung. Sèttong ka sèttongnga okara panêka asambhung polana okara otama panêka èjhârbâ'âghi sareng okara jhâjhârbâ'ân. Asambhungnga okara sèttong ka sèttongnga panêka èsambhât kohèsi. Asambhungnga artè okara sèttong ka sèttongnga panêka èsambhât kohèrènsi.

Ghâncaran panêka bâdâ sè ajhârbâ'âghi bhâb sè ghu-ongghu bâdâ, namong bâdâ jhughân ghâncaran sè ajhârbâ'âghi bhâb sè ta' ghu-ongghu bâdâ, Ghâncaran sè ajhârbâ'âghi bhâb sè ghu-ongghu bâdâ panêka èsambhât nonfiksi. Namong ghâncaran sè ajhârbâ'âghi bhâb sè ta' ghu-ongghu bâdâ panêka èsambhât fiksi.

Prosa Fiksi

Prosa dâlem kasusastraan èsambhât jughâ fiksi (fiction), teks naratif (narrative text), otabâ wacana naratif (narrative discourse). Mênorot Altenbernd sareng Lewis, prosa fiksi èngghi ka'dinto prosa naratif sè sèfattèpon imajinatif, namong maso' akkal sareng aghândhu' hal-hal sè èyangghep lerres sareng aghâmbhârâghi tapangghina sèttong orèng sareng laènnèpon.

Fiksi ka'dinto èstona namon angghidhân sè aropa ngen-angen bisaos. Fiksi ka'dinto nalêka èkacarêta, kodhu maso' ka akkalla orèng sè maos otabâ mèmengngaghi. Carêta è dâlem fiksi ka'dinto molaè èkarang sè kèra maso'a akkal. Orèng sè maos otabâ mèmengngaghi carêta ka'dinto sè kèra kasambu'a. Kantos dhang-sakadhang sè ngangghit carêta ka'dinto mamaso' tokoh otabâ kennengngan sè ongghu-ongghu bâdâ ma' ollè carètana maso' akkal. Carètana jhughân èyakorraghi sareng kadhâddhiyân sè saongghuna.

Madhurâ jhughân nganghungè fiksi saè sè aropa fiksi kona sareng modèrn. Fiksi kona bâdâ sè aropa fiksi lèsan otabâ folklor sareng fiksi lèsan sè ètolès otabâ folklor sè ètolès. Fiksi lèsan ka'dinto epadâpa' kalabân lisan jhughân. Lumbrâna ècarêta'aghi sabellunna tètung otabâ nalêka adon-jandon. Polana ta' ètolès ka'dinto pas bâdâ kennengngan sè andi' carêta bhidhâ sareng kennengngan laènna. Opamana carètana lanon è Polo Kangèan ka'dinto bhidhâ sareng carètana lanon è Polo Ghili Iyyang.

Folklor ka'dinto lumbrâna bâdâ è bhân-sabbhân kampung, dhisa sareng polo. Akadhi Carètana Mothâk Tao Ngajhi, Carètana Jaka Tarub, Carètana Radhin Segoro, sareng bânnya' laènnèpon. Folklor ka'dinto lumbrana ta' èpangghi pasera sè ngangghit. Tantoèpon sè ngangghit ka'dinto bânne orèng bân-sarombân.

Bâgiyân-Bâgiyâna Prosa Fiksi

Bâgiyân-bâgiyanna prosa fiksi modèrn Madhurâ ka'dinto padâ sareng gerogherrèpon prosa fiksi modèrn sè ampon è talèktèghi sareng ahlièpon. Dhinèng bâgiyan-bâgiyanna prosa fiksi akadhi è bâbâ ka'dinto.

1. Tèma : ma'na sèttong carêta sè èssèna nerrangaghi sabâgiyân èssèna carètana kalabân okara sè saderhana,
2. Tokoh carêta (karakter) èngghi ka'dinto orèng otabâ sèyangghep orèng sè bâdâ è dâlem carêta, sareng sè maos otabâ sè mèmengngaghi èyangghep ngaghungè kualitas sareng pangaterro akadhi sè bujuttaghi dâlem dhâdhâbuwânèpon sareng têngka lakoèpon.

3. Plot adalah carêta èngghi ka'dinto toro' ghilirrâ kadhâddhiyân namong sabbân kadhâddhiyân ka'dinto èsambhung kalabân sèttong kadhâddhiyân dhâdhi sabâb bâdâna kadhâddhiyân laènna.
4. Sèttong èngghi ka'dinto bâdâdhièpon carêta sè aropa kennengngan, bâkto, sareng kabâdâ'ân otabâ sakobengnga sèttong kadhâddhiyân è dâlem carêta.
5. Point of view èngghi ka'dinto kennengnganèpon sastrawan ngoladhi carêtaèpon. È kennengngan ka'dinto sastrawan acarêta bhâb tokoh, kadhâddhiyân, sareng bâktoèpon sèttong kadhâddhiyân è dâlem carêta.

Lalongèt

Lalongèt asallèpon dâri oca' longèt. Oca' ka'dinto kènggèng èmbuwân rangkep aqâ' dâddhi lalongèt. Lalongèt aghânḍhu' artè manabi abhâdhi ponapa'a bisaos kaoladhân èndhâ tor saè. Dhinèng cem-macemma lalongèt ka'dinto akadhi è bâbâ ka'dinto. (1) Bhâk-tebbhaghân, (2) Okara kakanthèn, (3) Bhângsalan, (4) Rora bhâsa, (5) Kèrata bhâsa, (6) Parèbhâsân, (7) Èbhârât (8) Saloka (9) Parlambhâng, (10) Oca' sarojâ, (11) Oca' camporan tabhâlik otabâ alalabânan.

a. Bhâk-tebbhaghân

Bhâk-tebbhaghân èngghi ka'dinto okara sè ngabhutowaghi jâwâbhân. Okara ka'dinto aghânḍhu' bhâb sè kodhu ètebbhâk. Contona.

Nasè' sakeppel èkarobung ghâlâta. Jâwâbhânna Salak.

Sè è aqâ' nyaronèn, sè è èrèng nabbhu ghenḍhâng, sè è buḍi negghu' peccot. Jâwâbhânna ajâm pajhântèn nalèka akongko'.

b. Okara Kakanthèn

Okara kakanthèn èngghi ka;dinto okara sè aghânḍhu' ghuru swara, ghuru sastra, sareng ghuru lumaksito. Ghuru laghu èngghi ka;dinto okara sè aghânḍhu' vokal sè paḍâ, Opama, Tata krama rèya adhat parnata kona. Mon ta' teppa' kodhu dhuli paènga'. Dhinèng okara sè aghânḍhu' ghuru sastra èngghi ka;dinto konsonan sè paḍâ. Contona.

Asakola ta' tobâng sakalè, dhing ulangan ollè sapolo. Kata asakola, sakalè, sapolo.

Dhing abâ' lapar jhâ' nyarè nasè' è ampèr, tapè kodhu nyarè è ḍâpor.

Dhinèng okara sè aghânḍhu' ghuru lumaksito èngghi ka;dinto okara sè aghânḍhu' oca' sè paḍâ. Contona.

Na'-kana' pènter bhâjheng ajhâr, bhâjheng ajhâr terro pènterra.

Sakanca'an patang tolong, patang tolong dalem kabhâghusân.

c. Bhângsalan

Bhângsalan èsambhât jhughân bhângsolan. Bhângsalan èngghi ka;dinto okara sè aghânḍhu' bhângsalan sareng panebbhusâ. Contona. Ma' ngembhâng nyamplong, ka bârâ' ka tèmor ma' posang apa sè èsarè? Oca' bhângsalanna èngghi ka;dinto ngembhâng nyamplong. Kembhâng nyamplong èngghi ka;dinto sarè. Panebbhusa èngghi ka;dinto èsarè. Rambing lèbar tas prao, mon anḍi' otang dhuli bâjâr. Oca' bhângsalanna èngghi ka;dinto: rambing lèbâr tas prao èngghi ka;dinto lajar. Panebbhusa èngghi ka;dinto bâjâr.

Rora Bhâsa

Rora bhâsa èngghi ka'dinto okara manabi ètalèktèghi ghu-ongghu èstona artèna kalèro. Sanaosa kalèro, namong sè mèrèngngaghi ka'dinto ampon ngaghâli. Contona. Mon bâ'na ka pasar Lè', sèngko' matoro'a jhuko' cakalan". Sè èparèngngaghi bânne jhuko' cakalan, namong obâng. "Nyekot kalambhi". Sè èketthok bânne kalambhi, namong kaèn. Èbhu ngandhel biddhâng è dâpor. Sè èyandhel bânne kopi, namong aèng.

a. Kèrata Bhâsa

Kèrata bhâsa èngghi ka'dinto oca' sè èyangghep rèngkessan dâri ghâlimpo'na oca'. Sanaosa sala namong èyangghep ka'dinto ghâlipo'na ca'-ca' sè èmaksot. Contona. Tongket: è tongtong, ètekket. Songko': sè kosong èpanongko'. Dapor: kennenganna marđâ bi' kompor.

b. Parèbhâsân

Parèbhâsân èngghi ka'dinto ca'-oca' otabâna okara mènangka sangkolan dâri orèng kona. Ca'-oca' otabâna okara ka'dinto aghânđhu' majas otabâ kèyasan. Pasèra sè ngangghet kantos samangkèn ghi' ta' èpangghi. Contona. Ta' tao celleng polo'na. Èkoca'aghi dâ' pongghâbâ sè segghut èyallè dâ' kennengan laèn. Èghântong tégghi è bhenđem dâlem. Artèna massra'aghi abâ. Maksodđhâ orèng ka'dinto dâlem kabâđâ'ân passra lantaran sala otabâ dâlem kabâđâ'ân ta' anđi'.

c. Èbhârât

Èbhârât ka'dinto mèbis sareng parèbhâsân. Bhidhâna èngghi ka'dinto manabi èbhârât lumbrâna èkabidhi sareng oca': akantha, mara, cora' otabâ acora'. Contona. Akantha bhelling kaojhânan. Èkoca'aghi dâ' orèng otabâ na'-kana' sè ta' međđhâs baburughân. Akantha bâjâng para' sèyang. Èkoca'aghi dâ' orèng sè asèpsap ka bârâ' ka tèmor.

d. Saloka

Parèbhâsân, èbhârât sareng saloka ka'dinto mèbis. Saloka ka'dinto angghidhâna bângaseppo sè ta' kèngèng bâ-obâ. Saloka ka'dinto aropa'aghi okara sè èndhâ. Contona. Manossa rèya coma dhârma, artena manossa coma sakadhâr èhtèyar, namong sè nantowaghi Sè Kobâsa. Mon embi' ghi' embi' kèya. Artena bâteggghâ na'-kana' bađâ sè noron dâri rèng seppona otabâ bângaseppona.

e. Parlambhâng

Parlambhâng èngghi ka'dinto bhârâng sè èsabâ' è sèttong kennengngan aropa adhât sè lumbar èghuna'aghi tor aghânđhu' makna. Parlambhâng ka'dinto bâđâ đuwâ' macem èngghi ka'dinto bin-sabin sareng pangrèngget.

f. Bin-sabin

Bin-sabin èngghi ka'dinto đhâ-tandâ abujud tacer sè èsabâ'è attas tabun. Lumbrâna tacer ka'dinto abujud đâr-gâlândir' dâri kalaras otabâ 'konco'na jhânor'. Maksodđhâ rebbhâ è kennengngan ka'dinto ta' kèngèng ponđhut polana bâđâ sè ngaghungè.

g. Pangrènet

Pangrènet ka'dinto bâdâ sê aropa gheḍḍâng sê èbhâkta tor èpassra'aghi bâktona nal'è paghâr otabâ alamar parabân. Manabi sê èbhâta ka'dinto gheḍḍâng susu, ka'dinto aghânḍhu' artè kasusu otabâ kabhuru. Pangrènet ka'dinto kèngèng jhughân abujud carakan Madhurâ sê èsabâ' asareng tamonèna orèng sê bhâbbhâr. Maksoddhâ sopajâ bhâji' ka'dinto dhâddhiyâ orèng sê lèbâr èlmona.

h. Oca' Sarojâ

Oca' sarojâ èngghi ka'dinto ghâlimpo'na ḍuâ' oca' otabâ langkong tor aghânḍhu' artè sê mèbis. Ghâlimpo'na oca' ka'dinto aghânḍhu' jhughân ghuru laghu otabâ ghuru sowara. Oca' sarojâ ka'dinto èbhâḍhi ka'angghuy makowwat makna sareng nyoppè okara sê èyangghit ka'dinto pas kapèreng èndhâ. Dhinèng. contona oca' sarojâ èngghi ka'dinto lara lapa, malang mèghung, tèndhâk tandhuk, têngka lako, sareng salaènna.

i. Oca' Camporan sê Alalabânan

Oca' camporan sê alalabânan èngghi ka'dinto ghâlimpo'na ḍuâ' oca' sê aghânḍhu' oca' alalabânan. Oca' camporan sê alalabânan ka'dinto èbhâḍhi ka'angghuy makowwat makna sareng nyoppè okara sê èyangghit ka'dinto pas kapèreng èndhâ. Dhinèng. contona oca' camporan sê alalabânan èngghi ka'dinto ondhur-ḍâteng, tolak-bâli, sorot-sandher, sareng salaènna.

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman ḍâ' bâca'an nyerrat ghâncaran !

1. Nyerrat ghâncaran panèka ghâmpang. Okara sê akor èserrât ka'angghuy èpadhâddhi okara jhâjhârbâ'ânna èngghi panèka
2. Èstona nyerrat ghâncaran panèka cokop nyambhung okara sètong ka sètongnga kantos dhâddhi paraggraf. Okara sê akor èserrât ka'angghuy èpadhâddhi okara jhâjhârbâ'ânna èngghi panèka
3. Okara sê èjhârbâ'âghi panèka èsambhât okara otama tor okara sê ajhârbâ'âghi panèka èsambhât okara jhâjhârbâ'ân. Okara sê akor èserrât ka'angghuy èpadhâddhi okara jhâjhârbâ'ânna èngghi panèka
4. Pokeddhâ okara otama panèka èsambhât poket otama tor pokeddhâ okara jhâjhârbâ'ân panèka èsambhât poket jhâjhârbâ'ân. Okara sê akor èserrât ka'angghuy èpadhâddhi okara jhâjhârbâ'ânna èngghi panèka
5. Pokeddhâ okara panèka aropa'aghi bighina okara. Okara sê akor èserrât ka'angghuy èpadhâddhi okara jhâjhârbâ'ânna èngghi panèka

Latèyan 2

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. okara	6. nyambhung
2. èserratt	7. èsambhât
3. bighi	8. jhârbâ
4. èpadhâddhi	9. angghuy
5. ghâncaran	10. panèka

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'- oca' è ḍâlem kamus!

1. paraggraf	6. sandher
2. akor	7. maghut
3. èpadhâddhi	8. ondhur
4. poket otama	9. ḍâteng
5. sorot	10. tolak

Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tanḍhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Torè Èmodhi sareng Sakanca'an	Ngaghâli	Ta' ngaghâli
1.	Abdhina ampon onèng abhâḍhi rora bhâsa		
2.	Abdhina ampon onèng abhâḍhi bhângsaan.		
3.	Abdhina ampon onèng bhâghiyânna paraggraf		
4.	Abdhina ampon kèngèng nyarè oca' sarojâ		
5.	Abdhina ampon kèngèng nyarè pokeddhâ paraggraf		

Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Ghâncaran	: bâca'an
Ajhârbâ'âghi	: aparèng onèng
Bhâb	: parkara
Fiksi	: bhâb sè ta' ghu-ongghu bâdâ
Nonfiksi	: bhâb sè ghu-ongghu bâdâ
Kohèsi	: asambhungnga okara sèttonngka sèttonngka
Kohèrènsi	: asambhungnga artè okara sèttonngka sèttonngka
Pokeddhâ okara	: bighina okara.
Onḍhâgghâ bhâsa	: ongrodhânnâ abhâsa sareng orèng laèn.
Pangrajâ	: orèngsè pangkaddhâ tênggghi.
Aracok	: nyampor.
Sè Amorbâjhâghât	: Sè Mahakobâsa.
Yuswa	: omor
Akor	: rokon.
Èghuna'aghi	: èyangghuy.
Pangkaddhâ	: dhârâjhâddhâ
Langkong	: lebbi
Mabâ	: mandhâp.

E. Panèlayan Bâbulângan 1

Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè. Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres!

Fiksi ka'dinto èstona namon angghidhân sè aropa ngen-angen bisaos. Fiksi ka'dinto nalèka èkacarèta, kodhu maso' ka akkalla orèng sè maos otabâ mèrengngaghi. Carèta è dâlem fiksi ka'dinto ngabidhi èkarang sè kèra maso'a akkal. Orèng sè maos otabâ mèrengngaghi carèta ka'dinto sè kèra kasambu'a. Kantos ḍhâng-sakaḍhâng sè ngangghit carèta ka'dinto mamaso' tokoh otabâ kennengngan sè ongghu-ongghu bâdâ ma' ollè carètana maso' akkal. Carètana jhughân èyakorraghi sareng kadhâddhiyan sè saongghuna.

Madhurâ jhughân ngangghu fiksi saè sè aropa fiksi kona sareng modèrn. Fiksi kona bâdâ sè aropa fiksi lèsan otabâ folklor sareng fiksi lisan sè ètolès otabâ folklor sè ètolès. Fiksi lèsan ka'dinto èpaḍâpa' kalabân lèsan jhughân. Lumbrâna ècarèta'aghi sabellunna tètung otabâ nalèka aḍon-janḍon. Polana ta' ètolès ka'dinto pas bâdâ kennengngan sè anḍi' carèta bhidhâ sareng kennengngan laènna. Opamana carètana lanon è Polo Kangèan ka'dinto bhidhâ sareng carètana lanon è Polo Ghili lyyang.

Folklor ka'dinto lumbrâna bâdâ è bhân-sabbhân kampong, dhisa sareng polo. Akadhi Carètana Mothâk Tao Ngajhi, Carètana Jaka Tarub, Carètana Radhin Segoro, sareng bânnya' laènnèpon. Folklor ka'dinto lumbrana ta' èpangghi pasera sè ngangghit. Tantoèpon sè ngangghit ka'dinto bânne orèng bân-sarombân.

a. Èyatorè pèlè jâwâbhân sè palèng lerres!

1. Madhurâ jhughân nganghungè fiksi saè sè aropa fiksi kona sareng
 - a. Carèta
 - b. Lumbrâ
 - c. Sarombân
 - d. Mothak
 - e. ngangghit
2. Fiksi kona bâdâ sè aropa fiksi lèsan otabâ
 - a. Folklor
 - b. Lumbrâ
 - c. Sarombân
 - d. Mothak
 - e. ngangghit
3. Fiksi lèsan ka'dinto èpaḍâpa' kalabân
 - a. Lèsan
 - b. Lumbrâ
 - c. Sarombân
 - d. Mothak
 - e. ngangghit
4. Fiksi lèsan ka'dinto lumbrâna ècarèta'aghi sabellunna tètung otabâ nalèka
 - a. Lèsan
 - b. Lumbrâ
 - c. Sabellunna asarèn
 - d. Mothak
 - e. ngangghit
5. Polana ta' ètolès fiksi lèsan ka'dinto pas bâdâ kennengngan sè anḍi' carèta bhidhâ sareng.
 - a. kennengngan laènna
 - b. Lumbrâ
 - c. Sabellunna asarèn
 - d. Mothak
 - e. ngangghit
6. Fiksi ka'dinto èstona namon angghidhân sè aropa
 - a. kennengngan laènna
 - b. Lumbrâ
 - c. Ngen-angen
 - d. Mothak
 - e. ngangghit
7. Fiksi ka'dinto nalèka èkacarèta, kodhu maso' ka akkalla orèng sè
 - a. kennengngan laènna
 - b. Lumbrâ
 - c. Ngen-angen
 - d. Mothak
 - e. Maos
8. Carèta è ḍâlem fiksi ka'dinto ngabidhi èkarang sè kèra maso'a
 - a. kennengngan laènna
 - b. Lumbrâ
 - c. akkal
 - d. Mothak
 - e. Maos
9. Orèng sè maos otabâ mèrengngaghi carèta ka'dinto sè kèra
 - a. Kasambu'a
 - b. Lumbrâ
 - c. akkal
 - d. Mothak
 - e. Maos
10. Kantos ḍhâng-sakaḍhâng sè ngangghit carèta ka'dinto mamaso' tokoh otabâ kennengngan sè ongghu-ongghu
 - a. Kasambu'a
 - b. Bâdâ
 - c. akkal
 - d. Mothak
 - e. Maos

b. Èyatorè karembhâk sakanca'an pètanya è bâbâ panèka, ponapa bhâsa enjâ' iyâna!

1. Fiksi ka'dinto èstona namon angghidhân sè aropa ngen-angen bisaos.
2. Fiksi ka'dinto nalèka èkacarèta, kodhu maso' ka akkalla orèng sè maos otabâ mèrengngaghi.
3. Carèta è dâlem fiksi ka'dinto ngabidhi èkarang sè kèra maso'a akkal.
4. Orèng sè maos otabâ mèrengngaghi carèta ka'dinto sè kèra kasambu'a. Kantos ðhâng-sakaðhâng sè ngangghit carèta ka'dinto mamaso' tokoh otabâ kennengngan sè ongghu-ongghu bâðâ ma' ollè carètana maso' akkal.
5. Carètana jhughân èyakorraghi sareng kadhâddhiyân sè saongghuna.

c. Ngèrèng sarè oca' papaðâna. Rembhâk sakanca'an !

1. maso' akkal = _____
2. ka'dinto = _____
3. ngabidhi = _____
4. èkarang = _____
5. Kantos = _____

Glosarium Parèbhâsan:

1. Ka'alap nyabâna = Maté.
2. Kaaléngan kajhâng = Pa-apa sé ella kasép, opama; oréng andi' otang ta' kadhik nyerra la cé' abiddha, sampé' ta' énga' polé jha' andi otang.
3. Ka attasa tako' ghâludhuk, kabâbâ'â tako' cacéng = Oréng sé salanjhangnga andi' parasaan tako'.
4. Kabâgiân, bhâgjâ = Nemmo kaontongan ros-terrosân (bhâgjâ = bhâjjhrâ, pojhur, senneng).
5. Kabhâjhengnganna, tao atatolong abâ'na dhibi' = Asabâb dâri bhâjhengnga sé alako, sampé' andhâddhiaghi kabhâjjhrân otabâ madâteng kaontongan dâ' abâ'na dhibi' neng é budi aréna.
6. Kabannya'an ghâludhuk, korang ojhâna = Kabannya'an caca, tapé tada' olléna pa- apa.
7. Kabannya'an lobâng = Oréng sé cé' bânnya'na andi' otang
8. Kabannya'an sodu, korang tajhin = Abannya'an oréng sé alakoa ébândhing bi' lalakon sé élakona.

9. Kabângalanna kelléng = Oréng sé bângalan ongghu (oréng kelléng = oréng india bâgian lao').
10. Kabhibhirân = Kabânnya'an bhântana malolo, korang lako. Kadhaghingan = Ghi' ngennéng parméli. Ghi' sabhâlâ'ân.
11. Kaél ghâllu sabellunna éghâlunyo' = Mon bâdâ kabhâr pa-apa jhâ' lajhu terros pârcajā, pékkér ghallu bi' ngastété = nomer 487.
12. Kajuân raja robbhu, bânnya' sé maddhunga = Mon oréng soghi maté, bânnya' sé ménta'a bârisân (sangkolan).
13. Kaké' (emba) jân-bhârâjhân = Oréng soghi dhunnya otabâ bânnya' na' potona.
14. Kala ta' majâr, mennang ngaot = Oréng sé nékat terro ngaolléa pa-apa sé ékatéroé, sabâb sanajjhân ta' ékaollé, abâ'na ta' karogiân pa-apa.
15. Kalonta-lonta = Ekoca'aghi dâ' oréng sé alalana saparan-paran, tor mellasaghi (alalana = ajhalanan jhâu dâri dhisana).
16. Kalontongan (ghalunṭongan) aéssé maddhu = Oréng sé épangangguy jhuba', tapé saongghuna oréng soghi.

Bâbulângan 2

BÂBURUGHÂN BECCÈ'

Bâburughân beccè' panèka aropa'aghi bujud
èstona bânga seppo dâ' sadhâjâ na' potona
nyopprè ta' tapangghi ka pokpara sè ta'
èkasokanè. Bâburughân beccè' panèka
jhughân aropa'aghi pangaonènganna
bânga seppo sè ampon kèngèng
maèlang pokparana.

Sumber Gambar : www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Bâburughân beccè' panèka jhâlân malastarè
pokpara.

Tujuan Pembelajaran

Peserta didik mampu membaca dan merespon teks topèng dhâlâng untuk menemukan makna yang tersurat dan tersirat.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. Bhâ' onènga sampèyan rassana ngoladhi Topèng Dhâlâng?
2. È bâbâ panèka ghuruna sampèyan bhâdhi ajhârbâ'âghiya ponapa Topèng Dhâlâng panèka?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru Ngèrèng pèyarsa'aghi jhârhârbâ'ân panèka kalabân tètè ka'anghuy ajâwâb pètanyana.

Topèng Dhâlâng

Topèng dhâlâng mènangka sala sèttong tatèngghun sè bâḍâ è Madhurâ sè samangkèn ampon molaè asa. Dhinèng tatèngghun topèng dhâlâng ghâpanèka mènangka sala sèttong dhâdhingghâlân bângaseppo tor bânnya' aghânḍhu' bâburughân beccè'. Mèlana topèng dhâlâng parlo èpèyara tor èpertè nyoppè dhâddhiya tatèngghun sè aghuna mongghu sadhâjâ orèng Madhurâ.

Sumber Gambar : www.istock.com

Mènorot dhâḍhâbun ḍâri parasaseppo sennèman topèng dhâlâng Madhurâ, saè sè ḍâri Bhângkalan, Sampang, sareng Pamekkasân aḍhâbuwâghi kasennèyan topèng dhâlâng Madhurâ ghâpanèka tombuna ḍâri kraton Jhâmbringèn, Proppo, Kabhupatèn Pamekkasân, sè ratona ajhâjhuluk Radèn Ario Mèna' Sanoyo sè ka'alok jhughâ kalabân sambhâdhân Pangèran Prabu Mèna' Sanoyo.

Mènorot carèta kona sè kasebbhut è Majallah Pajjhâr nomer 11 taon 1 (22 Oktober 1951), èterrangaghi jhâ' Radèn Ario Mèna' Sanoyo mènangka pottra ḍâri Ario Ḍamar ajhumenneng Bhupatè Palèmbhâng.

Dhinèng Ario Ḍamar èsebbhuddhâghi pottrana Brawijaya V sè ajhumenneng rato Majjhâpaèt sè palèng ahèr ngastanè pamarènta'an.

È sèttong malem Radèn Ario Mèna' Sanoyo asopenna èrabuwi aghungnga sè aḍhâbu sapanèka : “Hè! Cong, ajhâlâna bâ'na ḍâ' ka mongghing tèmor bân kalamon bâ'na nemmonè sèttong polo sè anyama Madhurâ, bâ'na lajhu nyarèya dhisa sè anyama Proppo. È dhisa jârèya sè bhâkal dhâddhiyâ kennenganna bâ'na bân sè noronnaghiyâ to-rato è ḍissa'”.

Sa'amponna abungo, Radèn Ario Mèna' Sanoyo lajhu li-ngaghâli dâ' ka sopennana sareng kaoladhân bisaos dâ' ka salêrana aghungnga. Sabbhân arê êkaghâli bisaos ponapa sê êdhabuwâghi sareng aghungnga è dâlem sopennana.

È sêttong arê, Radèn Ario Mènak Sanoyo lajhu mondhut kapotosan ka'angghuy alampa'aghiyâ ponapa sê êdhabuwâghi sareng aghungnga è dâlem sopennana. Sa'amponna kaêdhi sareng ramana Radèn Ario Damar, è bâkto ombâr arê Radèn Ario Mèna' Sanoyo mêmhil dâri karaton kadhîbi'ân, terros dâ' pêngghir sêrêng nêtênê parao sê ampon êsadiyâ'âghi sabellunna. Nangêng, bâdâ sê nyebbhuttaghi jhâ' salêrana nêtênê pennyo potê.

Rêngkessa carêta, sa'amponna Radèn Ario Mèna' Sanoyo tandhuk ka polo Madhurâ, salêrana alomampa saran-paran. Pongkasanna, Radèn Ario Mènak Sanoyo tandhuk dâ' ka sêttong dhisa sê êsambhât Proppo akor sareng sopenna.

Kacatora sadhâjâ orêng è Dhisa Proppo ghâpanêka pađâ aromasa senneng sareng pađâ ta'at dâ' ka salêrana. Pramêla ghâpanêka, salêrana êyangkat dhâddhi bângaseppo. È bingkêngnga, Radèn Ario Mèna' Sanoyo ajhumenneng rato Karajhâ'ân Jhâmbhringên. Kantos samangkên, têlassa karajhâ'ân ghellâ' ghi' kabhuktên kalabân pandemmên karaton, posaka-posaka sareng buku sê êbhâdhi dâri đaunna tarêbung otabâ ra-kara. Sêttong posaka sareng buku ra-kara ghellâ' êpangghi mênorot panalêktêghân bâdâ tangghâllâ 15 Nopêmber 1550.

È Karajhâ'ân Jhâmbhringên ghâpanêka Radèn Ario Mèna' Sanoyo kasokan ngobâ bâjâng kolê' dhâddhi topêng dâhlâng Madhurâ. Mênorot pangghâliyânna, êkarassa bânnya' orêng sê êkparlo è dâlem topêng dâhlâng ghâpanêka, êtêmbhâng sareng bâjâng kolê' sê namong êmamolanê sareng dâhlâng bisaos.

È bâkto ghâpanêka topêng dâhlâng namong êkalako sareng karabhât karaton bisaos ta' êyêdhinê orêng lowar karaton apo-campo amarghâ namong êkparlo ngormat moy-tamoy aghung è karaton. Pan-saponapan taon dâri jhâman ghâpanêka topêng dâhlâng ka'alok dâ' ka antêro kennengngan akadhiyâ: Songennep, Pamekkasan dhibi', Sampang, sareng Bhângkalan.

Ka'alogghâ topêng dâhlâng Madhurâ panêka dâ' man-ka'đimman kennengngan marghâ êhtêyarra pottra bhângsawan sê êsambhât Radèn Ario Nimprang dâri Dhisa Bâurambhât Kacamadhân Pamekkasân, Kabupatên Pamekkasân. Jhârna'na, salêrana alêngghi è jhâlân Purba, sê è jhâman dâhimên êsambhât Kampong Pangêranan.

Carêta sareng lakonnêpon topêng dâhlâng Madhurâ akor sareng carêta bâjâng kolê', sareng bâjâng orêng sê apakem dâ' carêta Mahabrata sareng Ramayana. È jhâman dâhimên, panjhâgghâ topêng dâhlâng Madhurâ êkalako sareng lalakê'an bisaos. Nangêng, è jhâman samangkên ampon noro'aghi kabhutowanna sareng pangalêburrâ masyarakat, panjhâgghâ kadhâddhiyân dâri ngangodâdhân lakê' sareng binê'. Pramêla dâri ghâpanêka, ngangodâdhân lakê' binê' jhâman samangkên parjhughâna êyarebbhâ soddhi ajhâr tor mertê kasennêyan tradisional topêng dâhlâng Madhurâ mênangka bâgiyân dâri kabhudhâjân nasional. (Êtokêl dâri: Pangajaran Basa Madura, êsason sareng Moh. Tajib sakanca'an: th. 1989: 8-9, serradhân êyakorraghi sareng Êjhâ'ân 2011)

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman dâ' bâca'an Topèng Dhâlâng è attas!

1. Topèng dhâlâng ghâpanèka mènangka sala sèttong dhâdhingghâlân bângaseppo tor bânnya' aghânḍhu'
2. Topèng dhâlâng parlo èpèyara tor èpertè nyopprè dhâddhiya tatèngghun sè
3. Topèng dhâlâng Madhurâ tombuna ḍâri kraton
4. È Karajhâ'ân Jhâmbhringèn Radèn Ario Mèna' Sanoyo kasokan ngobâ bâjâng kolè' dhâddhi
5. Ka'aloggâ topèng dhâlâng Madhurâ panèka dâ' man-ka'ḍimman kennengngan marghâ èhtëyarra pottra bhângsawan sè èsambhât

Latèyan 2

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. tombuna	6. amarghâ
2. èhtëyar	7. bângaseppo
3. bâjâng	8. jhârna'
4. tatèngghun	9. kabhutowanna
5. ka'alok	10. èkalako

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlampo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è ḍâlem kamus!

1. nyopprè	6. humenneng rato
2. karabhât	7. pramèla
3. apo-campo	8. tamoy aghung
4. Parjughâ	9. ngormat
5. panalèktèghân	10. soddhi

B. Èyatorè Maos

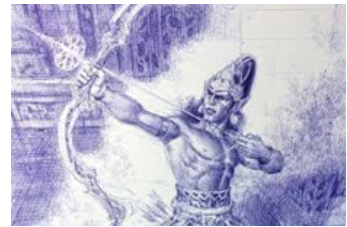
Bhâ' onènga sampèyan ngoddhiyâghi dhâddhi tokoh è dâlem carèta topèpng dhâlâng?

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru È bâbâ panèka sampèyan ngèrèng dhâddhi tokoh sè bâḍâ è dâlem carèta panèka! Ngèrèng maos kalabân ḍhâḍhâblun sè terres! Èyatorè jâwâb pètanyana!

Perrang Tandhing Arjhuna sareng Niwatakawaca

Batara Indra : “Mara sèngko' tolongè, tang naghârâ bhâkal è serbuwâ Niwatakawaca.”

Arjuna : “Èngghi”...namong abdhina bhâdhi atapa'a dhimèn. (Dâlem tapana Arjuna èrok-kèrok sareng pètto' Bidâddâri, tor jhughân Batara Indra sè nyamar dhâddhi sala sèttong dâri pètto' bidâddâri kasebhut, bhâb ka' ḍinto mènangka ujjîân mongghu Arjuna). Sa'amponna abit sè atapa, Arjuna lajhu jhujhuk ngadḍhep ḍâ' Batara Indra, pas aḍhâbu”

Sumber Gambar : www.istock.com

Arjuna : “Samangkèn abdhina ampon ḍâpa' bâktona ka'angghuy nyerbu ḍâ' Niwatakawaca.”

Batara Indra : “Mon mara jârèya sèngko' makompolla para dhibâ ka'angghuy abhânto bâ'na. Sèngko' ajhânjhi ka bâ'na kalamon bâ'na mennang alorok Niwatakawaca bâ'na èpakabinna kalabân sala sèttong Bidâddâri.”

Arjuna : “Dhâlem ka' ḍinto rato.”

Totor lekkas Arjuna mangkat alorok perrang ḍâ' naghârâ Niwatakawaca, Arjuna mennang perrang, mèlaèpon Arjuna kèngèng sèttong bidâddâri sè aropa'aghi persèn ḍâri Batara Indra.

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman ḍâ' kandhâ Perang Tandhing Arjhuna sareng Niwatakawaca !

1. Mara sèngko' tolongè, tang naghârâ bhâkal è serbuwâ Niwatakawaca. Panèka ḍhâbuna
2. Èngghi”...namong abdhina bhâdhi atapa'a dhimèn. Panèka ḍhâbuna

3. È dâlem tapana Arjuna èrok-kèrok sareng
4. Batara Indra sè nyamar dhâddhi
5. Sa'amponna abit sè atapa, Arjuna lajhu jhujhuk ngadðhep dâ'

Latèyan 2

Èyatorè abhâðhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. jhujhuk	6. nyamar
2. alorok	7. tolongè
3. abit	8. naghârâ
4. atapa	9. ampon
5. ngadðhep	10. persèn

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è dâlem kamus!

1. dhibâ	6. Batara
2. bidhâddhâri	7. akadhi
3. alorok	8. mennang
4. èrok-kèrok	9. perang tanðhing
5. Totor lekkas	10. mangkat

C. Èyatorè Abu-Ðhâbu

Bhâ' onènga sampèyan jhâ' carèta è dâlem carèta topèng ðhâlâng panèka bâðâ sè akor sareng kaoði'ân rè-sa'arè?

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ðhimèn ka'angghuy kèngèng kariðâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. È bâbâ paneka ghuruna sampèyan bhâðhi ajhârbâ'aghiya bhâb akorra sareng kaoði'ân rè-sa'arè.

Jhâjhârbâ'ân:

Carèta sè bâðâ è dâlem topèng ðhâlâng panèka akor sareng kaoði'ân rè-sa'arè. Akadhi carèta Perrang Tanðhing Arjhuna sareng Nèwatakawaca è attas bâðâ bhâb sè kèngèng èponðhut. Hal panèka akadhi è bâbâ panèka.

1. Ngarghâi hasèl bhuḍhâjâna bhângsa laèn aropa'aghi sèttong têngka ka'angghuy ngajhum bângsa matombu bhasa.
2. Ajjhâ' apadhuwân antarana sakanca'an, antarana satatangghâ'ân, sopajâ tombu sèpat rokon sareng jhemjhem.

Bhâgiyân-Bâgiyânna Carèta Topèng ḍhâlâng

Akadhi angghidhân sastra laènna carèta è ḍâlem topèng ḍhâlâng aghânḍhu' bâgiyân intrinsik sareng èkstrinsik. Bâgiyân intrinsik èngghi panèka bâgiyân sè bâḍâ è ḍâlem angghidhân sastra. Ompamana: tèma, tokoh, bâtegghâ tokoh, jhejjher carèta, sètting, tor kennengnganna pangangghit è ḍâlem carèta.

Tèma èngghi panèka pokeddhâ karya sastra. Tokoh èngghi panèka sè dhâddhi panglako è ḍâlem carèta. Jhejjherrâ carèta èngghi panèka tasambhungnga sèttong kadhâddhiyân sè aghâḍhuwân sabâb pangghibhât kantos dhâddhi sèttong carèta. Bâbâtek tokoh kènggèngsaè sarèng sè ta'saè.

Bâgiyân èkstrinsik èngghi panèka bâgiyân sè nyoson sèttong karya sastra sè aghânḍhu' bhâb è lowar angghidân namong bâḍâ pangghibhâddhâ ka angghidân. Ompamana kabâḍâ'ân sosial, biografi, psikologi, sareng salaènna.

Bhâb biografi, èngghi panèka angghidhân sè nodhuaghi jhâlânna odi'na orèng sè nolès karangan. Bhâb psikologi, ènggi panèka karangan nodhuagi bhâb kajiwaan, ompamana, kabâḍâ'anna sèttong.

Bâgiyân intrinsik sareng èkstrinsik panèka akor sareng kaoḍi'ân rè-sa'arè. Sadhâjâna aghânḍhu' bâburughân.

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman ḍâ' bâca'an bâgiyânna topèng ḍhâlâng !

1. Carèta sè bâḍâ è ḍâlem topèng ḍhâlâng panèka akor sareng
2. Ngarghâi hasèl bhuḍhâjâna bhângsa laèn aropa'aghi sèttong têngka ka'angghuy ngajhum
3. Ajjhâ' apadhuwân antarana sakanca'an, satatangghâ'ân, sopajâ
4. Akadhi angghidhân sastra laènna carèta è ḍâlem topèng ḍhâlâng aghânḍhu' bâgiyân
5. Bâgiyân intrinsik èngghi panèka bâgiyân sè bâḍâ è ḍâlem

Latèyan 2

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. akadhi	6. apadhu
2. bâgiyân	7. ngarghâi
3. è ḍâlem	8. bhuḍhâjâ
4. satatangghâ'ân	9. bhângsa
5. akadhi	10. laèn

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è ḍâlem kamus!

1. instrisik	6. sètting
2. èkstrisik	7. bhuḍhâjâ
3. ngajhum	8. jhejjher
4. psikologi	9. tèma
5. sosiologi	10. bâtek

Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tanḍhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Jhâjhârbâ'ân	onèng	ta'onèng
1.	Abdhina ampon onèng bhâghiyân topèng ḍhâlâng		
2.	Abdhina ampon onèng sè abhâḍhi topèng ḍhâlâng		
3.	Abdhina ampon onèng maos ḍhâḍhâbun topèng ḍhâlâng		
4.	Abdhina ampon onèng mamolanna topèng ḍhâlâng		
5.	Abdhina ampon onèng asmana sè makalonta topèng ḍhâlâng		

Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Nyambhâdhânè	: matekka hajhât
Kasokan	: ghellem/ enđâ', aghellâ', abhâktè
Abhâktè	: toro' oca'
Tèma	: pokeddhâ karya sastra.
Tokoh	: sè dhâddhi pelaku dâlem karya sastra.
Jhejjherrâ carèta	: asambhungnga sèttong kadhâddhiyân
Latar kennengngan	: è ka' òimma kadhâddhiyânna carèta
Latar bâkto	: bilâ èpon kadhâddhiyân carèta.
Latar kabâđâ'an	: kadhiponapa kabâđâ'an panjhâk

E. Panèlayan Bâbulângan 2

**Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè.
Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân
jâwâbhân sè lerres!**

Kacatora sadhâjâ orèng è Dhisa Proppo ghâpanèka pađâ aromasa senneng sareng pađâ ta'at đâ' ka salèrana. Pramèla ghâpanèka, salèrana èyangkat dhâddhi bângaseppo. È bingkèngnga, Radèn Ario Mèna' Sanoyo ajhumenneng rato Karajhâ'ân Jhâmbhringèn. Kantos samangkèn, tèlassa karajhâ'ân ghellâ' ghi' kabhuktèn kalabân pandemmèn karaton, posaka – posaka sareng buku sè èbhâđhi đâri đaunna tarèbung otabâ ra-kara. Sèttong posaka sareng buku ra-kara ghellâ' èpangghi mènorot panalèktèghân bâđâ tangghâllâ 15 Nopèmber 1550.

È Karajhâ'ân Jhâmbhringèn ghâpanèka Radèn Ario Mèna' Sanoyo kasokan ngobâ bâjâng kolè' dhâddhi topèng đhâlâng Madhurâ. Mènorot pangghâliyânna, èkarassa bânnya' orèng sè èkparlo è đâlem topèng đhâlâng ghâpanèka, ètèmbhâng sareng bâjâng kolè' sè namong èmamolanè sareng đhâlâng bisaos.

È bâkto ghâpanèka topèng đhâlâng namong èkalako sareng karabhât karaton bisaos ta' èyèdhinë orèng lowar karaton apo-campo amarghâ namong èkparlo ngormat moy-tamoy aghung è karaton. Pan-saponapan taon đâri jhâman ghâpanèka topèng đhâlâng ka'alok đâ' ka antèro kennengngan akadhiyâ: Songennep, Pamekkasan dhibi', Sampang, sareng Bhângkalan.

- Kacatora sadhâjâ orèng è Dhisa Proppo ghâpanèka pađâ aromasa senneng sareng pađâ
 - Ta'at
 - Lumbrâ
 - Sarombân
 - Mothak
 - ngangghit
- Pramèla ghâpanèka, salèrana èyangkat dhâddhi
 - Lèsan
 - Lumbrâ
 - Bânga seppo
 - Mothak
 - ngangghit

3. È bingkèngnga, Radèn Ario Mèna' Sanoyo ajhumenneng
 - a. Lèsan
 - b. Lumbrâ
 - c. Sabellunna asarèn
 - d. rato
 - e. ngangghit
4. Kantos samangkèn, tèlassa karajhâ'ân ghellâ' ghi'
 - a. kabhuktèn
 - b. Lumbrâ
 - c. Sabellunna asarèn
 - d. Mothak
 - e. ngangghit
5. Sètong posaka sareng buku ra-kara ghellâ'
 - a. èpangghi
 - b. Lumbrâ
 - c. Ngen-angen
 - d. Mothak
 - e. ngangghit
6. Radèn Ario Mèna' Sanoyo kasokan ngobâ bâjâng kolè' dhâddhi topèng dhâlâng
 - a. Madhurâ
 - b. Lumbrâ
 - c. Ngen-angen
 - d. Mothak
 - e. Maos
7. Mènorot pangghâliyâna, èkarassa bânnya'
 - a. orèng èkaparlo
 - b. Lumbrâ
 - c. akkal
 - d. Mothak
 - e. Maos
8. È bâkto ghâpanèka topèng dhâlâng namong èkalako sareng karabhât
 - a. Karaton
 - b. Lumbrâ
 - c. akkal
 - d. Mothak
 - e. Maos
9. ta' èyèdhinë orèng lowar karaton apo-campo amarghâ namong èkaparlo ngormat moy-tamoy
 - a. aghung
 - b. Bâdâ
 - c. akkal
 - d. Mothak
 - e. Maos
10. Pan-saponapan taon dâri jhâman ghâpanèka topèng dhâlâng ka'alok dâ' ka antèro kennengngan akadhiyâ : Songennep, Pamekkasan dhibi', Sampang, sareng
 - a. aghung
 - b. Bâdâ
 - c. akkal
 - d. Bhângkalan
 - e. Maos

b. Èyatorè karembhâk sakanca'an pètanya è bâbâ panèka, ponapa bhâsa enjâ' iyâna!

1. Kacatora sadhâjâ orèng è Dhisâ Proppo ghâpanèka paḍâ aromasa senneng sareng paḍâ ta'at dâ' ka salèrana.
2. Pramèla ghâpanèka, salèrana èyangkat dhâddhi bângaseppo. È bingkèngnga, Radèn Ario Mèna' Sanoyo ajhumenneng rato Karajhâ'ân Jhâmbhringèn.
3. Kantos samangkèn, tèlassa karajhâ'ân ghellâ' ghi' kabhuktèn kalabân pandemmèn karaton, posaka-posaka sareng buku sè èbhâdhi dâri ḍaunna tarèbung otabâ ra-kara.

4. Sèttong posaka sareng buku ra-kara ghellâ' èpangghi mènorot panalèktèghân bâdâ tangghâllâ 15 Nopèmber 1550.
5. È Karajhâ'ân Jhâmbhringèn ghâpanèka Radèn Ario Mèna' Sanoyo kasokan ngobâ bâjâng kolè' dhâddhi topèng dhâlâng Madhurâ.

c. Ngèrèng sarè oca' papaḍâna. Rembhâk sakanca'an !

1. pandemmèn = _____
2. karaton = _____
3. aromasa = _____
4. ka'alok = _____
5. ngormat = _____

Glosarium Parèbhâsan:

Terrossana...

17. Kembhângnga bâto ètem, nyèllemma ghabhus = Jhâmanna orèng aghung otaba na'potona pangrajhâ dhâddhi panganggurân, toronanna ra'yat biyasa dhâddhi pongghâbâ (pangraja).
18. Kantèyan nyaman = Orèng adon-jandon otabâ adhungngèng sè cè hoso'na (kantèyan = pākakas kaanguy mètè kapas sè èghâbâyâ labây otabâ bennang).
19. Kaongkolan bhâbhulun (dhârâjhât) = Orèng lakè' toronanna ra'yat biyasa ollè binè raddhin toronanna orèng aghung otabâ pangrajâ
20. Kapas nyèllem, bâto ètem ngantang = Nomer 560.
21. Kapatèyan obhur = Ekoca'aghi dâ' orèng sè ta' tao asal osolla abâ'na lantaran sè po-seppo la padâ sèdhâ kabbhi.
22. Karabhu èlang panongghulla = Ekoca'aghi dâ' pangrajâ sè ella èlang pangarona otabâ èlang kakobâsa'anna. (karabhu = sengkang sè raja)
23. Karaksagghâ è diya, tabbhugghâ bi' kanyata'anna, kabhâr lècèk. è dissa = Kabhâr sè èkaèding bhidha
24. Karatonteng = Orèng ko'ong bunter, ta' andi' sana' bhârâjâ sâkalè. Karè amèn = Coma ollè noro' alako, ta' mèlo pa-apa.
25. Karè angar = Conè, nga'-ngara'nga' makaja sowara, tèbhâna ta' mongkat alabân (mongkat = kellar, bisa).

26. Karè bhârângkana, tada baina = Ekoca'aghi dâ' parabân sè ella èlang kapârabânanna ghi' sabellunna alakè.
27. Karebbha ngerra' nonowa = Orèng sè ta' sabbhârân, karebbhã, sãbhârâng pangaterrona kodhu dhuli èkaollè. Karè kalothoggâ = bhâdânnâ orèng sè cè' korossâ, coma karè kolè bi' tolangnga.
28. Karè malona = Ekoca'aghi dâ' orèng nemmo malo, marghâ dâri ollèna lakona dâri abâ'na dhibi'.
29. Karè peccang ta' ètemmo = 1. Karè jhâu sè ajhâlân, nangèng ta' ètemmo bi' orèng sè èsajjhâ, 2. Orèng sè ella alako abhântèng tolang. nangèng ta' ollè hasèl pa-apa.
30. Karè sâceng-oceng = Kèng karè co'-konco'na malolo (opama; bhucengnga roko').
31. Karètôyan = Cè' lessona sampè' arassa ta' andi' ora' sâkalè. Karobbhuân ghunong = Nemmo mosiba (kasossa'an) otabâ calaka' rajâ.

Bâbulângan 3

KASENNÉYAN

Kasennèyan panèka akor sareng sastra sareng èndhâ.
Èndhâ panèka pajhât èkparlo ka'angghuy ma'alos pangghâliyân.
Orèng sè alos pangghâliyânna kèngèng narèma bâburughân.
Manabi orèng sè gherrâ pangghâliyânna ta' tarèma
manabi ngoladhi kakalèrowanna tor ceppet dhuka.

Sumber Gambar : www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Paalos pangghâliyânna paalos têngka ghulina

Tujuan Pembelajaran

Peserta didik dapat memahami dan mengidentifikasi jenis dan ciri drama tradisional melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan tepat.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. Sampèyan bhâ' onènga ngoladhi drama? Carètana ponapa?

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. È bâbâ panèka ghuruna sampèyan bâḍhi ajhârbâ'aghina ponapa drama panèka? Ponapa parlona drama panèka? Ngèrèng pèyarsa'aghi jhârhârbâ'ân panèka kalabân tètè ka'angghuy ajâwâb pètanyana!

Jhâjhârbâ'ân:

Oca' drama panèka asalla ḍâri bhâsa Yunani, èngghi panèka oca' draomai artèna ghuli enneng. Dhâddhi drama panèka angghidhân sastra sè èpaḍâpa' kalabân aghuna'aghi ghuli enneng è attas pangghung. Sambhâdhân laèn ḍâri drama èngghi panèka sandiwara. Artèna sandi èngghi panèka rosiya sareng wara artèna èngghi panèka pangajhârân. Dhâddhi sandiwara artèna èngghi panèka pan-saponapan rosiya sè kèngèng ḍâri kaoḍi'ân rè-sa'arè sè kèngèng èpadhâddhi pangajhârân.

Manabi ḍrâma panèka èkamaèn è attas pangghung panèka èsambhât tèater. Lumbrâna ḍrâma panèka ghâḍhuwân artè sè lèbâr sareng artè sè copè'. Drama ḍâlem artè sè lèbâr èngghi panèka sadhâjâna tatèngghun sè èpaḍâpa' otabâ èkamèn è attas pangghung sè aghânḍhu' carèta ka'angghuy èyoladhi masyarakat. Dhinèng ḍrâma artè copè'na èngghi panèka carèta kaoḍi'anna manossa rè-sa'arè sè kèngèng èyoladhi è attas pangghung.

Drama mènangka sala sèttong ḍâri angghighân sastra ghâḍhuwân tatèngnger. Dhinèng tatèngnger panèka bujuddhâ akadhi è bâbâ panèka.

1. Carèta sè bâḍâ è ḍâlem drama abujud kanḍâ. Manabi drama kona kanḍâ panèka ta' èserrât. Namong manabi drama modèrn kanḍâ panèka èserrât.
2. Manabi kanḍâ panèka èserrât, ta' mabi parèngè tanḍâ pettè' ḍuwâ' polana kanḍâ panèka bânnè ḍhâbuna tokoh namong ḍhâbu sè kodhu sè kodhu èḍhâbuwâghi aktor otabâ aktris.
3. Manabi kanḍâ panèka èserrât, kodhu parèngè pètodhu ka'angghuy amaèn otabâ ghuli ennengnga. Pètodhu ka'angghuy amaèn otabâ ghuli ennengnga panèka èsambhât kramagung.
4. Manabi drama panèka drama Madhurâ, tantona kanḍâna aghuna'aghi bhâsa Madhurâ.
5. Manabi drama panèka drama Madhurâ, tantona aghuna'aghi tandhâng sareng kèjhung Madhurâ.
6. Manabi drama panèka drama Madhurâ, tantona aghuna'aghi tabbhuwân Madhurâ.

Manabi drama panèka drama Madhurâ, tantona aghuna'aghi ghellâr sareng pategghirân Madhurâ.

Pangaonèngan Bhâb Drama

Drama èngghi panèka ghâncaran sè aghâmbhârraghi kaoḍi'âna tor bâbâtegghâ manossa è ḍâlem têngka pola sè èkalakon ḍâlem pan-saponapan onḍhâghân. Sennè drama segghut èsambhât sennè tèater manabi ampon èkamaèn è attas pangghung.

Bâḍâ pan-saponapan pantha'an bhâb macemma drama sè aghumantong ḍâ' ḍhâsarra sè èghuna'aghi. Ḍâlem pantha'anna macemma drama, biyasana èghuna'aghi tello' ḍhâsar, èngghi ka' ḍinto: aḍhâsar carana alampa'aghi lakondrama, aḍhâsar pakakassa, tor aḍhâsar kabâḍâ'ân naskah drama. Aḍhâsar carana alampa'aghi lakon, drama èpantha dhâddhi sanga' macem, èngghi panèka:

- Tragèdi** : drama sè aghânḍhu' èssè kassossa'an.
- Komèdi** : drama sè aghânḍhu' palegghirân otabâ aèssè loco.
- Tragèkomèdi** : drama sè aghânḍhu' kadhâddhiyân sè apangghibhât sossa sareng palegghirân.
- Operra** : drama sè kanḍhâèpon èlaghuwâghi tor èyèrèngè tabbhuwân.
- Mèlodrama** : drama sè kanḍhâèpon kalabân èḍhâbuwâghi aropa pètotor tor èyèrèngè kalabân tabbhuwân.
- Farce** : drama sè aropa lalocon tapè ta' sakabbhinna aghânḍhu' dagellan.
- Tabblo** : Macemma drama sè èyotama'aghi èngghi panèka coma aghuli, para panjhâk ta' aḍhâ-kanḍhâ namong aghulina bhâdhân sè èkaparlo.
- Sèndratari** : acampona antara sennè drama sareng sennè tandhâng.
- Sosiodrama** : drama sè èlampa'aghi ka'angghuy aparèng onèng ka masyarakat bhâb sè kodhu èlampa'aghi. Aḍhâsar pakakassèpon, macemma drama èpantha dhâddhi ennem macem, èngghi panèka:
- Drama Pangghung** : drama sè èlampa'aghi sareng para lakon è attas pangghung.
- Drama Radio** : drama radio ta' kèngèng èyoladhi tor èraghâ, namong kèngèng èpèyarsa'aghi.
- Drama Tèlèvisi** : drama panèka mibis sareng drama pangghung, namong bhidhâna drama tèlèvisi ta' kèngèng èraghâ.
- Drama Film** : drama film aghuna'aghi lajâr lèbâr tor biyasana èlampa'aghi neng bioskop.
- Drama Bâjâng** : drama sè èyèrèngè lakon bâjâng.
- Drama Bonèka** : sakabbhinna para tokoh drama èghâmbhârraghi kalabân bonèka sè èlakonnaghi sareng pan-saponapan orèng.

Latèyan 1

a. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman dâ' bâca'an Adhungngèng dâ' Pottra Pottrena è attas!

1. Drama èngghi panèka ghâncaran sè aghâmbhârraghi kaoḍi'anna tor bâbâtegghâ manossa è ḍâlem têngka pola sè èkalakon ḍâlem
2. **Tragèdi** èngghi panèka
3. **Komèdi** èngghi panèka
4. **Tragèkomèdi** : drama sè aghânḍhu' kadhâddhiyân sè apangghibhât sossa sareng
5. **Mèlodrama** èngghi panèka

b. Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. apangghibhât	6. kadhâddhiyân
2. sossa	7. mibis
3. bâbâtegghâ	8. èkaparlo
4. manossa	9. abhâḍhi
5. aghânḍhu'	10. è bâbâ

c. Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è ḍâlem kamus!

1. kanḍhâèpon	6. Èpantha
2. tèlevisi	7. Masyarakat
3. ghâncaran	8. èyotama'aghi
4. ghâlimpo'na	9. pangghung
5. èpèyarsa'aghi	10. aghumantong

B. Èyatorè Maos

1. Bhâ' onènga sampèyan ka drama tradisional Madhurâ?

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ḍhimèn ka'angghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. È bâbâ panèka ghuruna sampèyan bâḍhi ajhârbâ'aghiya ponapa drama tradisional Madhurâ panèka? Ngèrèng maos jhârhârbâ'ân è bâbâ panèka kalabân tètè ka'angghuy ajâwâb pètanyana!

Jhâjhârbâ'ân

Carèta sè èkamaèn è Topèng Ḍhâlâng kodhu tapsèrraghi. Manabi ta' ètapsèrraghi para pamèyarsa namong coma kèngèng bur-lèburranna bisaos. Para pamèyarsa ta' kèngèng pangajhârân è ḍâlem carètana Topèng Ḍhâlâng.

Bâdâ carana napsèrraghi èssèna carèta Topèng Ḍhâlâng. Ngèrèng sampèyan maghut ḍâ' jhâjhârbâ'âna sè bâdâ è bâbâ panèka.

Napsèrraghi èssèna carèta èngghi ka'ḍinto sèttong kalakowan napsèr ponapa pangaterrona/ tojjhuwâna sè nyerrat. Sopajâ bisa napsèr carèta bâdâ tello' pantha'an sè kodhu è kaonèngè. Pantha'an panèka akadhi:

Abstrak èngghi panèka nodhuwâghi pokeddhâ carèta.

Orientasi èngghi panèka bâgiyân sè nodhuwâghi kadhâddhiyâna carèta kalabân jhârbâ. Coda èngghi panèka pongkasanna carèta tor jhughân aghânḍhu' pokeddhâ carèta.

Cem-Macemma Maos Ka'angghuy Napsèrraghi Carèta

1. Maos kalabân aghuna'aghi ghâncaran. Èngghi ka' ḍinto maca kalabân kacocoghân pèkkèran tor kompolanna bhâsa tor jhughân aghuna'aghi èjhâ'ân sè lerres
2. Maos kalabân aghuna'aghi kapènterran. Èngghi panèka maos sèttong carèta ngotama'aghi èssèna kalabân aghuna'aghi pèkkèran, perasaan, tor kencengnga sè nyerrat, tor jhughân kodhu ngaonèngè bhâb èssèna carèta.
3. Maos tèknis. Èngghi panèka maos kalabân maksod masondhuk keccabhân tor laghuna oca'.
4. Maos èmosional. Èngghi panèka maos mènangka pakakas ka'angghuy ngokor pèkkèran jhughân ka'angghuy ngaonèngè kalèburâna èssè tor bhâsana.
5. Maos bibâs. Èngghi panèka maos kalabân taḍâ' paksa'an ḍâri lowar, ompamana ghuru, orèng seppo, kanca sareng salaèna.

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman ḍâ' bâca'an Angghidhân Bhâbhâd !

1. Carèta sè èkamaèn è Topèng Ḍhâlâng kodhu
2. Manabi ta' ètapsèrraghi para pamèyarsa namong coma kèngèng
3. Napsèrraghi èssèna carèta èngghi ka'ḍinto sèttong kalakowan napsèr ponapa tojjhuwâna sè
4. Abstrak èngghi panèka nodhuwâghi
5. Orientasi èngghi panèka bâgiyân sè nodhuwâghi

Latèyan 2

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. nodhuwâghi	6. tojjhuwânna
2. napsèr	7. èssèna
3. pangaterrona	8. sèttong
4. kalakowan	9. coma
5. ponapa	10. kanca

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è ḍâlem kamus!

1. Orientasi	6. masondhuk
2. Abstrak	7. keccabhân
3. Maos bibâs	8. èjhâ'ân
4. Maos èmosional	9. pamèyarsa
5. Maos tèknis	10. laghuna oca'

C. Èyatorè Abu-Ḍhâbu

- Bhâ' onènga sampèyan rassana ngolaḍhi orèng abuḍhâbu se yuswana aseppowan sareng sampèyan è ḍâlem drama?**
- Onḍhâgghâ bhâisa ponapa sè èghuna'aghi sampèyan manabi abuḍhâbu sareng orèng se yuswana aseppowan sareng sampèyan?**

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ḍhimèn ka'angghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. È bâbâ paneka ghuruna sampèyan bhâḍhi ajhârbâ'âghiya ponapa onḍhâgghâ bhâsa panèka? Kadhiponapa carana aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa panèka?

Carana Nyangghemmè Carèta

- Mèrengngaghi otabâ maos patètè kalabân tarongghu kantos kèngèng nyarèta'aghi bhâb ponapa sè ampon èkaghâli otabâ èkaonèngè.
- Mèrengngaghi otabâ maos sambì alampa'aghi nyerrat pokeddhâ carèta.

3. Kèngèng jhughân arekkam kalabân sèttong pakakas ompamana foto otabâ kamèra, vidèò tip rècorder.
4. Tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi dâlem kaoḍi'ân, èyantarana:

Sakabbhinna ngangoḍâdhân kodhu malanggheng carèta kona sopajâ ta' èlang ḍâri kabhuḍhâjân.

Carana nyarèta'aghi carèta kalabân aghuna'aghi bhâsana dhibi':

1. Bâca Patètè èssèna carèta.
2. Sarè pokeddhâ carèta.
3. Sarè cem-macemma tokoh tor bâthegegghâ.
4. Jhâlânnâ carèta kodhu jhejjher.

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman ḍâ' bâca'an Cara Nyangghemmè Carèta!

1. Mèrengngaghi otabâ maos patètè carèta kalabân tarongghu kantos kèngèng nyarèta'aghi bhâb ponapa sè
2. Mèrengngaghi otabâ maos carèta sambî alampa'aghi nyerrat pokeddhâ
3. Kèngèng jhughân arekkam carèta kalabân sèttong pakakas ompamana
4. Tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi dâlem
5. Sakabbhinna ngangoḍâdhân kodhu malanggheng carèta kona sopajâ ta' èlang ḍâri

Latèyan 2

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. ngangoḍâdhân	6. maos
2. èlang	7. patètè
3. pakakas	8. bhâb
4. tatèngka	9. jhâlânnâ
5. arekkam	10. èyantarana

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è dâlem kamus!

1. malanggheng	6. kaoḍi'ân
2. tarongghu	7. ngangḍâdhân
3. pokeddhâ	8. nyangghemmè
4. kona	9. bhâsana
5. jhejjher	10. kabhuḍhâjân

D. Èyatorè Nyerrat

1. Bhâ' onènga sampèyan rassana nyerrat drama?

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'angghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru È bâbâ paneka ghuruna sampèyan bhâḍhi ajhârbâ'âghiya kadhi ponapa carana nyerrat drama panèka?

Nyerrat Drama

Drama panèka tamaso' angghidhân sastra. Nyerrat drama artèna nyerrat sastra. Bhâgiyâna sastra bâḍâ jhughân è dâlem drama èyantarana akadhi è bâbâ panèka.

1. Tokoh èngghi panèka panglako è dâlem carèta sè ngaghungè onḍhâghân bâbâtek è dâlem carèta. Dhinèng cem-macemma tokoh èngghi panèka:
 - a. Tokoh otama sareng tokoh tambâ'ân. Tokoh otama èngghi panèka panglako è dâlem carèta sè palèng bânnya' ècarèta'aghi. Dhinèng tokoh tambâ'ân èngghi panèka panglako è dâlem carèta sè ècarèta'aghi manabi èkparlo bisaos.
 - b. Tokoh jhekjhek sareng tokoh abâ-obâ. Tokoh jhekjhek èngghi panèka panglako è dâlem carèta sè ngaghungè bâbâtek sè ta' abâ-obâ tabâ ghunpagghun. Dhinèng tokoh abâ-obâ èngghi panèka panglako è dâlem carèta sè ngaghungè bâbâtek sè abâ-obâ.

Manabi sampèyan nantowaghi tokoh è dâlem drama sè èserrat sampèyan kèngèng aghuna'aghi tokoh otama sareng tokoh tambâ'ân otabâ aghuna'aghi tokoh jhekjhek sareng tokoh abâ-obâ.

2. Sètting èngghi panèka bâkto, kennengnan, sareng kabâḍâ'ân nalèka bâḍâ kadhâddhiyân è dâlem carèta. È dâlem drama sètting panèka abujut pangggghung.
3. Kramagung èngghi panèka pètodhu ka'angghuy èlampa'aghi panjhâk.
4. Aghâmbhârâghi bâbâtegghâ tokoh è dâlem carèta. Bâḍâ pan-saponapan cara ka'angghuy aghâmbhârâghi bâbâtegghâ tokoh è dâlem carèta.

- Èdâbuwâghi pangangghit bâbâtegghâ tokoh è dâlem carêta.
- Èghâmbhârâghi bâbâtegghâ tokoh è dâlem carêta lèbât sakobhengnga tokoh.
- Èghâmbhârâghi bâbâtegghâ tokoh è dâlem carêta lèbât kanḡhâna tokoh laèn è dâlem carêta.
- Èghâmbhârâghi bâbâtegghâ tokoh è dâlem carêta lèbât pamangghina tokoh è dâlem carêta.
- Èghâmbhârâghi bâbâtegghâ tokoh è dâlem carêta lèbât ghuli ennengnga tokoh è dâlem carêta.

5. Nyerrat skênario drama.

Aloco Abinan

È bâkto ghu-laghu Sarip kalerressân nyèram tanèyanna sambi abhersè'è tanèyanna. Kalerressân mantona nonton sapèḡḡa motorra lèbât è aḡḡ'na Sarip.

Sarip : “Dhika ka ghu'emma'a ma' èpalagghuwi.”

Mantona Sarip : “Kaulâ ka compo'a Pa' ngonèyana abinan pas terros èlocowa ka Nom Mannan”

Sarip : “Pamor sè ḡimma sè locowa ka Anomma?”

Mantona Sarip : “Ka'ḡissa' Pa' sè Pamor Klarè Sakongkong sè Jhennengngan Dhâlem Songennep.”

Sarip : “Mon bâriyâ bulâ nètèbihâ. Anḡi' bulâ sè Pamor Malathè Sato'or Lok Nebbhâ rowa èlocowa kèya. Polana sanonto Bulân Sora.”

Latèyan 2

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman ḡḡ' bâca'an nyerrat drama !

- Drama panèka tamaso' angghidhân
- Nyerrat drama artèna
- Bhâgiyâna sastra bâḡḡa jhughân è
- Tokoh otama èngghi panèka panglako è dâlem carêta sè palèng bânnya'
- Tokoh jhekjhek èngghi panèka panglako è dâlem carêta sè ngaghungè

Latèyan 2

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. ngaghungè	6. artèna
2. èngghi	7. lèbât
3. bânnya'	8. ghuli
4. jhughân	9. kanḍhâ
5. pan-saponapan	10. ḍâlem

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è ḍâlem kamus!

1. jhekjhek	6. sakobhengnga
2. pamangghina	7. pangangghit
3. otama	8. bâkto
4. kramagung	9. tokoh tambâ'ân
5. abujut	10. onḍhâghân bâbâtek

Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tanḍhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Torè Èmodhi sareng Sakanca'an	Ngaghâli	Ta' ngaghâli
1.	Abdhina ampon onèng cem-macemma panglako		
2.	Abdhina ampon onèng ghunana kramagung		
3.	Abdhina ampon onèng carana aghâmbhârâghi bâbâtegghâ tokoh		
4.	Abdhina ampon onèng cem-macemma sètting		
5.	Abdhina ampon onèng bhidhâna tokoh jhekjhek sareng tokoh abâ-obâ.		

Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Tatèngghun	: kèngèng èyoladhi
Sanaosa	: tekka'a
Tèater	: pangghung
Samalam bhentèng	: salanjhângnga malem
Kakabinan	: orèng sè èpakabin
Kalonta	: kasohor
Rè-sa'arè	: sabbhân arè

E. Panèlayan Bâbulângan 3

Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè.

Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres!

Torana angghidhân drama sè dhâddhi bhidhâna sareng angghidhân-angghidhân laènna èngghi panèka bâdâna kanndhâ. Manabi akanḍhâ tanto aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa. Bâḍâ tello' macem onḍhâgghâ bhâsa sè kèngèng èghuna'aghi ḍâlem drama. Sè sapèsan onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâ, kapèng ḍuwâ' onḍhâgghâ bhâsa èngghi enten, tor onḍhâgghâ bhâsa èngghi bhunten.

Sanaosa onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâ panèka aropa'aghi onḍhâgghâ bhâsa sè mabâ, namong orèng apadhu kaḍhâng aghuna'aghi bhâsa sè cè' kasarra sè dhâddhi reggheddha ka pangghâliyâna orèng sè mèrengngaghi.

Orèng Madhurâ panèka anḍhâp asor. Sanaosa kalerressân aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâ manabi tapangghi sareng orèng sè kodhu èyarghâi onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâ sè èghuna'aghi bâkto ghâpanèka pas èracok sareng onḍhâgghâ bhâsa èngghi bhunten. Opamana ghuru tapangghi sareng morèd sè ampon dhâddhi bupati. Pètanyana ghuru ka morèd opamana bârâmpa pottrana la?

a. Èyatorè pèlè jâwâbhân sè palèng lerres!

- Torana angghidhân drama sè dhâddhi bhidhâna sareng angghidhân-angghidhân laènna èngghi panèka bâdâna
 - Kanḍhâ
 - Lumbrâ
 - Sarombân
 - Mothak
 - ngangghit
- Manabi akanḍhâ tanto aghuna'aghi onḍhâgghâ
 - Folklor
 - Lumbrâ
 - Sarombân
 - Mothak
 - ngangghit
- Bâḍâ tello' macem onḍhâgghâ bhâsa sè kèngèng èghuna'aghi ḍâlem
 - ḍrâma
 - Lumbrâ
 - Sarombân
 - Mothak
 - ngangghit

4. Sè sapèsan onḍhâgghâ bhâsa enjâ'
 - a. Lèsan
 - b. Lumbrâ
 - c. iyyâ
 - d. Mothak
 - e. ngangghit
5. Kapèng ḍuwâ' onḍhâgghâ bhâsa engghi
 - a. kennengngan laènna
 - b. Lumbrâ
 - c. enten
 - d. Mothak
 - e. ngangghit
6. Tor onḍhâgghâ bhâsa èngghi
 - a. kennengngan laènna
 - b. Lumbrâ
 - c. Ngen-angen
 - d. Mothak
 - e. Bhunten
7. Orèng apadhu kaḍhâng aghuna'aghi bhâsa sè cè'
 - a. kennengngan laènna
 - b. Lumbrâ
 - c. Ngen-angen
- d. kasarra
- e. Maos
8. Bhâsa sè cè' kasarra sè dhâddhi reggheddhâ ka pangghâliyânna orèng sè
 - a. mèrengngaghi
 - b. Lumbrâ
 - c. akkal
 - d. Mothak
 - e. Maos
9. Orèng Madhurâ panèka anḍhâp
 - a. Kasambu'a
 - b. Lumbrâ
 - c. akkal
 - d. Mothak
 - e. Asor
10. Bârâmpa pottrana la? Oḍâgghâ bhâsa sè èghuna'aghi èngghi panèka
 - a. Kasambu'a
 - b. Bâḍâ
 - c. akkal
 - d. camporan
 - e. Maos

b. Èyatorè karembhâk sakanca'an pètanya è bâbâ panèka, ponapa bhâsa enjâ' iyyâna!

1. Torana angghidhân ḍrama sè dhâddhi bhidhâna sareng angghidhân-angghidhân laènna èngghi panèka bâḍâna kannḍhâ.
2. Manabi akanḍhâ tanto aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa.
3. Bâḍâ tello' macem onḍhâgghâ bhâsa sè kèngèng èghuna'aghi ḍâlem ḍrama.
4. Apadhu kaḍhâng aghuna'aghi bhâsa sè cè' kasarra sè dhâddhi reggheddhâ ka pangghâliyânna orèng sè mèrengngaghi.
5. Sanaosa kalerressân aghuna'aghi onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâ manabi tapangghi sareng orèng sè kodhu èyarghâi onḍhâgghâ bhâsa enjâ' iyyâ sè èghuna'aghi bâkto ghâpanèka pas èracok sareng onḍhâgghâ bhâsa èngghi bhunten.

c. Ngèrèng sarè oca' papaḍâna. Rembhâk sakanca'an !

1. reggheddhâ : _____
2. onḍhâgghâ : _____
3. èyarghâi : _____
4. èracok : _____
5. mèrengngaghi : _____

Glosarium Parèbhâsan:

Terrossana...

32. Karobbhuân kajhâng = 1. Lâ kasèp. Orèng sè sakè' la matè, ghi' bhuru nemmo tambhâ, 2. Ekoca'aghi dâ' pa-apa sè ella èkaloppaè.
33. Karobbhuân patè ta' mèlo bhâris = Coma mèlo lako bâ n lessona bhâi ta' noro' ngatebbhâs.
34. Karobbhuân patè, ta' mèlo sangkol = Nomer 578.
35. Kasandhung ana' dhibi' = Orèng towa nemmo malo otabâ todus amargha dâri têngka lakona ana'na.
36. Kasasabhân tapè = Ekoca'aghi dâ' orèng lakè' sè tako' dâ' binèna.
37. Kasoddhu blaṭi bâdhâ dokterra, kasoddhu jhilâ apa tambhâna = Loka marghâna sanjhâta ghâmpang tambhâ'âna, tapè mon lokana atè otabâ parasa'an tada' tambhâna.
38. Kasombhâ sarè ka ada' = Orèng sè asalla odi'na malarat, di-budina dhâ ddhi orèng senneng (moljhâ)
39. Katampangan = Orèng sè kaaranan (katèmperan) alako jhubâ', mangka sanyatana orèng beccè'.
40. Katkat ngondhu nanggher = Orèng sè ta' andi (mèskèn) ngen-ngangen pa-apa sè mostahèl èkaollèya, karna sè èkarepaghi ta' satèmbhâng bi' kakowadhâna aba'na.
41. Katombhu ollè kodung = Ollè jhudhuân sè bendher. Katompangan bâ let = pa-apa sè ella èkaloppaè.
42. Katopon bila = Arasanan orèng, ta' tao jha' sè èrasanè bâdhâ è seddhi'na.
43. Katotobhân bâ'ân = sakèng dâri abiddhâ sampè' ta' èghâ râ ssa polè (bâ 'ân = dhingdhing arè =

44. Kecca' colo' bâceng buri' bâto otabâ kajhu sè èghâbây totobbhâ mayyit è dâlem kobhur).
= orèng sè coma ollè pènter acaca bhâi, tapè tadâ' bhuktèna ollèna sè alako.
45. Kecca' colo' bâceng taè = nomer 550.
46. Keddhâ ng molè ka labeddha = Orèng sè bhunga, lantaran bisa abâli otabâ molè dâ' kennengngan asalla. (labet = lampat).
47. Keddhâng molè ka rampaddhâ = nomer 592.
48. Kellar mellè ta' kellar ngangghuy = ampo mellè râng-bhârâng èssèna bengko sè larang arghana, nangèng ta' tao ngator dâ' engghunna sè pantes.
49. Kellar ngangguy, ta' kellar mellè = Orèng sè sanarè ta' mampo mellè râng-bhârâng èssèna bengko sè rang-larang, mâskè mellè sè modâ nangèng katon bhaghus, karana tao ngator sè pantes.

Bâbulângan 4 BHUDHÂJÂ

Lalampa'an panèka èstona bhuḍhâjâ polana ponapa
sè èbhâḍhi moanossa panèka bhuḍhâjâ.
Manabi lalampa'anna sèttong orèng,artèna bhuḍhâjâna
orèng otabâ bârghâ èkennengngan panèka.
Manabi lalampa'anna saghâlimpo' orèng,
artèna bhuḍhâjâna ghâlimpo' panèka.

Sumber Gambar : www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Ngarghâi orèng laèn èstona ngarghâi abâ' dhibi'

Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu membaca dan merespon tata tulis carakan Madura dengan tepat melalui kegiatan menjawab pertanyaan.
2. Peserta didik dapat membaca dan merespon informasi yang tersirat/tersurat teks carakan dan menyimpulkannya melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan tepat.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. È bâktona sampèyan ghi' kènè' bhâ' onènga èyajhâri carakan Madhurâ?
2. È bâbâ panèka ghuruna sampèyan bâdhi ajhâr carakan Madhurâ. Ponapa parlonâ ajhâr
3. Carakan Madhurâ?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. Ngèrèng pèyarsa'aghi jhârhârbâ'ân panèka kalabân tètè ka'angghuy ajâwâb pètanyana.

Jhâjhârbâ'ân:

È bhân-sabbhân kennengngan tanto bâḍâ lalampa'an sè èyangghep saè è kennengngan panèka. Dhâddhi kodhu èlampa'aghi tor èkaonèngè parangangoḍâdhân sareng paraseppo sè bâḍâ è kennengngan panèka. Pamangghina para seppo bânnya' sè è serrat ngangghuy carakan Madurâ. Ponapa bhuḍhâjâ panèka?

Bhuḍhâjâ ponapa sè èpangghi'i ssampèyan?

Oca' kabhuḍhâjân panèka èstona asalla ḍâri bhâsa Sansekerta èngghi panèka bhuḍḍhaya sè ghâdhuwân artè pa-ponapa sè bâḍâ kaèdhâ'anna sareng bhuddhi tor akalla manossa. Kabhuḍhâjân panèka saparadhek kalakowan, nilai, têngka lako sè èka'andî' saghâlîmpo' orèng, nangèng bâḍâ dhârâjhât bhidhâna sabbhân-sabbhân orèng, tor èbulângngaghi ḍâri saghâlîmpo' orèng ḍâ' ghâlîmpo' saterrossa (ana' poto).

Aḍhâsar ḍâri artè kabhuḍhâjân sè ghi' bhuru, para' sadhâjâ têngka lakona manossa èsambhât kabhuḍhâjân. Amarghâ sakonè' kalakowanna manossa sè asalla ḍâri pangghâlîyân/ pèkkèran sè ampon bâḍâ ngabidhi ḍâri bhâbhâr, nangèng bânnya' sè èkaollè ḍâri ajhâr otabâna kèngèng ḍâri bâbulângan-bâbulângan.

Dhâddhi kabhuḍhâjân panèka saparadhek atoran tor adhât sè èka'andî' maghârsarè, manabi èlakonè sareng sètong orèng/ maghârsarè, matombu rassa sè kèngèng ètarèma tor èyangghep patot sareng maghârsarè sè laèn. Kabhuḍhâjân Madhurâ èngghi panèka atoran, adhât otabâ kabiyâsa'an sè ampon èka'andî' sareng maghârsarè Madhurâ sè aghânḍhu' tatakrâma adhât parnata kona sè ampon

dhâddhi tèn-atènna orèng Madhurâ. Orèng Madhurâ wâjib ngaghâli tor mertè, malanggheng dâ' kabhuḍhâjân-kabhuḍhâjân Madhurâ nyopprè kabhuḍhâjân-kabhuḍhâjân Madhurâ ta' kantos èlang mosna marghâ kacèccè'an kabhuḍhâjân-kabhuḍhâjân manca sè ta' sorop/ ta' cocok sareng tatakruma, adhât tor kabiyâsa'an sè ampon dhâddhi tèn-atènna orèng Madhurâ.

Bhuḍhâjana sèttong kennengngan èngghi panèka bhuḍhâjâ sè ta' paḍâ sareng bhuḍhâjâ è kennengngan laènna. Tapalkuda èngghi panèka kennengnganna bângasepp bârgâ Madhurâ è Jhâbâ Tèmor akaḍhi Bândâbâsa, Situbândâ, Probolinggo, Bhâsokè, Jember sareng Lomajhâng.

Peta Bhuḍhâjâ Jhâbâ Tèmor mènorot Panalèktèghân Dinas P dan K Provinsi Jhâbâ Tèmor, è Jhâbâ Tèmor bâḍâ 10 kennengngan bhuḍhâjâ. Dhinèng sè èsebbhut Madhurâ neng 10 kennengngan bhuḍhâjâ Jhâbâ Tèmor ghâpanèka bâḍâ 3 èngghi panèka bhuḍhâjâ Madhurâ polo, bhuḍhâjâ Madhurâ Bhâbiyân sareng bhuḍhâjâ Madhurâ Kangèyan.

Orèng Madhurâ kaonang kalabân bhuḍhâjâ ghutong rojhung. Manabi bâḍâ lalakon lajhu èlakonè kalabân ghutong rojhung, amarghâ manabi lalakon èlakonè kalabân ghutong rojhung, lalakon sè berrâ' dhâddhi dhâmmang, lalakon sè malarat dhâddhi ghâmpang, lalakon sè abit dhâddhi lekkas. Parkara ka'ḍinto katèngal è nalèka bâḍâ kifayah (orèng adhingghâl omor), kakabinan sareng salaènnèpon. Bâkto bâḍâ lalampan-lalampan kasebbhut, tarètan/ bhâlâ sè bâḍâ è lowar Madhurâ lajhu soddhi rabu ka'angghuy atatolong/ abhânto. Saka'ḍinto jhughân tarètan/ bhâlâ sè bâḍâ è ma'-semma'na lajhu soddhi rabu ka'angghuy atatolong.

Èstona bânnè namong manabi bâḍâ lalampan-lalampan kadhi kasebbhut sè èlakonè kalabân ghutong rojhung, nangèng katèngal jhughân ḍâlem kalakowan rè-sa'arè reng Madhurâ, akadhi asaka', ngarè' paḍi, namen bhâko/ molong tor aghulung bhâko, abhâḍhi compo' sareng salaènna èlakonè kalabân ghutong rojhung, jung ghântèng tolongè. Parkara sè kadhi ka'ḍinto nanḍhâ'aghi jhâ' orèng Madhurâ ka'ḍinto atong rokon sè atatangghâ jhughân atarètan.

Ḍâri sakèng èstona sè atarètan kantos ta' kasokan ka'angghuy abhâḍhi compo' è u-jhâwuna, nangèng lajhu abhâḍhi po'-compo' sè ajhâjhâr tor ḍheb-aḍhebbhân kantos dhaddhi tanèyan lanjhâng. Compo' rèng Madhurâ panèka namong bâḍâ sèttong labâng è aḍâ èrèngghâ sareng okèran sokkla Madhurâ, kalabân bârna bhiru tor mèra, sè ghâḍhuwân maksod tor tojjhuwân nyopprè ngaghâli / onèng ḍâ' ondhur ḍâtèngnga tarètan/ bhâlâ. Sabâb manabi bhâlâ/ tarètan èntar ajhâlânan, manabi ta' dhâghâ rabu, tarètan sè bâḍâ è compo' ka'ḍinto ta' bu-ambu kèr-pekkeran, tako' tarètan/ bhâlâ sè ajhâlânan anapa-napa.

Sala sèttong horop sè èghuna'aghi è Madhurâ èngghi panèka horop jhâbâ otabâ sè èsambhât jhâbân, bâḍâ jhughhâ sè nyambhât carakan.

1. Carakan Madhurâ èngghi panèka aksara/ horop sè asalla ḍâri jhâbâ, lumbrâ èsambhât aksara jhâbân.
2. Aksara ghâjâng èngghi panèka mènangka horobbhâ (a,b,c,d,-na) carakan.
3. Aksara ghâjâng èngghi panèka aksara sè ghi' ta' èpobuwi (ghi' ta' èpasangè) pangangghuy bân ghi' ta' èberri' pasangan. Tegghèssâ carakan Madhurâ sè ta' èyobâ ènyamaè aksara ghâjâng.

Sedqheng bhângon tor macemma pasanganna aksara ghâjâng:

a = 𐌰 na = 𐌱 ca = 𐌶 ra = 𐌷 ka = 𐌺
 dâ = 𐌳 ta = 𐌴 sa = 𐌸 wâ = 𐌹 lâ = 𐌻
 pa = 𐌺 jā = 𐌾 yâ = 𐌽 nya = 𐌿
 ma = 𐌺 gâ = 𐌾 bâ = 𐌾 tha = 𐌿 nga = 𐌿

Pasanganna Aksana Ghâjâng

Ka'angghuy Carakan Madhurâna kêngèng èmaos, kêngèng aghuna'aghi pasanganna aksara ghâjâng. Ghunana pasanganna aksara ghâjâng èngghi panèka ka'angghuy matè'è horop sè bâdâ è ađâ'na. Èghântongè otabâ horop sè bâdâ è ađâ'na.

È bâkto sampèyan maos ghâncaran tanto tapangghi sareng horop sè matè'. Contona akadi è bâbâ panèka. Oca' salak paka', Carana nyerrat

Latèyan 1

Èyatorè okara è bâbâ panèka salèn dâ' carakan Madhurâ!

1. Nom Sayuti ngobângè sanđâl ka took.

2. Mon èntara ka Bhângkalan kodhuna lèbât Sampang.

3. Na' poto kodhu ta'at ka rêng seppona.

4. Parlona mèyara bhuđhâjâ Madhurâ sopajâ langgheng.

5. Bu' Rasima rabu dâri Tana Mèra.

[illegible]

B. Èyatorè Maos

1. Bhâ' onènga sampèyan ka drama tradisional Madhurâ?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. È bâbâ panèka ghuruna sampèyan bâḍhi ajhârbâ'âghiya ponapa drama tradisional Madhurâ panèka? Ngèrèng maos jhârjhârbâ'ân è bâbâ panèka kalabân tètè ka'angghuy ajâwâb pètanyana!

Jhâjhârbâ'ân

Carèta sè èkamaèn è Topèng Ḍhâlâng kodhu tapsèrraghi. Manabi ta' ètapsèrraghi para pamèyarsa namong coma kèngèng bur-lèburanna bisaos. Para pamèyarsa ta' kèngèng pangajhârân è dâlem carètana Topèng Ḍhâlâng.

Bâdâ carana napsèrraghi èssèna carèta Topèng Ḍhâlâng. Ngèrèng sampèyan maghut dâ' jhâjhârbâ'âna sè bâdâ è bâbâ panèka.

Napsèrraghi èssèna carèta èngghi ka'dinto sèttong kalakowan napsèr ponapa pangaterrona/ tojjhuwânnâ sè nyerrat. Sopajâ bisa napsèr carèta bâdâ tello' pantha'an sè kodhu è kaonèngè. Pantha'an panèka akadhi:

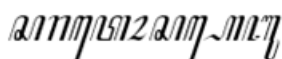
Abstrak èngghi panèka nodhuwâghi pokeddhâ carèta.

Orientasi èngghi panèka bâgiyân sè nodhuwâghi kadhâddhiyânnâ carèta kalabân jhârbâ. Coda èngghi panèka pongkasanna carèta tor jhughân aghândhu' pokeddhâ carèta.

Cem-Macemma Maos Ka'angghuy Napsèrraghi Carèta

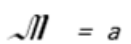
1. Maos kalabân aghuna'aghi ghâncaran. Èngghi ka' dinto maca kalabân kacocoghân pèkkèran tor kompolanna bhâsa tor jhughân aghuna'aghi èjhâ'ân sè lerres
2. Maos kalabân aghuna'aghi kapènterran. Èngghi panèka maos sèttong carèta ngotama'aghi èssèna kalabân aghuna'aghi pèkkèran, perasaan, tor kencengnga sè nyerrat, tor jhughân kodhu ngaonèngè bhâb èssèna carèta.
3. Maos tèknis. Èngghi panèka maos kalabân maksod masondhuk keccabhân tor laghuna oca'.
4. Maos èmosional. Èngghi panèka maos mènangka pakakas ka'angghuy ngokor pèkkèran jhughân ka'angghuy ngaonèngè kalèburânnâ èssè tor bhâsana.
5. Maos bibâs. Èngghi panèka maos kalabân tađâ' paksa'an dâri lowar, ompamana ghuru, orèng seppo, kanca sareng salaènna.

 = *salak paka'*

 = *saratos èbu*

È dâlem carakan Madhurâ carana mamatè horop èngghi panèka horop sè èpatèyana èparèngè pasanganna horop saterrossa. Pasanganna panèka bâdâ sè èghântong è bâbâna horop sè èpatèyana . Namong bâdâ jhughân sè kodhu parèngè ḍhâmpèngan otabâ èsabâ è èrènganna horop sè èpatèyana .

Dhinèng pasanganna aksara ghâjâng akadhi è bâbâ panèka.

 = *a* Pasanganna a panèka ta' èghântong tapè èsabâ' è èrèng otabâ

èḍhâmpèng. Contona. solet apoy =

ꦑꦒꦤ꧀ = can. Pasanganna na panèka èghântong. Contona. .macanna = ꦑꦒꦤ꧀ꦩꦕꦤꦤ

ꦑꦒꦤ꧀ꦕꦏ = bâcca. Pasanganna ca panèka èghântong è bâbâna ca sè èpatèyana.

ꦑꦒꦤ꧀ꦫꦗꦂ = tapay rajâ. Pasanganna ra panèka èghântong è bâbâna yâ sè

ꦑꦒꦤ꧀ꦕꦏꦏ = cokka. Pasanganna ka panèka èghântong è bâbâna ka sè èpatèyana.

ꦑꦒꦤ꧀ꦭꦢꦢ = landây. Pasanganna lândâ panèka èghântong è bâbâna na sè èpatèyana.

ꦑꦒꦤ꧀ꦩꦠ = matta. Pasanganna ta panèka èghântong è bâbâna ta sè èpatèyana.

ꦑꦒꦤ꧀ꦤ = nyassa. Pasanganna sa panèka èghântong è bingkèngnga horop sa sè èpatèyana.

ꦑꦒꦤ꧀ꦱꦺꦱꦺꦱꦺꦴꦩꦮꦺꦴꦠ = sowwèt. Pasanganna wâ panèka èghântong è bâbâna wâ sè èpatèyana.

ꦑꦒꦤ꧀ꦱꦏꦭ = kellas. Pasanganna sa panèka èghântong è bâbâna sa sè èpatèyana.

ꦑꦒꦤ꧀ꦥꦩ = pappa. Pasanganna pa panèka èghântong è bingkèngnga horop pa sè èpatèyana.

ꦑꦒꦤ꧀ꦱꦢꦢꦂ = sandâ'. Pasanganna dâ panèka èghântong è bâbâna na sè èpatèyana.

ꦑꦒꦤ꧀ꦱꦺꦴꦤꦗꦤ = onjân. Pasanganna jâ panèka èghântong è bâbâna na sè èpatèyana.

ꦑꦒꦤ꧀ꦥꦭꦺꦩꦧꦪꦪ = palèmbâyâ. Pasanganna yâ panèka èghântong è bâbâna yâ sè èpatèyana.

ꦑꦒꦤ꧀ꦱꦺꦴꦩꦤꦤ = bânnya'. Pasanganna nya panèka èghântong è bâbâna na sè èpatèyana.

Dhinèng pangangghuy panyèghek akadhi èbâbâ panèka.

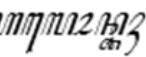
1. Bhisat otabâ wignyan.
2. Lajâr.
3. Cekcek.
4. Pangkon otabâ papatèn.

1. Pangangghuy panyèghek bhisat otabâ wignyan.
Dhinèng pangangghuy panyèghek bhisat otabâ wignyan èngghi panèka sala sèttong macemma pangangghuy sè monyèna bâdâ ègherrungan. Conto.

Senta' =

bunto' =

Ngalto' =

alonca' =

2. Pangangghuy panyèghek lajâr
Dhinèng pangangghuy panyèghek lajâr èngghi panèka sala sèttong macemma pangangghuy sè monyèna [R]. Conto:

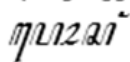
Bâjâr =

kocor =

Pasar =

obbhâr =

3. Pangangghuy panyèghek cekcek.
Dhinèng pangangghuy panyèghek cekcek. èngghi panèka sala sèttong macemma pangangghuy sè monyèna ng. Conto.

posang =

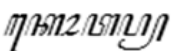
tolang =

èlang =

malèng =

4. Pangangghuy panyèghek pangkon

Dhinèng pangangghuy panyèghek pangkon èngghi panèka sala sèttong macemma pangangghuy sè ghunana matè'è konsonani sè kèng-bingkèng. Conto.

kotap =

bhântal =

macan =

ontal =

Pangangghuy Panambâ sareng Papatèn

Ampon èjhârbâ'âghi è attas jhâ' cèm-macemma pangangghuy panèka bâdâ empa' mègghi' èngghi panèka pangangghuy sowara, pangangghuy panyèghek, pangangghuy panambâ sareng papatèn. Ðuwâ' pangangghuy ampon èjhârbâ'âghi è attas èngghi panèka pangangghuy sowara sareng pangangghuy panyèghek.

Dhinèng sè èsambhât pangangghuy panambâ èngghi panèka mènangka pangangghuy manabi èmaos dhâddhi tambâna keccap. Macem tor bhângonna pangangghuy panambâ akadhi è bâbâ panèka.

a. Pèdher Horop ponapa'a bisas manabi èparèngè pèdher otaba cakkra

monyèna atambâ. Horop ka = dhâddhi kra =

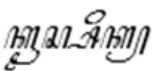
Conto okarana:

Horop sa = dhâddhi sra =

Horop nè = dhâddhi nrè =

b. Perper (kerret) Horop ponapa'a bisas manabi èparèngè Perper (kerret)

monyèna atambâ. Horop ka = dhâddhi kre =

Conto okarana = = kressek

c. Soko maljâ

Horop ponapa'a bisaos manabi èparèngè soko maljâ monyèna atambâ.

ka = dhâddhi kya =

Conto okarana : kyamat =

d. Papatèn (pangkon)

Horop ponapa'a bisaos manabi èparèngè soko maljâ monyèna matè.

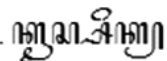
Conto okarana: = kolat.

Latèyan 1

a. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân nyalèn ka horop latèнна!

1. =

2. =

3. =

4. =

5. =

Latèyan 2

b. Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ penèka!

1. ḥiḥḥḥ

6. ḥiḥḥḥ

2. ḥiḥḥḥḥḥ

7. ḥiḥḥḥḥḥḥ

3. ḥiḥḥḥḥḥ

8. ḥiḥḥḥḥḥḥ

4. ḥiḥḥḥḥḥḥḥ

9. ḥiḥḥḥḥḥḥ

5. ḥiḥḥḥḥ

10. ḥiḥḥḥḥḥḥ

Latèyan 3

c. Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è ḍâlem kamus!

1. Bhisat

6. Soko

2. Lajâr

7. Petpet

3. Cekcek

8. Talèng

4. Pangkon

9. Panambâ

5. Cèthak

10. papatèn

D. Èyatorè Nyerrat

1. Bhâ' onènga sampèyan rassana nyerrat carakan Madhurâ?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. È bâbâ paneka ghuruna sampèyan bhâḍhi ajhârbâ'aghiyâ kadhiponapa carana nyerrat carakan Madhurâ.

Ghi' jhâman ḍhimèn taḍâ' aksara Latèn akadhi samangkèn. Aksara sè èghuna'aghi ghi' jhâman ḍhimèn èngghi panèka aksara Carakan Madhurâ.

Kalabân maso'na aghama Islam ka Madhurâ, maso' jhughân ca'-oca' ḍâri bhâsa manca otamana ca'-oca' ḍâri bhâsa Arab. Akadhi oca' Zakat, Iḍul Fitri, sareng salaènna.

Ca'-oca' ḍâri bhâsa Arab akadhi oca' Zakat, Iḍul Fitri, sareng salaènna panèka tantona kodhu serrat kalabân Carakan Madhurâ. Aksara ghâjâng ta' kèngèng ghuna'aghi amarghâ taḍâ'. Dhâddhi pas èpabâḍâ aksara rèka'an Carakan Madhurâ.

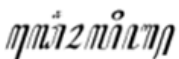
Bhâb Aksara Rèka'an Carakan Madhurâ

Bhângonna aksara rèka'an akadhi è bâbâ panèka.

	= gha	pasanganna	
	= dza	pasanganna	
	= fa	pasanganna	
	= ha	pasanganna	
	= za	pasanganna	

Aksara Rajâna Aksara Rèka'an sareng Pasanganna

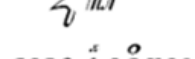
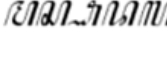
Macem sareng bujuddhâ Aksara Rèka'an

	= Ghâ	Gholib =	
	= Fa	Fatima =	
	= Ha	Hisam =	

 (dza) tor taḍâ' aksara rajâna, jhughâ

taḍâ' pasangan aksara rajâna.

Pasangan Aksara Rajâna Aksara Rèka'an ;

	= Gha		= Abdul Ghani
	= Fa		= Mas Fadil
	= Ha		= Dhin Halim

= Fathan sareng Fittriyah satarètan

= Hasan bân Hosèn sapopowan

1. Ghi' jhâman ðhimèn taðâ' aksara Latèn akadhi
2. Aksara sè èghuna'aghi ghi' jhâman ðhimèn ènggghi panèka
3. Kalabân maso'na Aghama Islam ka Madhurâ, maso' jhughân ca'-oca' ðâri
4. Ca'-oca' ðâri bhâsa manca otamana ca'-oca' ðâri bhâsa Arab akadhi oca'
5. Ca'-oca' ðâri bhâsa Arab akadhi oca' Zakat , Iðul Fitri, sareng salaènna Panèka tantona kodhu serrat kalabân

॥ သောတာပန်လောကုတ္တရာ ॥

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artè ca'-oca' è dâlem kamus!

1. Kalabân	6. kèngèng
2. bâdâna	7. èserrât
3. Aksara Rèka'an	8. polana
4. dâdâbun sè dâri	9. horobbhâ
5. bhâsa Arab	10. amamolanè

Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tanḍhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Jhâjhârbâ'ân	onèng	ta'onèng
1.	Abdhina ampon onèng nyerrat ghântongan		
2.	Abdhina ampon onèng nyerrat pangangghuy panyèghek		
3.	Abdhina ampon onèng nyerrat pangangghuy panambâ		
4.	Abdhina ampon kèngèng nyerrat pasanganna aksara rèka'an		
5.	Abdhina ampon kèngèng nyerrat aksara rèka'an		

Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Jijib	: tè-ngatè
nandhâ'âghi	: tatengnger
tong-bitongan,	: na'-karèna'an, ken-rèkennan
panèka	: rèya rèya
akadhi	: bhâsa èngghi bhuntenna papaḍâna

E. Panèlayan Bâbulângan 4

Ëyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè. Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres!

Maos Patalètè!

Ghi' jhâman ðhimèn taḍâ' aksara Latèn akadhi samangkèn. Aksara sè èghuna'aghi ghi' jhâman ðhimèn èngghi panèka aksara Carakan Madhurâ.

Kalabân maso'na aghama Islam ka Madhurâ, maso' jhughân ca'-oca' ḍâri bhâsa manca otamana ca'-oca' ḍâri bhâsa Arab. Akadhi oca' Zakat, Iḍul Fitri, sareng salaènna.

Ca'-oca' ḍâri bhâsa Arab akadhi oca' Zakat, Iḍul Fitri, sareng salaènna panèka tantona kodhu serrat kalabân Carakan Madhurâ. Aksara ghâjâng ta' kèngèng ghuna'aghi amarghâ taḍâ'. Dhâddhi pas èpabâḍâ aksara rèka'an Carakan Madhurâ.

Manabi maos ghâncaran sè aghânḍhu' Aksara Rèka'an panèka paḍâ sareng maos ghâncaran laènna. Baḍâ pan-saponapan bhâb sè kodhu èkaèmodhi akor sareng jhâjhârbâ'ân è attas. Dhinèng bhâb sè kodhu èkaèmodhi akor sareng jhâjhârbâ'ân è attas akadhi è bâbâ panèka.

1. Kodhu èmot ka Carakan Madhurâ sareng pasanganna.
2. Ngaonèngè ca'-oca' panèka bâḍâ aksara rèka'anna ponapa cokop èserratt mabi Carakan Madhurâ bisaos.
3. Kodhu èmot ka cem-macemma aksara rèka'an sareng pasanganna.

a. Ëyatorè pèlè jâwâbhân sè palèng lerres!

1. Ghi' jhâman ðhimèn taḍâ' aksara Latèn akadhi	c. Sarombân
a. Carèta	d. Mothak
b. Lumbrâ	e. ngangghit
c. Samangkèn	
d. Mothak	4. Ca'-oca' ḍâri bhâsa Arab akadhi oca' Zakat, Iḍul Fitri, sareng salaènna panèka tantona kodhu serrat kalabân
e. ngangghit	a. Lèsan
2. Aksara sè èghuna'aghi ghi' jhâman ðhimèn èngghi panèka aksara	b. Lumbrâ
a. Carakan Madhurâ	c. Carakan Madhurâ
b. Lumbrâ	d. Mothak
c. Sarombân	e. ngangghit
d. Mothak	5. Aksara ghâjâng ta' kèngèng ghuna'aghi amarghâ
e. ngangghit	a. Taḍâ'
3. Kalabân maso'na aghama Islam ka Madhurâ, maso' jhughân ca'-oca' ḍâri bhâsa	b. Lumbrâ
a. manca	c. Sabellunna asarèn
b. Lumbrâ	d. Mothak
	e. ngangghit

6. Dhâddhi pas èpabâdâ aksara
 - a. kennengngan laènna
 - b. Lumbrâ
 - c. Rèka'an
 - d. Mothak
 - e. ngangghit
7. Manabi maos ghâncaran sè aghânḍhu' Aksara Rèka'an panèka paḍâ sareng maos ghâncaran
 - a. kennengngan laènna
 - b. Laènna
 - c. Ngen-angen
 - d. Mothak
 - e. Maos
8. Kodhu èmot ka Carakan Madhurâ sareng
 - a. kennengngan laènna
 - b. Lumbrâ
 - c. akkal
 - d. pasanganna
 - e. Maos
9. Ngaonèngè ca'-oca' panèka bâḍâ aksara rèka'anna ponapa cokop èserrat mabi Carakan Madhurâ
 - a. Kasambu'a
 - b. Lumbrâ
 - c. akkal
 - d. Mothak
 - e. bisaos
10. Kodhu èmot ka cem-macemma aksara rèka'an sareng
 - a. Kasambu'a
 - b. pasanganna
 - c. akkal
 - d. Mothak
 - e. Maos

b. Èyatorè karembhâk sakanca'an pètanya è bâbâ panèka, ponapa bhâsa enjâ' iyâna!

1. Adhungngèng dâ' pottra sareng pottrèna panèka ngabidhi ghi' jhâman kona ampon bânnya' èlampa'aghi paraseppo ka'angghuy
2. Lumbrâna parangangoḍâdhân manabi èparèngè bâburughân sè saè sareng paraseppona pas
3. Paraseppo nyarèyaghi jhâlân ka'angghuy aburuk parangangoḍâdhân sopajâ
4. Dhungngèng panèka bânnya' èkasokanè
5. Adhungngèng èngghi panèka lalampa'an maḍâpa' sastra lèsan sè abujut

c. Ngèrèng sarè oca' papaḍâna. Rembhâk sakanca'an !

1. Manabi
2. ghâncaran
3. karembhâk
4. ca'-oca'
5. ghâlimpo'na

Glosarium Parèbhâsan:

Terrossana...

50. Kennèng apoyya bu'na buncèt	= Palang amarghâ dâri kāsala'anna orèng laèn
51. Kennèng tajhina dhibi'	= 1. Nemmo malo otabâ todus asabab dâri oca' otabâ dâri têngkana dhibi', 2. Kaler otaba câlaka ècapo' sânjhātana dhibi'.
52. Kennèng talè è oca'na	= Sâbhârâng oca' otabâ jhânjhina kennèng parcajha (ta' lècèghân).
53. Kennèng tampèyasân	= Ro'-tânoro' mèlo calaka asabâb kasala'anna orèng laèn. Ecapo' to-lato.
54. Kennèng tanen (jhira')	= Tamoy sè ta' èbâghi molè bi orèng sè andi' bengko. mata, lapar tabu' = Orèng sè lèbur da' ghun-tèngghun, ètèmbhâng bi' kakanan.
55. Kerbhuy aèmpor, sapè jha' paksa	= Jha' maksa aghi lalakon da' orèng sè ta' biyasa alakonè.
56. Kerbhuy kaberra'ân tandu'	= Orèng mèsken sè sajân mâlarat kabâdâ'âna, marghâ bânnya' ana'na.
57. Kerbhuy koros mènta saè'	= Orèng sè maksa'aghi aba'na ngalakonè pangghâbây sè ella è ghârâssa jhâ' aba'na ta' kèra sangghup ngalakonè.
58. Kerbhuy molè ka kandāngnga	= Bunga margha bisa molè ka kampong asalla dhibi'
59. nomer 592.	
60. Kerras ta' akerrès	= Orèng sè ampo taloccoran oca', pâcacana ghendhâk, nangèng mon bâdâ alabân pas tako'.
61. Kerrès alompa' pamorra	= Nomer 606.
62. Kettang èporop moṭak, ta' osa nyoso'	= Tada pâmèlèan sâbâb pada bhuduna. Kèyaè ngaghâ', santrèna buru = Ta' saroju'.
63. Kobhâl èkemme è ta' pegghâ'	= 1. Ekoca aghi dâ' orèng sè ta' enda' majar otang sanarè la ètaghi li-bâliân, 2. Orèng sè èsoro madâpa' pessen otaba amanat, tapè ta' dhuli èpadâpa', palaor ghi' adhungèng ater-poter ghâllu, bhuru èpadâpa'.
64. Kocèng aghâja' bi' dâun	= Lalakon sè tada' kâmarèyanna, opama; orèng lakè binè' sè pârapa'na bur-lèburân (pacaran).
65. Kocèng along-kalong tasbhi	= Orèng palsu, lakona coma apènta'an sâdâka.

66. Kocèng celleng buru è teng-pettengnga, èbu sè mègha'a = Kālakoan jhuba' mon terros èpenngeng, mālalat pabecchè'anna è budi arèna.
67. Kocèng èkaèn-maèn na'-kana' = Abdhi otabā kabulā sè bhājheng bān cakep lalakona, èkasennengngè lorana, tapè gāji bi pangkaddha ta' kadik èpaongghā, coma èkaparlo lakona bhāi, pongghābāna coma ollè pāngalaman bhāi.
68. Kocèng èsandhingè dhingching = Orèng lakè' sè lung-sāghulung bi' orèng binè' sè bānnè ahlina, tanto ghāmpang sè agārājāng (aganggu).
69. Kocèng kala kā tèkos = Lora (atasān) è dālem sèttong hal kala dā kābulāna.
70. Kolè'na akanṭa gherrāngnga karas = Orèng sè bhādhāna cè' korossā ongghu. (gherrāng = jhuko' sè ègherri otabā sè èpakerrèng; karas = budu'na jhuko' pèta' bhādhāna pèppa'.
71. Kolè'na akanṭa gheddāng embuk = Kolè'na orèng binè' sè konèng tor alos, katon akanta sè lembu'.
72. Kolè'na kasar akanta parot = Kolè'na orèng sè cè' kasarra. Kolè'na mara lèrèngan = Bhādhāna orèng sè cè' korossa.
73. Komèrè ghudhāngdhāng = Orèngnga la bhuṛu, ghi' dā'deng polè (ghudhāngdhāng = kopong, kèpa' tada' èssèna).

Bâbulângan 5

KASUSASTRAAN

Angghidhân Sastra Madhurâ baḍâ sè abujut lalongèt,
puisi, ghâncaran fiksi, sareng drama.
Lalongèt panèka bâḍâ è Madhurâ ngabidi ghi'
jhâman kona kantos samangkèn.

Sumber Gambar : www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Sastra panèka èndhâ tor aghânḍhu' manfaat.
Èndhâ tor nyennengngaghi ka pèkkèr.

Tujuan Pembelajaran

Peserta didik mampu mengevaluasi dan mengkreasi informasi teks oca' lalongèt dan oca' pangalem dalam bentuk visual dan audio visual melalui kegiatan menjawab pertanyaan dengan tepat.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. È kellas sabellunna ponapa sampèyan ampon èyajhâri bhâb lalongèt?
2. È bâbâ panèka ghuruna sampèyan bâḍhi ajhârbâ'âghina ponapa bhâb lalongèt panèka?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. Ponapa parlona bhâb lalongèt panèka? Ngèrèng pèyarsa'aghi jhârhârbâ'ân panèka kalabân tètè ka'angghuy ajâwâb pètanyana.

Ngaèmodhi Polè Lalongèt

Lalongèt panèka bâgiyân ḍâri sastra Madhurâ. Lalongèt asallèpon ḍâri oca'longèt sè èrangkep aḍâ'aobâ swara dhâddhi lalongèt. Longèt anḍi' artè pènter otabâ pèlak bây-ghâbâyân. Dhinèng sè tamaso' ḍâ' lalongèt bâḍâ 11 macem èngghi panèka

1. Parèbhâsan	7. Èbhârât
2. Bhâk-tebbhâghân	8. Saloka
3. Okara kakanthèn	9. Parlambhâng
4. Bhângsalan	10. Oca' sarojâ
5. Rora bhâsa	11. Oca' camporan tabhâlik
6. Kèrata bhâsa	

Parèbhâsan

Parèbhâsân èngghi panèka okara se èyangghit sareng para seppo, samacem oca' parsemmon, sè marlowaghi artè. Dhinèng èssèna otabâ artèna, bâḍâ sè aghânḍhu'bâburughan beccè', badâ jhughân sè noddhuwaghi kabâḍâ'ân. Dhinèng contona parèbhâsân akadhi è bâbâ panèka.

1. Abâ' kèsa cèthak gherrâng artèna abâ' mèsken sareng bhuḍhu.
2. Abâ' sampayan artèna ngaghem rasoghân ponapa'a bisaos pantes.
3. Abinè alakè artèna rajina dhâddhi rakana.
4. Abujâi saghârâ artèna ngajhâri ahlina.
5. Abunto' ebbhu' artèna tambâ abit tambâ majhu.
6. Abunto' tèkos artèna tambâ abit tambâ ta' saè.
7. Acaca ka cangghâ artèna ta' èpèrengngaghi.
8. Addhu semmo artèna ḍheb-aḍḍhebbhân
9. Agâlâjâr artèna bhâsa kasar ka'angghuy orèng sè lako mèyos.

10. Aghâjâ' è pèngghirrâ somor artèna aghâjâ' dhâddhi ongghuwân.
11. Ajâm akotak tanđâna atellor artèna sè ađhâbu sè alako.
12. Ajâm bhuthak è alas artèna pangalamanna lèbâr.
13. Ajhuwâl bujâ ka Ghir Papas artèna ngajhâri ahlina.
14. Akaès acocco' artèna sè èđhâ'âr ollèna samangkèn.
15. Akantha amaèn tembhung è đâlem bengko artèna tako' sala.
16. Akantha bhelling kaojhânan artèna ta' međđhâs bâburughân.
17. Akanthâ cèna kaèlangan tèmhbhângan artèna posang.
18. Akanthâ ghâlâta artèna ngampong ka tamoyya.
19. Akantha jhârân mowa' kor'an artèna ta' onèng ghunana bhârângnga.

Apoy rebbang èpasangè panyonyoran	èkoca'aghi đâ" orèng sè teppa'na anapso ènas-panasè
Akantha apoyya bu'na buncèt	Èkoca'aghi đâ' orèng sè ta' andhi' hak aghighir ka orèng laèn
Akantha bhâbhâtthang ngajhâk matè / akantha ghâdhebbhung ngajhâk lottho'	Ekoca'aghi đâ' orèng jahat ngajhâk đâ' orèng sè beccè' alako jhubâ'
Bâđâ èyabâs tađâ' è tèngghu	Èkoca'aghi đâ" orèng sè ngaghungè sèttong bhârâng, nangèng ta' kèngèng kaontongan
Bâđâ tokka' bâđâ đâi	Èkoca'aghi đâ' orèng sè adhâ'-hidhâ'âghi otabana pèlè kasè
Tađâ' aèng aghili ka olo	Ekoca'aghi đhâ' orèng sè tabiaddhâ noron đâri orèng seppona
Abeđđhâ' è đâlem aèng	Kalakowan sè ta' aghuna
Ta'tao lèbât è bâbâna bâringin korong	Ekoca'aghi đâ' orèng sè ta'tao tatakrama
Akantha bellu' abângbâng	Ekoca'aghi đâ' tokang tèpo sè bânnya' akkalla, pènter ter-moter caca

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman đâ' bâca'an ngaèmodhi è attas !

1. Parèbhâsân èngghi panèka okara se èyangghit sareng para seppo, samacem
2. Abeđđhâ' è đâlem aèng artèna
3. Akantha amaèn tembhung è đâlem bengko artèna
4. Akantha bhâbhâtthang ngajhâk matè/ akantha ghâdhebbhung ngajhâk lottho' artèna
5. Akantha amaèn tembhung è đâlem bengko artèna

Latèyan 2

Èyatorè abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. pèngghirrà	6. ongghuwân.
2. somor	7. Akantha
3. artèna	8. bhâbhâtthang
4. aghâjâ'	9. ngajhâk
5. dhâddhi	10. matè

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è dâlem kamus!

1. ghâdhebbhung	6. ngajhâk
2. ngajhâk	7. beccè'
3. lottho'	8. alako
4. èkoca'aghi	9. jhubâ'
5. jahat	10. ngaghungè

B. Èyatorè Maos

Neng lalampa'an panèka, Ngèrèng sampèyan sakanca'an maos dua' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'âna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos dua'. Sampèyan epakon maos teks bâca'an lajhu ajâwâb pètanya sè ampon kasandhing.

Parlona Bhâsa Madhurâ Èyajhârâghi è Sakolaan

Bhâsa Madhurâ ta' jhâu bhidhâ sareng bhâsa-bhâsa ètnis sè laèn sè bâḍâ è Indonesia. Bhâsa Madhurâ bisa abhidhââghi sareng ètnis laènèpon. Mèlana talèbât parlo èajhârâghi otamana ḍâ' na' poto Madhurâ èka'ḍimmaa bisaos, artèna saè è polo Madhurâ otabâ èkennengan laèn sè èengghunè orèng Madhurâ, akadhi neng bhâbâ pasèsèr lao' sareng tèmor è Jhâbâ Tèmor.

Sumber Gambar: www.istock.com

Sè sapanèka katèngal neng adhât Madhurâ akadhi aparèng nyama ḍâ' ana' potona, tatombuân è sakobhengnga, kennengan, lalakon sareng laènnèpon. Ma-nyama bhuru pajhât èghunaaghi kaangghuy aparèng tandhâ jhâ' abâ'na ongghu-ongghu ètnis Madhurâ.

Sadhâjâ orèng salaèn ètnis Madhurâ paḍa ngakonè jhâ' bhâsa Madhurâ pajhât aghâḍhui masyarakat bhâsa, èngghi panèka masyarakat Madhurâ sè samangkèn ampon bâḍa è man-ka'ḍimman kennengan otamana è bhâbâ Jhâbâ Tèmor.

Masyarakat Madhurâ panèka aghunaaghi Bhâsa Madhurâ mènangka 'sistem komunikasi' mongghu ḍâ' masyarakat Madhurâ.

Pangajhârân bhâsa Madhurâ taḍâ' bhidhâna sareng bhâsa-bhâsa ètnis sè laèn sè ampon angghâḍhui sistem pangajhârân. Bhâsa Madhurâ jhughâ angghâḍhui sistem bhâsa akadhi morfologi, fonologi, semantik, sareng sintaksis. Sè sapanèka bisa ètèngalè ḍâri bâḍâna acem-macem panalèktèghân sè èlampaaghi ahli bhâsa bhâb bhâsa Madhurâ saè ḍâri ahli Madhurâ dhibi' otabâ ḍâri lowar Madhurâ saè sè pajhât malolo nalèktèghi bhâsa otabâ panalèktèghân laènna.

Ngabidhi ghi' jhâman jhâjhâân, bhâsa Madhurâ pajhât ampon ètalèktèghi tor ampon èajhâraghi, sanarè è bâkto ghâpanèka coma kaangghuy kaparloan pamarènta jhâjhâân sè ngabhuto masekken jhâjhâânna lèbât bhâsa.

Pajhât saamponna toronna politik ètis neng Indonesia ḍâri pamarènta jhâjhâân neng Indonesia tamaso' Madhurâ lajhu èbâḍâaghi sistem persekolahan, sanarè sapanèka ghi' bânnè kaangghuy mapènter orèng Madhurâ, tapè sakadhâr nekkane kaparloanna pamarènta jhâjhâân ḍâ' bâḍâna pongghâbâ sè bisa maca bân nolès bhâsa Madhurâ.

Latèyan 1

Èyatorè karembhâk sakanca'an bhâb artikel è attas, lajhu jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

1. Ponapa tèmaèpon teks kasebbhut?

2. Ponapa maksod sareng tojjhuânèpon?

3. Ponapa pessen mongghu ḍâ' ngangoḍâdhân teks kasebbhut?

4. Jhâjhâl nyarè ca'-oaca' sè malarat neng teks bâca'an kasebbhut lajhu bhâḍhi okara mènorot bhâsana abâ'na dhibi'!

5. Jhâjhâl abhâḍhi rèngkessanna bâca'an kasebbhut mènorot bhâsana abâ'na dhibi'!

Latèyan 2

Èyatorè athokkaghi ra-okara è bâbâ panèka sareng ca'-oca' sè ampon kasandhing (okara kasebbhut akor sareng bhâb lalakon è rè-saarèna)

1. Sabbhân bâkto orèng Islam kodhu aparnyoonan dâ' ghustè Allah kalabân cara tor.
2. Sabelluna mangkat asakola, Mina ngalakonè dâ' orèng seppona
3. Bhuk Astima monḍhut ka pasar.
4. Nur Wahyuni sabbhân bâkto ta' cokbâ ampèrra.
5. Sè ngoḍâ kodhu dâ' ka sè towaan.

Pèlèyanna oca' ka'angghuy sobâlân okara è attas.

a. ngormat	d. songkem pangabhâktè
b. abhâjâng, adu'a'	e. jhuko'
c. asapoan	

Latèyan 3

**Jhâjhâl Sampèyan karembhâk sakanca'an ka'angghuy nyarè
2 conto sè tamaso' bhuḍhâjâ Madhurâ lajhu serrat asal mowasalla!**

1. _____ : Asal mowasalla
2. _____ : Asal mowasalla

C. Èyatorè Abu-Ḍhâbu

1. Bhâ'onènga sampèyan rassana abudhâbu sambî aghuna'aghi parèbhâsân?
2. È bâbâ paneka ghuruna sampèyan bhâḍhi ajhârbâ'âghiya ponapa ghunana parèbhâsan panèka?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'ânna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. Tanton sampèyan onèng rassana abudhâbu sareng orèng laèn. Saè manabi aghuna'aghi parèbhâsân. Parèbhâsan, saloka mongghu orèng Madhurâ patot èkaèmanè tor èghuna'aghi, ajjhâ' kantos èlang/mosna. Ghi' bâḍâ orèng Madhurâ sè ta' ghumatè tor ta' èjâb dâ' parèbhâsan, saloka sareng samacemma. Sanaos bâḍâ'ân orèng Madhurâ sè aghuna'aghi, namong anghuyânna ta' sorop sareng maksod tojjuwân sè èkakarep.

Aghuna'aghi Parèbhâsan Dâlem Kaođi'ân

Parèbhâsan èngghi panèka okara sê aghânđhu' parsemmon (oca' kèyasan) sê ètojjuwâghi dâ' têngka polana orèng otabâ parkara sêttong kađhâddhiyan otabâ kabâđâ'ân.

Contona: Mongghu ka orèng:

1. Wa-towa ajâm, artèna sajân towa sajân atambâ raddhin.
2. Akal Mađin, artèna kal-ngakalè orèng laèn nyopprè ollèya hasèl.
3. Bhuthak è alas, artèna orèng sê bânnyâ'pangalamanna. Mongghu dâ' kabâđâ'ân.
4. Ngabbherrâ tâ' têngghi akoro'a ta' dâlem, artèna ta' ngaghungè ka kobâsa'an sama sakalè.
5. Ađântè' ghattana bâto, artèna tos-ngantos pa-ponapa sê ta' tanto hasèlla.
6. Aèng ođi', artèna aèng sê aghili terros tađâ'nambhârâ'nèmorra.

Ampon đhâddhi kabiyasa'an mongghu orèng Madhurâ dâlem kaođi'ân rê-sa'arè, ta'onèng acaca kasar ka orèng laèn, tapè aghuna'aghi partêngka sareng ator sê anđhâp asor. Artèna, orèng Madhurâ ta'onèng acaca đhâk-bâđđhâghân, tapè aghuna'aghi cara sê langkong parjhughâ klabân oca' sê alos. Sala sêttong cara sê èghuna'aghi orèng Madhurâ ka'angghuy nyapa, otabâ manglo orèng laèn, aghuna'aghi parèbhâsan. Orèng sê èsemmonè ghellâ' tanto ngartè ponapa sê èmaksod.

Nyapot Orèng Bhâbbhâr

Bhuk Salèha : “Assalamu' alaikum ! Ghâlânong pangapora!”

Bhuk Sahlatun : “Wâ'alaikum salam! Èyatorè lèngghi...
Bâddhinna sampèyan, Bhuk!
Ađu ma'rajâ ombâ', bhârât
angèn èyanjul ka jâ-đâjâna?”

Bhuk Salèha : “Èngghi, Lè'! Ma'lum, tađâ'pađi kèpa'ècocco'mano'! Kaulâ samangkèn èghântong têngghi èbhenđem dâlem, èsebbhiđhâ tađâ'monyèna, èyobbhârâ tađâ'bâuna. Sajjheghâ Ka'Emmas adhîngghâl omor, kabâđâ'ân kaulâ samangkèn kadhi panèka! Saporana, bisaos. Bhuru mèrèng jhâ'sampèyan katamoyan. Parobâ Lè'?”

Bhuk Sahlatun : “Èngghi Bhuk. Ampon đhâddhi tolès tanangnga sađhâjâna orèng, manossa namong đhârma.”

Đu... ma'cè'mardulina, sampèyan Bhuk! Mèyarsa đâri pasèra jhâ'Jebbhing Sahlatun kaloghâsân. Alhamdulillah, Bhuk! Kalerressân sê Kobâsa aparèng kacong. Đhâddhi ampon aromasa towâ ongghu manabi ghâđhuwân kompyo!

Bhuk Saièha : “Mèrèng neng pasar, jhâ'sampèyan ampon ngaghungè bâjâ. Ca'èpon cap-ocabhân rèng seppo konana, Lè'! Tađâ'kerbhuy berrâ'ka tanđu'!”

Sumber Gambar: www.istock.com

- Bhuk sahlatur : “Lerres, Bhuk! Manabi ampon ghâḍhuwân kompoy, na’-poto ampon ka’alèngan, bhâ'lerressa, Bhuk!”
- Bhuk Salèha : “Èngghi, pajhât lerres. Kompoy kaulâ saḍhâjâ lalèma’. Namong taḍâ sè èkapolonga. Ma'lum ana'kaulâ sè wâ'-towâ'an, sajjheggâ èyangkat pongghâbâ neng Bank Jatim, ta'èpangghi celleng polo'na. Jhâ'-sakejjhâ'èyallè ka kottha laèn.”
- Bhuk Sahlatun : “Èngghi, Bhuk! Sampèyan maso'pojhur. Bisa nganyè sabbhân bulân ḍâri tra-pottrana. Kompoy lakè'kasorang panèka moghâ bâḍâ paè'ḍârâna, kantos dhibâsa èparèngana lanjhang omor. Ḍhâddhiyâ ana'èbitong ghânep, èbirjhi'ghânjhil.”
- Bhuk Salèha : “Amin, Lè'! Moghâ akor sareng pamojhina para seppo. Nyabis têngal, Lè'! Namong sakonè'pamoghi ka Na'Sahlatun moghâ ètarèma klabân èhlas. Ampon nyara, Lè'! Pas terrosa! Assalamualaikum! Wâ'alaikum salam!”

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman ḍâ' bâca'an Aghuna'aghi Parèbhâsân Ḍâlem Kaoḍi'ân!

1. Wa-towa ajâm, artèna
2. Akal Maḍin, artèna
3. Aḍântè'ghettana bâto, artèna
4. Ngabbherrâ tâ'tèngghi akoro'a ta'ḍâlem, artèna
5. Aèng oḍi', artèna

Latèyan 2

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. ḍhârma	6. Kaloghâsân
2. Mardulina	7. kalerressân
3. sampèyan	8. aparèng
4. mèyarsa	9. aromasa
5. Jebbhing	10. towâ

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è dâlem kamus!

1. tolès tanangnga	6. Taḍâ'kerbhuy berrâ'ka tanḍu
2. manossa namong ḍhârma.	7. ghâḍhuwân
3. Kompoy	8. na'-poto
4. mèreng	9. ka'alèngan
5. bâjâ.	10. pongghâbâ

D. Èyatorè Nyerrat

1. Bhâ' onènga sampèyan rassana nyerrat lalongèt?
2. È bâbâ paneka ghuruna sampèyan bhâḍhi ajhârbâ'âghiyâ kadhiponapa carana nyerrat lalongèt panèka?

Nyerrat Bhâk-tebbhâghân

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' ḍhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. Bhâk-tebbhâghân èngghi panèka settong okara, otabâ pan-saponapan okara sè èkoca'aghi sareng orèng ka orèng laèn se marlowaghi jâwâbhân. Kaḍhâng jâwâbhânnèpon loco, tapè maso'akkal. Dhinèng sè ngèḍingngaghi senneng. Biyâsaèpon ètebbhâghâghâghî bâktona paḍâ ghâng-lagghâng mènangka dhâddhiyâ panglèpor atè, conto:

1. Nasè'sakeppel èkarobung ghâlâta: **Salak**
2. Sè è aḍâ'nyaronèn, sè è èrèng nabbhu ghendhâng, sè è buḍi nègghu'peccot: **ajâm akongko'.**
3. Korbhina neng-enneng buḍu'na co-loncowan: lessong sareng **ghentongnga.**
4. È bâbâ tabbbhuwân è tengnga ghung è attas nongghul mandîrâ: **jhâghung.**

Nyerrat Okara Kakanthèn

Okara kakanthèn èngghi panèka okara sè ca'-oca'na aghânḍhu'ghuru. Dhinèng macemma ghuru bâḍâ tello', èngghi panèka ghuru sowara, ghuru sastra, sareng ghuru lumaksito. Okara kakanthèn èngghi panèka okara sè èyangghit ḍâri ca'-oca'sè è antara sèttong ka sèttongnga akanthè', artèna abhung-sambhung, aghânḍhu'ghuru swara, ghuru sastra, ban ghuru lumaksito. Okara kakanthèn panèka biyâsana èghuna'aghi sareng orèng abu-ḍhâbu otabâ apidâto è ḍâlem sèmo. Orèng sè mèrengngaghi okara kakanthèn ghellâ', arassa senneng sabâb aghânḍhu'sastra ènḍhâ. Okara kakanthèn aghânḍhu'ghuru sowara, maksoddhâ èngghi panèka ca'-oca'na sèttong sareng laènna sowarana bâḍâ sè paḍâ. Ompama:

1. Tatakrama panèka adhât parnata kona. Oca'tata, krama, nata, kona sowarana paḍâ aghânḍhu'vokal - a.
2. Jhâ'**ḍâ'**-nga**ḍâ'** ma'lè ta'èkennèng sa**ḍâ'**. Oca': ḍâ', ngaḍâ', sareng saḍâ'sowarana sareng konsonanna paḍâ, èsambhât ghuru sastra sareng ghuru sowara.
3. Asakola ta' tobâng sakalè, dhing ulangan ollè sapolo. Oca'asakola- sakalè-sapolo, sè akanthè' èngghi panèka: **la-lè-lo**. Okara kakanthèn macem panèka èsambhât ghuru sastra, amarghâ paḍâ aghânḍhu'.
4. Mon ta' teppa' kodhu dhuli paènga' ma'lè ta'calonga'. sè akanthè'èngghi panèka: **a'-a'-a'** sè èsambhât ghuru sowara
5. Dhing abâ' lapar jhâ' nyarè nasè' è ampèr, tapè kodhu nyarè è ḍâ**por**. Oca'lapar-ampèr-ḍâpor sè akanthe': **par-pèr-por**.
6. Okara kakanthèn sè aghânḍhu' okara lumaksito, maksoddhâ èngghi panèka ḍâlem sèttong okara bâḍâ oca'sè èkoca'aghi otabâ sè ètolès lebbi ḍâri sakalèyan.
Conto: Na'-kana'pènter bhâjheng ajhâr, bhâjheng ajhâr terro pènterra. Oca'bhâjheng ajhâr èkoca'aghi ḍukalè.
7. Sakanca'an patang tolong, patang tolong ḍâlem kabhâghusân. Oca': patang tolong, èkoca'aghi ḍukalè.

Nyerrat Bhângsalan

Bhângsalan kennèng koca'jhughân bhângsolan, jawabhân. Maksottèpon manabi bâḍâ orèng abu-ḍhâbu aghuna'aghi bhângsalan, okarana ènyamaè okara bhângsalan, biyasaèpon sè mèyarsa'aghi aromasa senneng, sabâb okarana aghânḍhu'ghuru swara otabâ ghuru sastra. Aghânḍhu'ghuru swara maksottèpon èngghi panèka artè otabâ ma'nana ḍâri oca'bhângsalan panèka aghânḍhu'swara paḍâ sareng panebbhussâ otabâ sè èkakarep, conto:

Ma' ngembhâng nyamplong, ka bârâ' ka tèmor posang apa sè èsarè? Oca' bhângsalan ngembhâng nyamplong, kembhângnga nyamplong èngghi panèka **sarè**. Panebbhus sè èmaksot èngghi panèka **èsarè**.

1. Rambing lèbâr tas prao, mon anḍi'otang dhuli bâjâr.
2. Oca' bhângsalan: rambing lèbâr tas prao. Rambing lèbâr tas prao tegghessâ: **lajâr**.

Nyerrat Rora Bhâsa

Rora bhâsa èngghi panèka okara kalamon ètalèktèghi bi' ghu-ongghu sanyatana sala, tapè orèng sè mèyarsa'aghi ampon ngartè sabâb ampon kappra èkoca'aghi neng rên-arèn. Sareng orèng pas èkoca' **sala kappra**.

Contona:

1. Mon bâ'na ka pasar le', sèngko' matoro'a jhuko' cakalan. Okara panèka èkoca'aghi sareng orèng sè paḍâ bâḍâ è compo'na, dhinèng sè kaḍuwâ bannè rèng dhâghâng jhuko'. Dhâddhi sè èjhuluwâghi obâng bannè jhuko'. Jhâ'sakènga epajhârna'masthèna akadhi panèka: Le'mon bâ'na ka pasara sèngko'matoro'a pèssè kabelliyâghi jhuko'cakalan.
2. Apa sè èlakonè? Nyèkot kalambhi. Maksoddhâ, sè èsèkot kaèn èkaghâbâyâ kalambhi.

3. Èbhu ngandhel biddhâng è dâpor. Maksoddhâ, sè èandhel aèng kaangghuy aghâbây biddhâng.

Nyerrat Kêrata Bhâsa

Kêrata bhâsa èngghi panêka settong oca'se èyangghit nombuwâghi maksot otabâ karep. Manabi ètalèktèghi oca'ghella'akor sareng sè èkakarep aghânḍhu'ghuru swara. Sè kabânnya'an dâ'sè èkakarep cocok. Pasêra bisaos kèngèng abhâḍhi kêrata bhâsa, angsal ca''-oca'na cocok da'ka sè èmaksot. Conto:

1. Tongket: ètongtong, ètekket. Tong dhaddhi ètongtong, ket dhaddhi ètekket.
2. Songko': sè kosong èpanongko'.
3. Dâpor: kennenganna marḍa sareng kompor.

Nyerrat Parèbhâsan

Parebhâsan èngghi panêka okara se èyangghit sareng para seppo, samacem oca'parsemmon, sè marlowaghi artè. Dhinèng èssèna otabâ artèna, bâḍâ sè aghânḍhu'bâburughan beccè', badâ jhughân sè noddhuwaghi kabâḍâ'ân.

Conto:

1. Ta'tao celleng polo'na. Artèna, èkoca'aghi dâ'pongghâbâ sè segghut èyallè dâ'kennengan laèn. Èyokor sareng abiddhâ orèng amassa'è dâpor. Manabi namong jhâ'sakejjhâ'saos polo'na ta'kêra celleng.
2. È ghântong têngghi è bhendem dâlem. Artèna masra'aghi abâ'. Orèng sè dâlem kabâḍâ'ân passra lantaran sala otabâ kabâḍâ'ân ta'anḍi'.

Èbhârât

Èbhârât kennèng koca'paḍâ sareng parèbhâsan namong manabi èbhârât okarana èmolâè ḍâri: akanta, mara, cora'otabâ acora'. Conto:

Akantha bhelling kaojhânan, artèna, èkoca'aghi ḍâ'orèng otabâ na'- kana'sè ta'meḍḍhâs bâburughân. Maskè bârâmma manabi bhelling kaojhânan otabâ èkennèng aèng, masthè ngalèmès, ta'kêra pas nyerrep akantha bâjâng para'sèyang, artèna èkoca'aghi ḍâ'orèng sè asèpsap ka bârâ'ka tèmor. Bâjâng manabi para'sèyang pakalowarra asèpsap.

Parlambhâng

Parlambhâng èngghi panêka sèttong bhârâng sè èsabâ'è sèttong kennengan otabâ partèngkan, mènangka tatengnger otabâ tanḍhâ. Bhârâng sè èsabâ'otabâ partèngkan panêka bâḍâ ma'nana. Orèng sè nèngalè otabâ onèng ḍâ'bâḍâna bhârâng, otabâ partèngkan panêka ngartè ḍâ'sè èkamaksot otabâ sè èkakarep,

conto:

1. Bîn-sabin

Bîn-sabin èngghi panêka, tacer sè èpasangè dâr-gâlândir, aropa kalaras otabâ jhânor, ètacegghâghi neng tabun otabâ è pèngghir lorong, maksottèpon jha'rebbhâ sè èpèngghir lorong panêka pasêra bisaos ta'kèngèng ngare'kajhâbhâna orèng sè masangtacer.

2. Pangrèngget

Tamonè sè èbhendemma ètoro'è pangrèngget, èngghi panèka dhâlubâng sè ètolèsè carakan Madhurâ. Maksoddhâ, mojhi malar kana'bhâji'dhâddhiyâ ana'sè pènter.

Nyerrat Oca' Sarojâ

Oca'sarojâ èngghi panèka oca'camporan se oca'-oca'na settong sareng settongnga paḍâ artèna tor aghânḍhu'ghuru. Oca'sarojâ panèka bânnya'èghuna'aghi ḍâlem sastra Madhurâ sabâb aghânḍhu' okara kakanthèn sè èpèyarsa ènḍhâ.

conto:

1. Lara lapa	= aghânḍhu' ghuru sowara
2. Malang mèghung	= aghânḍhu'ghuru sastra
3. Tèndhâk tandhuk	= aghânḍhu'ghuru sastra

Saloka

Parèbhâsan, èbhârât sareng saloka aropa'aghi okara sè para'paḍâ'â, èngghi panèka paḍâ aghânḍhu'parsemmon. Saloka panèka mènangka ḍhâbuna orèng pènter, otabâ ḍhâbuna ulama', sè kalamon ètalèktèghi aghânḍhu'bâburughân sè ongghu-ongghu è èstowaghi, conto:

Manossa rèya coma dhârma, artèna manossa coma sakadhâr èhtèyar sè nantowaghi Sè Kobâsa.

Mon embi'ghi'embì'kèya. Artèna bâtegghâ na'-kana'bâḍâ sè noron ḍâri rèng towana otabâ bângatowana

Oca' camporan sè alalabânan

Oca'camporan sè alalabânan èngghi panèka oca'camporan sè aghânḍhu'artè tabhâlik. Oca'panèka bannya'jhughân èghuna aghi è sastra Madhurâ sabâb aghânḍhu'sastra èkapèyarsa ènḍhâ, conto:

1. Ondhur ḍâteng
2. Tolak bâli
3. Sorot sandher

Latèyan 2

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman ḍâ' bâca'an nyerrat lalongèt !

1. È bâbâ tabbbhuwân è tengnga ghung è attas nongghul mandîrâ: jhâghung panèka contona
2. Manossa rèya coma dhârma, artèna manossa coma sakadhâr èhtèyar sè nantowaghi Sè Kobâsa. Panèka contona

3. È ghântong têngghi è bhenđem dâlem. Artèna masra'aghi abâ'.
Panèka contona
- a. Tongket: ètongtong, ètekket. Tong dhaddhi ètongtong, ket dhaddhi ètekket.
- b. Songko': sè kosong èpanongko'.
- c. Dâpor: kennengnganna marđâ sareng kompor. Panèka contona
4. Malang mèghung. Panèka contona
5. Mon bâ'na ka pasar le', sêngko' matoro'a jhuko' cakalan.
Panèka contona

Latèyan 2

Èyatorè abhâđhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Rora bhâsa	6. mèyarsa'aghi
2. èngghi panèka	7. ampon
3. ghu-ongghu	8. sabâb
4. sanyatana	9. ampon
5. sala	10. kappra

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è dâlem kamus!

1. Contona	6. èkoca'aghi
2. pasar le'	7. compo'na
3. matoro'a	8. dhinèng
4. jhuko' cakalan	9. kađuwâ
5. okara	10. cakalan

Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tanḍhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Jhâjhârbâ'ân	onèng	ta'onèng
1.	Abdhina ampon onèng abhâḍhi okara kakanthèn		
2.	Abdhina ampon onèng abhâḍhi bhângsaan.		
3.	Abdhina ampon onèng ka contona parlalmbhâng		
4.	Abdhina ampon kèngèng nyarè oca' sarojâ		
5.	Abdhina ampon kèngèng nyarè bhâk-tebbhâghân		

Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Bhâbhâsan	: parèbhâsan
Ca'-oca'an	: cap-ocabhân
Patot	: parlo, pantes
Èkaèmanè	: èkaromatè
Kantos	: sampè'
Èlang	: mosna
Ghâtè	: parduli, èjâp
Bâḍâ'ân	: sabâgiyân
Marghâ	: sabâb, polana
Ma'na	: artè

E. Panèlayan Bâbulângan 5

**a. Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè.
Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân
jâwâbhân sè lerres!**

- Sè èmaksod sareng 'gaya bâhasa' neng bhâsa Madhurâ, akadhi
 - Sorot sandherra oca'
 - Lalabânna oca'
 - Oca'kèyasan
 - Ejhâ'ânna oca'
- Parèbhâsan: anḍuri panḍân, artèna
 - Enḍâ'mènta ta'èndâ'mon èpèntaè
 - Mon acaca salang calè
 - Mon akanca kodhu paakor
 - Enḍâ'ècacaè lamon pegghel

3. Parèbhâsan: Èlompâ' dhunnya artèna
 - a. soghi namong cerrè'
 - b. Mon acaca salang calè
 - c. Mon akanca kodhu paakor
 - d. Enḍâ'ècacaè lamon pegghel
4. Parèbhâsan: Èlompâ' nakso artèna
 - a. soghi namong cerrè'
 - b. Mon acaca salang calè
 - c. norodhi naksona
 - d. Enḍâ'ècacaè lamon pegghel
5. Parèbhâsan: Ajhuwâl bujâ ka Ghir Papas artèna
 - a. soghi namong cerrè'
 - b. Mon acaca salang calè
 - c. norodhi naksona
 - d. Ngajhâri ahlina
6. Parèbhâsan : akaès acocco' artèna
 - a. soghi namong cerrè'
 - b. Mon acaca salang calè
 - c. norodhi naksona
 - d. ollèna cokop sa ar
7. Parèbhâsan: Ètapok èkala' oḍhengnga artèna
 - a. soghi namong cerrè'
 - b. Mon acaca salang calè
 - c. norodhi naksona
 - d. rogi li-bâliyan
8. Parèbhâsan: Bhuthak è alas artèna
 - a. soghi namong cerrè'
 - b. lèbâr pangalaman
 - c. norodhi naksona
 - d. Enḍâ'ècacaè lamon pegghel
9. Parèbhâsan: abâ' sampayan artèna
 - a. soghi namong cerrè'
 - b. Mon acaca salang calè
 - c. norodhi naksona
 - d. ngaghem ponapa'a pantes
10. Rora bhâsa contona
 - a. Nyèkot kalambhil
 - b. Lalabânnâ oca'
 - c. Oca'kèyasan
 - d. Ejhâ'ânnâ oca'

b. Èyatorè karembhâk sakanca'an pètanya è bâbâ panèka, ponapa bhâsa enjâ' iyâna!

1. Sè èmaksot gaya bhâsa èngghi panèka cem-macemma cara ka'angghuy ajhârbâ'âghi pèkkèran sareng pangghâliyân kalabân aghuna'aghi bhâsa, sè tojjhuwânnâ maènḍhâ bhâsana orèng sè acaca, nyopprè masenneng atèna orèng sè mèrengngaghi.
2. Alegori: èngghi panèka gaya bhâsa' sè maḍâpa'maksot ta'kalabân jhârna'.
3. Anafora: èngghi panèka gaya bhâsa sè oca'otabâ okarana èsebbhut èli-bâli è aḍâ'.
4. Klimaks: èngghi panèka gaya bhâsa sè nodhuwâghi kabâḍâ'ân sè mamolanna jhâ-majjhâ, sè ahèrra sajân sara.
5. Antiklimaks: èngghi panèka gaya bhâsa sè nodhuwâghi kabâḍâ'ân, sè mamolanna sara sè ahèrra sajân majjhâ.

c. Ngèrèng sarè oca' papađâna. Rembhâk sakanca'an !

1. anyè
2. têngal
3. ngadhâdhi
4. èbirjhi'
5. mangghi'i

Glosarium Parèbhâsan:

Terrossana...

74. Komèrè konyerran	= Bhâdhâna orèng sè ta' patè lempo, ghulina cè' ghesèddhâ.
75. Konèng-konèngnga kalak	= Babinè' raddhin, kolè'na konèng nangèng gherrâ tolang. (kala' = bârna ennyat, oranye)
76. Kongsè bâli' bâlun, tompang candâna	= Sampè' tèbhâ dha' ajal, otabâ la matè (bâlun = kapas sè èpobu da' socana mayyit, ètongko'è rèk- kerrèghâna kajhu candâna, bâkto èbhundhu' bi' labun).
77. Konkonan passer	= Konkonan otabâ orèng sè èro-soro, tanda' tonghung bâlina.
78. Koros ta' gherring	= Bhâdhâna sè koros bânne polana sakè', nangèng amargha rentegghâ pèkkèran cè' sossana.
79. Kosambhi matè sasèbâ'	= Orèng bâbinè' toronanna orèng aghung ollè lakè toronna ra'yat biyasa.
80. Kotok nyarè jalma	= Kaontongan sè dateng dhibi' (jalma = orèng)
81. La-ala èkettô jhârân	= Oca'na orèng sè ollè rajhekkè sakonè', ango ètarèma bhâi èbhândhing nemmo todus otabâ bhâbhâjâ.
82. La'ang ondung ka aèng	= Lakona ta' èhlas ongghu.
83. Labang tabukka'	= Nemmo jhâlân kaangghuy nekkaaghi hajhat otabâ pangaterrona.
84. Labây potè	= Ehlas ongghu.
85. La bânnya' pèlarra	= Orèng sè ella èkataoè bânnya' cacat cellana otabâ kajhubâ'anna.
86. Labu ka kasor	= Ekoca'aghi dâ' orèng sè nemmo alangan, nangèng ollè kabhungaan.
87. Labu sampay	= Orèng sè ghâmpang sarmo bi orèng laèn, bândâ â è dimma bhai. Lekkas nemmo kanca.

88. Laddhing tadā bājhāna = Ekoca'aghi da' pongghābā otabā pangrajā sè ella ta' andi' kakobāsa'an polè, marghā la pènsiun.
89. Lakar la jhejjherra sè aghāntè = Orèng sè aghāntè pangghābâyanna, pajhât orèng sè andi' hak.
90. katompangan bālet = Pajât la cè' abiddhā tada' ton-ngaton, sampè' èkaloppaè orèng.
91. Lakè' komangè = Ekoca'aghi dā' orèng lalakè sè tako'an.
92. Lamaran massa' = Alamar paraban kalabân ngèbâ kakanan otabâ jhâjhân, wa'- buwâ'ân massa' bân samacemma.
93. Lamaran matta = Alamar parabân kalabân ngèbâ ter-ater otabâ bân- ghibân bhârâng matta otabâ giban awujud pèssè.
94. Lancang tanang = Ekoca'aghi dâ' orèng sè lèbur co'-ngèco'.
95. Lancang colo' = Ekoca'aghi dâ' orèng sè ampo arasanan jhuba'na orèng.
96. Lancèng kapacèng = Ekoca'aghi da' na'-kana' lakè' sè buru ngagha' dhibāsa'a, ghi' bhuru pegghâr. (pegghâr = bhuru aoba rajā sowara).
97. Lancèng komangè = Na'-kana' lakè' sè ella molaè dibâsa, nangèng ghi' abāk tako' otabâ dus-todusan apolong bi' parabân.

Bâbulângan 6

PENDIDIKAN (TEMBHÂNG MACAPAT)

Tebhâng macapat panèka aghânḍhu'
bâburughân sè pajhât èkaparlo.
Sè bhuto bânne namong ngangoḍâdhân bisaos,
sadhâjana panèka paḍâ bhuto.
Sadhâjana orèng panèkao ngaghungè pokparana
bâng-sèbâng sareng ngabhutowaghi bâburughân orèng laèn.

Sumber Gambar: www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Pondhut bâburughânna rassa'aghi èndhâna.

Tujuan Pembelajaran

1. Peserta didik mampu mengevaluasi tembhâng macapat dalam bentuk visual dan audio visual melalui menjawab pertanyaan dengan tepat.
2. Peserta didik mampu mengevaluasi isi dan pesan moral tembhâng macapat dalam bentuk visual dan audio visual melalui menjawab pertanyaan dengan tepat.
3. Peserta didik menyajikan dan melagukan tembang Pucung dan tembhâng Sènom dengan gherogher laghu tembhâng yang baik dan benar.

A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

1. Bhâ' onènga sampèyan mèrengngaghi orèng nembhâng?
2. Tembhâng ponapa sè èpèrengngaghi sampèya?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru È bâbâ panèka ghuruna sampèyan bampèâḍhi ajhârbâ'aghina ponapa tembhâng macapat panèka? Ponapa parlona tembhâng macapat panèka? Ngèrèng pèyarsa'aghi jhârhârbâ'ân panèka kalabân tètè ka'anghuy ajâwâb pètanyana.

Èssèna Tembhâng Macapat Madhurâ

Pangajhârân panèka mènangka kadhâddhiyân ḍâri sala sèttongnga sennè Madhurâ sè oḍi' neng masyarakat Madhurâ. Tojjhuwâna ka'anghuy abhânto morèt matombu tor malanggheng pangaonèngan sennè macapat sè aropa bhâb sosenan tembhâng, bhâb bhâsa sè èghunaaghi, tor èssèna tembhâng. Salaèn ḍâri ghâpanèka, morèt kodhu onèng maranta pokpara ḍâlem kaoḍi'ân sè akor sareng kaoḍi'ân nyata. Ngèrèng maos tembhâng è bâbâ panèka kalabân saè.

PUCUNG

1. Maju paḍâ rajâ sokkor ḍâ' sè Aghung Manossa kaparèngan Akkal samporna tor senneng Bâdâ nè'mat lebbi rajâ ḍâri jrèya.
2. Akkal rèya ngèba ḍâ' ka moljâ ponjhul Makhlok laèn kala Snajjân rajâ kowat lebbi So manossa coma moso è akkalla.
3. Kèbân rajâ sanajjhân kowat yâ tako' Amoso manossa Sè bânnya' di' kasaktèyan Kasaktèyanna sètombu ḍâri akkal.
4. Snajjân briyâ bânnya' kèya sè la kalakon Marghâ akkal jrèya Manossa ghâgghâr ka kalèr Dhârâjhâddâ lebbi èna ḍâri kèbân.

Tembhâng è attas mènangka tembhâng macapat sè segghut èmaos lèbât kompolan macapat è pan-saponapan kennengngan è polo Madhurâ. Bhân-sabbhân tembhâng aghânḍhu' atoran bi'-dibi'. Sèttong paddhâ anḍheggân, bânnya'èpon paddhâ è ḍâlem tembhâng ampon ètantowaghi. Sapanèka jhughân ḍâlem katantowan ghuru bilângan tor ghuru laghu.

Paddhâ, èngghi panèka bhidhâna bhâris otabâ bhiri dâlem tembhâng. Bhâris otabâ bhiri, sè aghânḍhu' sèttonḡ okara otabâ satengnga okara sè ètanḍhâi koma èsebbhut ghâtra. Ghuru bilânga èngghi panèka bânnya'na keccap bhân-sabbhân paddhâ. Ghuru laghu otabâ ghuru sowara èngghi panèka ghâgghârâ sowara è bhân-sabbhân pongkasanna paddhâ.

È dâlem tembhâng bâḍâ sè èkoca' bâteggâ tembhâng. Bâteggâ tembhâng panèka akor sareng èssèna tembhâng. Bhân-sabbhân tembhâng anḍi' bâtek bi'-dhibi'. Mèlana angghuyâ kodhu akor sareng kabâḍâ'ân sè ècarèta'aghi. È bâkto kabâḍâ'ân sossa cocok ngangghuy tembhâng Maskumambang. È bâkto mosèm perrang cocok ngangghuy tembhâng Dhurma.

Dinèng bâteggâ tembhâng macapat bâḍâ sasanga' èngghi panèka

- (a) Artatè artè'èpon pangarep sè manès; bâtekgâ lemmes, mamanès. Cè saèna manabi èghuna'aghi ajhârbâ'âghi bâburughân,
- (b) maskumambang, artè'èpon talèbât sossa, ngerres,
- (c) sènom, artè'èpon popossa ḍâun accem; aghânḍhu' bânnya' parsemmon,
- (d) kasmaran, artè'èpon tarèsna; tarèsnana orèng lakè' ka bâbinè', tarèsnana mahlok ka mahlok laèn, tarèsnana mahlok ka Sè Kobâsa.
- (e) salangèt, artè'èpon pajhât kanthè; karokonan,
- (f) mèjhil, artè'èpon ka lowar, angghuyâ kagândrunḡan,
- (g) pangkor, artè'èpon bunto'; ngadhebbhi parpadhun perrang,
- (h) dhurma artè'èpon macan; angghuyâ èbâktona anapso dhâddhina perrang,
- (i) pucung, artè'èpon kalowa', keccap, bâk-abâk rarèngennan. Biyasana èghuna'aghi è bhâk- tebbhâghân (Sastrodiwirjo, 2008).

Bhâng-tembhâng ghâpanèka tombuna è jhâman Majhâpaèt ahèr otabâ ḍi-buḍina, artèna è jhâmanna ponjhullâ jhâman Islam. Bâḍâ sè aḍhâbu jhâman kawâliyân. Bâḍâ sè ajhârbâ'âghi, jhâ' sè abhâḍhi tembhâng panèka para waliyullah. Tojjhuwânnèpon ka'angghuy nabur èlmo aghâma Islam lèbât tembhâng macapat. Contona, carètana Nabi Yusup, Mi'raj Nabi Muhammad Saw, carètana Nabi Musa sareng Fir'aun, tor èn-laènna.

Mènorot ḍhâbuna Oemar Sastrodiwirjo (2008), para Waliyullah sè ngangghit tembhâng macapat èngghi panèka (a) Sunan Kalijaga ngangghit tembhâng Artatè (dandanggulo), (b) Sunan Muria ngangghit tembhâng Sènom, (c) Sunan Bonang ngangghit tembhâng Dhurma, (d) Sunan Giri ngangghit tembhâng Kasmaran tor Pucung, jhughân (e) Sunan Kudus ngangghit tembhâng slangèt, Pangkor, Mèjhil tor Maskumambang. (Ètokèl ḍâri Buku Tembhâng Macapat Madhurâ Angghitân Oemar Sastrodiwirjo)

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman dâ' bâca'an Tebhâng Macapat Madhurâ è attas !

1. Bhân-sabbhân tembhâng aghânḍhu'
2. Bâtegghâ tembhâng panèka akor sareng
3. È bâkto kabâḍâ'ân sossa cocok ngangghuy tembhâng
4. Artatè artè'èpon pangarep sè manès; bâtekghâ
5. dhurma artè'èpon macan; angghuyâ èbâktona

Latèyan 2

Èyatorè abhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. attas	6. kennengngan
2. mènangka	7. è polo Madhurâ
3. segghut	8. Bhân-sabbhân
4. èmaosl	9. aghânḍhu'
5. èbât	10. bi'-dibi'

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è ḍâlem kamus!

1. tembhâng	6. bi'-dhibi
2. èkoca'	7. Mèlana
3. bâtegghâ	8. kodhu
4. akor	9. kabâḍâ'ân
5. èssèna	10. sossa

B. Èyatorè Maos

1. Bhâ' onènga sampèyan alaghuwâghi tembhâng macapat?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru È bâbâ panèka ghuruna sampèyan bâḍhi ajhârbâ'âghiya kadhiponapa carana alaghuwlâghi tembhâng macapat? Ngèrèng maos jhârhârbâ'ân è bâbâ panèka kalabân tètè ka'angghuy ajâwâb pètanyana!

Jhâjhârbâ'ân

Atoran Ḍâlem Tembhâng Macapat

Bhân-sabbhân tembhâng otamana tembhâng Madhurâ aghâḍhu' atoran bi'-dibi'. Sèttong paddhâ anḍheggân, bânnya'èpon paddhâ è ḍâlem tembhâng ampon ètantowaghi. Sapanèka jhughân ḍâlem katantowan ghuru bilângan tor ghuru laghu.

Paddhâ, èngghi panèka bânnya'na bhâris otabâ bhiri ḍâlem tembhâng. Bhâris otabâ bhiri, sè aghânḍhu' sèttong okara otabâ satengnga okara sè ètanḍhâi koma èsebbhut ghâttra. Ghuru bilângan èngghi panèka bânnya'na keccap bhân-sabbhân paddhâ. Ghuru laghu otabâ ghuru sowara mènangka ghâgghârâ sowara è bhân-sabbhân paddhâ sè ḍibuḍi. Talèktèghi sosonan tembhâng è bâbâ panèka.

No.	Nyaman Tembhâng	Bânnya'na		
		Ghâttra	Ghuru Bilângan	Ghuru Laghu
1	Artatè	1	10	è/i
		2	10	A
		3	8	è/i
		4	7	o/u
		5	9	è/i
		6	7	A
		7	6	o/u
		8	8	A
		9	12	è/i
		10	7	A
2	Maskumambang	1	12	è/i
		2	6	A
		3	8	è/i
		4	8	A

3	Sènom	1	8	A
		2	8	è/i
		3	8	A
		4	8	è/i
		5	7	è/i
		6	8	o/u
		7	7	A
		8	8	è/i
		9	12	A
4	Kasmaran	1	8	è/i
		2	8	A
		3	8	è/i
		4	8	A
		5	7	A
		6	8	o/u
		7	8	A
5	Salangèt	1	8	o/u
		2	8	è/i
		3	8	A
		4	8	è/i
		5	8	A
		6	8	è/i
6	Pangkor	1	8	A
		2	11	è/i
		3	8	o/u
		4	7	A
		5	12	o/u
		6	8	A
		7	8	è/i
7	Dhurma	1	12	A
		2	7	è/i
		3	6	A
		4	7	A
		5	8	è/i
		6	5	A
		7	7	è/i

8	Mèjhil	1	10	è/i
		2	6	o/u
		3	10	è/i
		4	10	è/i
		5	6	è/i
		6	6	o/u
9	Pucung	1	12	o/u
		2	6	A
		3	8	è/i
		4	12	A

Ètokèl dâri Buku Tembhâng Macapat Madhurâ
Angghitân Oemar Sastrodiwirjo

Contona sosonan tembhâng pucung è bâbâ panèka

***Segghut kalè manossa nemmo pakèbu,
Akkal angghuy sala,***

Nojjhu dâ" jhâlân ta" beccè",
Nombuwâghi sossa karèkongon rajâ.

Tembhâng è attas aghânḍhu" 4 ghâttra, è bhiri sè kapèng 1 aghânḍhu" 12
ghuru bilângan, tor ghuru laghu u, a, è, â.

Segghut kalè manossa nemmo pakèbu, Akkal angghuy sala,
Nojjhu dâ" jhâlân ta" beccè", Nombuwâghi sossa karèkongon rajâ.

Manossa apes nèspa kalabân rèkong, Sè dâddi marghâna,
Akkalla ètojjuâghi,
Jhâlân jhubâ" ta" ridâ" in so Pangèran.

Latèyan 1

**Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut
apandhuman dâ' bâca'an atoran ḍâlem Tembhâng Macapat !**

1. Jhârbâ"âghi artè"èpon ghuru laghu!

2. Jhârbâ"âghi artè"èpon ghuru bilângan!

3. Jhârbâ"âghi artè"èpon paddhâ!

4. Jhârbâ"âghi artè"èpon paddhâ andhegghân!

5. Jhârbâ"âghi bânnya"èpon ghâttra dâlem tembhâng Pucung!

Latèyan 2

Èyatorè abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Bhân-sabbhân	6. ampon
2. aghâdhu'	7. ètantowaghi
3. Sèttong	8. Sapanèka
4. paddhâ andhegghân	9. katantowan
5. bânnya'	10. ghuru laghu.

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è dâlem kamus!

1. bhiri	6. keccap
2. okara	7. paddhâ
3. satengnga	8. mènangka
4. koma	9. ghâgghârâ
5. ghâttra	10. sowara

C. Èyatorè Abu-Ðhâbu

1. Bhâ' onènga sampèyan rassana alaghuwâghi tembhâng macapat?

Parlo Èkaghâli Saè:

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍâ'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. È bâbâ paneka ghuruna sampèyan bhâdhi aparèng onèng carana alaghuwâghi tembhâng è bâbâ panèka.

Jhâjhârbâ'ân

Èssèna tembhâng aghânḍhu" bâburughân beccè". Manabi ampon kalampan, èyatorè maos teks sè aghânḍhu"jhâjhârbâ'ân bhâb bâbrughân beccè". Bâburughân ghâpanèka ka"angghuy maèmot ḍâ" manossa jhâ" abâ" panèka ghâbâyyânna Sè Kobâsa sèkodhu èjâgâ tor èkaèmanè.

Ka"angghuy ajâgâ tor ngaèmanè abâ", sanyatana manossa panèka kodhu ngaonèngè cangghâna oḍi", èngghi panèka akkal sè saè. Akkal sè saè panèka sè abhâkta manossa ḍâ" sadhâjâ kasaèyan oḍi". Tapè manossa sè anḍi" akkal jhubâ", tanto buḍi arè dhâddhi rosagghâ.

Manabi okara-okara è attas èbirjhi", bâḍâ pan-saponapan okara sè bhâkal dhâddhi sèkep mongghu ḍâ" manossa. Bâng-sèbângnga dhâddhi tello"parkara. Contona, bâḍâ tello" parkara sè kodu èjâgâ manossa èngghi panèka jhilâ (lèsan), adhât, tor kalakowan. Tello" parkara laènna sèkodhu èka"anḍi"; atè èsto, atè soccè, tor jhujhur. Parkara sè laèn sè kodhu èkabâjhi"i; mangghâ"ân, nèspa, ta" anḍi" panarèma. Tello" parkara sèkodhu è engghunè; saroju", kapèraghânna atè, tor kasennengnganna atè. Jhughân tello" parkara laènna sèkodhu è omessè èngghi panèka; bâkto, obâng, kabârâsâna abâ". Sè ḍi-buḍi, tello" parkara sèkodhu èyaji"i èngghi panèka omor, dhâng-ondhâng naghârâ, tor aghâma. Contona bâburughân panèka bânnya", salaènna sè èsebbhut è attas.

*Ètokèl ḍâri buku Baboeroeghan Bettjeq
Angghidhân Mas Wignjoamidarmoe*

Èyatorè talèktèghi notasi tembhâng è bâbâ panèka, manabi ampon lastarè èyatorè alaghuwâghi notasi tembhâng kantos jhârna"!

Pucung

Slendro pth. sanga

4 2 3 4 2 2 2 3 1 1 5 4

Ba -pa' Pu- cung ro - pa - na a mèn - ḍhâ ghu - nong

2 2 2 3 2 1

Ta - ḍâ" rèng sè - trè - na

5	4	3	2	2	3	2	1
Ma	- la	Kab	- bhi	Pa	- ḍâ	Bâ	- jhi"

1 2 3 4 3 3 2 1 2 3 4

Dhing kang - ghu - nan è los - el - los nges preng nges-

3

San

È dâlem lalampa"an panèka, èyatorè sampèyan jhughân ngangghit tembhâng macapat. Ka"angghuy ngangghit tembhâng kasebbhut, parlo èkaonèngè sarat-sarattèpon ngangghit. Sarat-sarat sè èmaksot engghi panèka, ghâdhuwân pangaonèngan bhâb:

- 1) ghuru laghu sareng ghuru bilângan,
- 2) ambuwèpon sèttong paddhâ lerres ka totogghâ sèttong pèkkèran,
- 3) pegghâ"èpon okara ka"angghuy ngonjhu" nyabâ,
- 4) bâtekèpon tembhâng èngghi cocok sareng èssèna carèta,
- 5) ca"-oca" sè è ghuna"aghi ampon pèlèyan.

Tembhâng sapaddhâ kadhâddhiyân dâri pan-saponapan ghâttra. Bâdâ sè empa" ghâttra, bâdâ sè kantos sapolo ghâttra. Sè ènyamaè ghâttra èngghi panèka okara otabâ sabâgiyân okara, èbâtes sareng lèngsa (koma).

Mèlana bâdâ jhughân sè ènyamaè paddhâ lèngsa. Bânnya"èpon keccap panèka kodhu pagghun, ta" kèngèng langkong otabâ korang. Tong- sèttongnga tembhâng èn-laèn. Dhinèng sè ènyamaè ghuru laghu panèka, nyabâ"na sowara èpongkasanna ghâttra. Bârnana sowara namong tatello", èngghi panèka: a – è – o otabâ â – i – u.

Saterrossèpon, ka"angghuy ngangghit tembhâng macapat parlo èkaonèngè jhughân jhejjherrèpon ngangghit, èngghi panèka:

- 1) tantowaghi bhul-ombhullâ tembhâng,
- 2) tantowaghi bânnya"na okara (bhiri) dâlem sapaddhâ anðheggân,
- 3) tantowaghi bânnya"na keccap è bhân-sabbhân okarana (ghuru bilângan),
- 4) tantowaghi monyè otabâ vokal ahèr è bhân-sabbhân okara,
- 5) dâri okara nomer sèttong kantos pongkasan mènangka sèttong carèta sè salèng nyambhung.

Sombher: Buku Tembhâng Macapat Madhurâ

Latèyan 1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman dâ' bâca'an Alaghuwâghi Tembhâng Macapat !

1. Èssèna tembhâng aghânðhu"
2. Bâburughân ghâpanèka ka"angghuy maèmot dâ" manossa jhâ" abâ" panèka ghâbâyânna
3. Ka"angghuy ajâgâ tor ngaèmanè abâ", sanyatana manossa panèka kodhu ngaonèngè
4. Cangghâna oðî", èngghi panèka akkal sè
5. Akkal sè saè panèka sè abhâkta manossa dâ"

Latèyan 2

Èyatorè abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Manabi	6. pan-saponapan
2. Okara	7. bhâkal
3. è attas	8. dhâddhi
4. èbirjhi"	9. sèkep
5. bâdâ	10. mongghu

Latèyan 3

Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è dâlem kamus!

1. Bâng-sèbângnga	6. jhilâ
2. dhâddhi	7. Adhât
3. parkara	8. Kalakowan
4. Contona	9. èka'andî'
5. kodu	10. atè èsto

Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tandhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Jhâjhârbâ'ân	onèng	ta'onèng
1.	Abdhina ampon onèng atoran tembhâng macapat		
2.	Abdhina ampon onèng bâteggâ tembhâng macapat		
3.	Abdhina ampon onèng bâburughân beccè'		
4.	Abdhina ampon onèng tembhâng pucung		
5.	Abdhina ampon onèng alaghuwâghi tembhâng pucung		

Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

sè Aghung	: sè ngaghungè kakobâsa'an sèrajâ ; Ghust Allah
moljâ ponjhul	: samporna; ođi' samporna, samporna kennengngan, samporna pangghâliyân
kèbân rajâ	: mahlok sè aropa kèbân sè andi' bâdhân rajâ bân kowat
kasaktèyan	: orèng sè saktè otabâ sè andi' kajunèlan
kalèr	: palang otabâ ta'pojhur
Dhârâjhâddhâ	: kapangkadhân sè èka'andi' manossa

E. Panèlayan Bâbulângan 6

Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè. Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres!

a. Pèlè jâwâbhân sè paling bhender dâri pètanya è bâbâ panèka!

- È dâlem tembhâng macapat bâdâ bâtegghâ tembhâng. Sala sèttong bâtegghâ tembhâng macapat èngghi panèka aèssè bhâk-tebbhâghân, akadhi macemma tembhâng
 - bâlâbâk
 - girisô
 - pucung
 - maghâttro
- Sala sèttong tembhâng macapat sè aghandhu" artè popossa dâunna accem kalabân parsemmon dâ" dât-ngodâdhân, èngghi panèka
 - kasmaran
 - mèjhil
 - pucung
 - sènom
- Sala sèttong macemma tembhâng macapat èngghi panèka Dhurma. Tembhâng panèka saè èmaos dâlem kabâdâ"ân
 - seḍdhi
 - senneng
 - lèbur
 - ghumbhirâ
- Mènorot asalèpon tembhâng macapat, tembhâng Sènom èyangghit sareng
 - Sunan Kalijaga
 - Sunan Muria
 - Sunan Bonang
 - Sunan Giri
- Mènorot asalèpon tembhâng macapat, tembhâng Kasmaran èyangghit sareng
 - Sunan Kalijaga
 - Sunan Muria
 - Sunan Bonang
 - Sunan Giri
- Alaghuwâghi tembhâng macapat Madhurâ kodhu aghuna"aghi
 - bhâsa Madhurâ
 - bhâsa Jhâbâ
 - bhâsa Indonesia
 - bhâsa Arab

7. Tembhâng macapat Madhurâ tamaso"
 - a. musik pèntatonik
 - b. musik diatonik
 - c. musik diakronik
 - d. musik sinkronik
8. Mènorot asallèpon, jhârbâ"âghi pasèra sè ngangghit tembhâng macapat è bâbâ panèka!
 - a. Mejhil sareng Maskumambang sè ngangghit
 - b. Kaollè kalabân ènthèng,
 - c. Enjâ" ta" pas nyakalèyan,
 - d. Papolong ghân nè"-sakonè"
9. Èlong-polong dhaddiyâ bânnya" Akhèrra tanto kaollè Bâburughân beccè" sè èghânḍhu" tembhâng è attas èngghi panèka
 - a. èkaollè nyakalèyan
 - b. mapolong ghân nè"-sakonè"
 - c. èkaollè kalabân ènthèng
 - d. èlong-polong nyakalèyan
10. Conto bâburughân beccè" è bâbâ panèka
 - a. pamangghâ"ân ka orèng laèn
 - b. ta" mabânnya" sokkor
 - c. ajâgâ atè soccè
 - d. la-nyala maghârsarèna orèng laèn

b. Èyatorè karembhâk sakanca'an pètanya è bâbâ panèka, ponapa bhâsa enjâ' iyâna!

1. Sèttong paddhâ anḍheggân, bânnya'èpon paddhâ è ḍâlem tembhâng ampon ètantowaghi.
2. Sapanèka jhughân ḍâlem katantowan ghuru bilângan tor ghuru laghu.
3. Paddhâ, èngghi panèka bânnya'na bhâris otabâ bhiri ḍâlem tembhâng.
4. Ghuru bilângan èngghi panèka bânnya"na keccap bhân-sabbhân paddhâ.
5. Talèktèghi sosonan tembhâng è bâbâ panèka.

c. Ngèrèng sarè oca' papaḍâna. Rembhâk sakanca'an !

1. bhâris = _____
2. Ghuru sowara = _____
3. Maghârsarè = _____
4. La-nyala = _____
5. èlong-polong = _____

Glosarium Parèbhâsan:

Terrossana...

98. Langka' anyar, polo' anyar = Èkoca'aghi dâ' mantan anyar, sè lancèng parabân.
99. Langngè ' bhengka = Èkoca'aghi dâ' orè ng sè ollè kaontongan rajâ, sè ta' è sangka-sangka sabellunna.
100. Lung-saghulung, ri'-saburi' = Èkoca'aghi dâ' orèng akanca sè cè kentella, tada' tokar padhuna.
101. La testes pamacana = Èkoca'aghi da' na'-kana' sè ella lancar bân jarna' pamacana.
102. Lebbhâ r dhusana = La èyangghep ta' andi' dhusa, marghâ kasala'anna la è sapura.
103. Lebbi sodu korang tajhin = Kabânnya'an orèng, seddheng lalakon sè è lakonana coma sakonè'.
104. Lè mbayya lemme manjhalin = Orèng binè' sè cè' lemme palè mbayya. Lè bur ngakan dhāghing bârâs = Èkoca'aghi dâ' orèng sè lè bur apè tenna.
105. Lè kè ta' nampè k bâ'à = Bâbinè' sè ghi' kaè tong na'-kana', najjhân è palakè'è ta' kè ra apa-rapa.
106. Lè mbayya lemme lè tay = Èkoca'aghi dâ' orè ng binè' sè raddhin, bhādhân bân palè mbayya lemme ngasemsemme.
107. Lè mbayya meltas panjhalin (manjhalin) = nomer 656. Lè mbayya ngembhât panjhâlin = nomer 656, 660.
108. Lembu' bun-embunanna = 1. Èkoca'aghi dâ' orè ng sè sanajjhân è co- koko tapè ta' enda' seddhi, 2. Sebbhudhân dâ' orè ng ngodâ (ngongodâdhân) sè ghi' è angghep na'-kana'.
109. Lemme lè tay = Èkoca'aghi dâ' orè ng binè' sè raddhin, sè bhādhân bân palè mbayya lemme ngasemsemme = nomer 659.
110. Lè ng-alè ng dāunna bâringèn = Orè ng sè ngakonè sabāgiyân kasala'anna, sè sanyatana ella na'na' (na'na' = terrang).
111. Leng-celleng mangghis = Èkoca'aghi dâ' bâbinè' sè raddhin robâna kolè'na celleng manès.
112. Leng-lengleng dhâbâ' = Èkoca'aghi dâ' orè ng sè para' mabu'a ongghu (molaè mabu').
113. Lè ng-ngalè ng bunto'na tè kos = Najjhân ngalè ng ghi' katon kè ya.
114. Lè '-ngolè ' macan tè dung = Èkoca'aghi dâ' orè ng sè ca-nganca, sè nyarè dhukana pangraja (orè ng aghung).

115. Lè '-ngolè ' sanggher = Êkoca'aghi dâ' orè ng sè sakè' sara, bhâdhâna cè' korossa. (sanggher = palanca)
116. Lè -pè lè bukkol = Sè mè lè cè' apè gghâ, buđina ollè sè jhubâ'. Leppas tanang = La ta' noro' andi' tangghungan.
117. Lèsan ghulâ, bugghik mè mbha = Beccè' mon ghi bâdâ è ada'na orè ngnga, mon la è pongkorraghi pas è rasanè jhubâ'na. Beccè' lowaran.
118. Li-bâli oddhun = Êntar bân pamolè na pagghun ta' aobâ, ta' ollè pa- apa.
119. Loka kolè bâdâ dokterra, lokana atè apa tambhâna = Mon kolè (bhâdhân) ghâmpang tambha'anna (è tambâi), nangèng lokana atè
120. (pasara'an) malarat sè è langa (bârâsa).
121. Lombhung soro' = Êkoca'aghi đâ' orèng binè' sè ta' parèmpen, royal, lèbur wâng-mowâng.

Bâbulângan 7

KEPAHLAWANAN (CARAKAN)

Pahlawan panèka mènangka orèng sè narèma èsèdhânè
tor èsèksa sabâb abhillai naghârâ.
Pahlawan panèka ngabidhi ghi'
jhâman kona kantos ahèr jhâman.
Pahlawan panèka carètana bâdâ sè èserrât
ngangghuy carakan tor bâdâ jhughân
sè èserrât ngangghuy carakan.

Sumber Gambar: www.istock.com

Cap-Ocabhân:

Abhillâi naghâra panèka kantos ahèr jhâman

- ## A. Èyatorè Mèyarsa'aghi

Parlo Èkaghâli Saè:

Jhâjhârbâ'ân

Èyatorè talèktèghi okara è bâbâ panèka !

[[អរណ្តរ ៥៥

100

1. Manabi carakan Madhurâ panèka bhidhâ sareng aksara
2. Manabi neng aksara Latèn panèka bâdâ
3. Manabi horop panèka èpakompol pas dhâddhi
4. Manabi keccap èpakompol pas dhâddhi
5. Manabi bâdâ konsonan panèka kèngèng dâri

- 1.

8. ပုဂ္ဂိုလ်

9. ပုဂ္ဂိုလ်

10. ပုဂ္ဂိုလ်

**c. Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna
ca'-oca' è ðâlem kamus!**

1. ပုဂ္ဂိုလ်

2. ပုဂ္ဂိုလ်

3. ပုဂ္ဂိုလ်

4. ပုဂ္ဂိုလ်

5. ပုဂ္ဂိုလ်

6. ပုဂ္ဂိုလ်

7. ပုဂ္ဂိုလ်

8. ပုဂ္ဂိုလ်

9. ပုဂ္ဂိုလ်

10. ပုဂ္ဂိုလ်

1. Bhâ' onènga sampèyan ka aksara rajâna carakan Madhurâ?
2. È bâbâ panèka ghuruna sampèyan bâdhi ajhârbâ'âghiya bhâb aksara rajâna carakan Madhurâ sareng ponapa parlona ajhâr aksara rajâna carakan Madhurâ panèka?

Neng lalampa'an panèka, ngèrèng sampèyan sakanca'an maos du'a' dhimèn ka'anghuy kèngèng kariḍā'anna Sè Kobâsa. Sa'amponna maos du'a'. Ngèrèng mèyarsa'aghi jhâjhârbâ'anna ghuru. Ngèrèng maos jhârhârbâ'ân è bâbâ panèka kalabân tètè ka'angghuy ajâwâb pètanyana!

Tatacaraèpon nyerrat carakan Madhurâ dâlem bâca'an, sampèyan kodhu maghut dâ' pandhuman sè ampon èsadiyâ'aghi, sopajâ maghâmpang sampèyan ka'angghuy nantowaghi tatacaraèpon nyerrat carakan Madhurâ. Kodhu èyèmodhi jhâ' è dâlem bâca'an serradhân carakan Madhurâ.

nyerrat okara)

angka)

b. Carana nyerrat Carakan Madhurâ

c. ka attas tēpès ka bâbâ tebbhel. 3c

Èyatorè maos patètè!

Aksara Rajâ Carakan

Ta' sadhâjâ aksara ghâjâng panèka bâḍâ aksara rajâna. Ḍâri 20 macem aksara ghâjâng coma 8 sè bâḍâ aksara rajâna., ètambâi sèttong ghântongan aksara `ca , èngghi panèka :

N =

Sa =

Ca =

(Ghântonganna)

pa =

Ka =

Ta =

Nya =

Gâ/ghâ =

Bâ / bhâ =

Ta =

Tata caraèpon nyerrat: **Aksara rajâ.**

Aksara rajâ ghâḍhuwân pasangan èngghi panèka:

Na =

Sa =

Pa =

Ka =

Manabi aksara sowara akadhi è bâbâ panèka.

A =

I = U =

È =

O =

1. Ta' sadhâjâ aksara ghâjâng panèka bâḍâ
2. Ḍâri 20 macem aksara ghâjâng coma 8 sè bâḍâ
3. Aksara rajâ neng carakan Madhurâ ka'angghuy nyerrat
4. Manabi sè ḍâ'- aḍâ' taḍâ' aksara rajâna kodhu sè nomer
5. Bân-sabbhân nyerrat okara Carakan Madhurâ kodhu êkabidhi sareng

1. ၁၁၁၁၁
2. ၁၁၁၁၁၁၁
3. ၁၁၁၁၁
4. ၁၁၁၁၁
5. ၁၁၁၁၁၁၁၁၁
6. ၁၁၁၁၁၁
7. ၁၁၁၁
8. ၁၁၁၁၁၁
9. ၁၁၁၁၁၁၁
10. ၁၁၁၁၁၁၁

1. դրամ դրամ[~]

2. ကိစ္စ ကျစ်ချော့

3. ԴԻՄՈՒՄ

4. សំណាត់

5. ॥५॥

6. သောတာပန်

7. သုတေသန

8. သုတေသန

9. χ_{η_0}

10. പരിഭാഷിക്കുക

C. Èyatorè Nyerrat

1. Bhâ' onènga sampèyan rassana nyerrat carakan Madhurâ aghuna'aghi aksara sowara?
2. È bâbâ paneka ghuruna sampèyan bhâdhi ajhârbâ'âghiya ponapa aksara rajâ panèka? Kadhiponapa carana nyerrat aksara rajâ panèka?

Nyerrat Aksara Sowara

𑂀	𑂁	𑂂	𑂃	𑂄
A	I	U	E	O

È dâlem pangajhârân panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb nalèktèghi aksara swara neng carakan Madhurâ, sampèyan kodhuna ngaghâli jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka. Aksara Sowara, neng carakan coma bâdâ 5 èngghi panèka:

a = 𑂀 i = 𑂁 u = 𑂂 è = 𑂃 o = 𑂄

Aksara Sowara bânnè aksara rajâ. Neng sètting nyama otabâ oca' kèngèng èpasangè langkong dâri sètting aksara sowara. Sè bâdâ pasanganna coma:

contona:

𑂀𑂁𑂂𑂃𑂄

𑂀𑂁𑂂𑂃𑂄𑂅𑂆𑂇𑂈𑂉𑂊𑂋𑂌𑂍𑂎𑂏𑂐𑂑𑂒𑂓𑂔𑂕𑂖𑂗𑂘𑂙𑂚𑂛𑂜𑂝𑂞𑂟𑂠𑂡𑂢𑂣𑂤𑂥𑂦𑂧𑂨𑂩𑂪𑂫𑂬𑂭𑂮𑂯𑂰𑂱𑂲𑂳𑂴𑂵𑂶𑂷𑂸𑂺𑂹𑂻𑂼𑂽𑂾𑂿𑃀𑃁𑃂𑃃𑃄𑃅𑃆𑃇𑃈𑃉𑃊𑃋𑃌𑃍𑃎𑃏𑃐𑃑𑃒𑃓𑃔𑃕𑃖𑃗𑃘𑃙𑃚𑃛𑃜𑃝𑃞𑃟𑃠𑃡𑃢𑃣𑃤𑃥𑃦𑃧𑃨𑃩𑃪𑃫𑃬𑃭𑃮𑃯𑃰𑃱𑃲𑃳𑃴𑃵𑃶𑃷𑃸𑃹𑃺𑃻𑃼𑃽𑃾𑃿𑄀𑄁𑄂𑄃𑄄𑄅𑄆𑄇𑄈𑄉𑄊𑄋𑄌𑄍𑄎𑄏𑄐𑄑𑄒𑄓𑄔𑄕𑄖𑄗𑄘𑄙𑄚𑄛𑄜𑄝𑄞𑄟𑄠𑄡𑄢𑄣𑄤𑄥𑄦𑄧𑄨𑄩𑄪𑄫𑄬𑄭𑄮𑄯𑄰𑄱𑄲𑄳𑄴𑄵𑄶𑄷𑄸𑄹𑄺𑄻𑄼𑄽𑄾𑄿𑅀𑅁𑅂𑅃𑅄𑅅𑅆𑅇𑅈𑅉𑅊𑅋𑅌𑅍𑅎𑅏𑅐𑅑𑅒𑅓𑅔𑅕𑅖𑅗𑅘𑅙𑅚𑅛𑅜𑅝𑅞𑅟𑅠𑅡𑅢𑅣𑅤𑅥𑅦𑅧𑅨𑅩𑅪𑅫𑅬𑅭𑅮𑅯𑅰𑅱𑅲𑅳𑅴𑅵𑅶𑅷𑅸𑅹𑅺𑅻𑅼𑅽𑅾𑅿𑆀𑆁𑆂𑆃𑆄𑆅𑆆𑆇𑆈𑆉𑆊𑆋𑆌𑆍𑆎𑆏𑆐𑆑𑆒𑆓𑆔𑆕𑆖𑆗𑆘𑆙𑆚𑆛𑆜𑆝𑆞𑆟𑆠𑆡𑆢𑆣𑆤𑆥𑆦𑆧𑆨𑆩𑆪𑆫𑆬𑆭𑆮𑆯𑆰𑆱𑆲𑆳𑆴𑆵𑆶𑆷𑆸𑆹𑆺𑆻𑆼𑆽𑆾𑆿𑇀𑇁𑇂𑇃𑇄𑇅𑇆𑇇𑇈𑇉𑇊𑇋𑇌𑇍𑇎𑇏𑇐𑇑𑇒𑇓𑇔𑇕𑇖𑇗𑇘𑇙𑇚𑇛𑇜𑇝𑇞𑇟𑇠𑇡𑇢𑇣𑇤𑇥𑇦𑇧𑇨𑇩𑇪𑇫𑇬𑇭𑇮𑇯𑇰𑇱𑇲𑇳𑇴𑇵𑇶𑇷𑇸𑇹𑇺𑇻𑇼𑇽𑇾𑇿𑈀𑈁𑈂𑈃𑈄𑈅𑈆𑈇𑈈𑈉𑈊𑈋𑈌𑈍𑈎𑈏𑈐𑈑𑈒𑈓𑈔𑈕𑈖𑈗𑈘𑈙𑈚𑈛𑈜𑈝𑈞𑈟𑈠𑈡𑈢𑈣𑈤𑈥𑈦𑈧𑈨𑈩𑈪𑈫𑈬𑈭𑈮𑈯𑈰𑈱𑈲𑈳𑈴𑈶𑈵𑈷𑈸𑈹𑈺𑈻𑈼𑈽𑈾𑈿𑉀𑉁𑉂𑉃𑉄𑉅𑉆𑉇𑉈𑉉𑉊𑉋𑉌𑉍𑉎𑉏𑉐𑉑𑉒𑉓𑉔𑉕𑉖𑉗𑉘𑉙𑉚𑉛𑉜𑉝𑉞𑉟𑉠𑉡𑉢𑉣𑉤𑉥𑉦𑉧𑉨𑉩𑉪𑉫𑉬𑉭𑉮𑉯𑉰𑉱𑉲𑉳𑉴𑉵𑉶𑉷𑉸𑉹𑉺𑉻𑉼𑉽𑉾𑉿𑊀𑊁𑊂𑊃𑊄𑊅𑊆𑊇𑊈𑊉𑊊𑊋𑊌𑊍𑊎𑊏𑊐𑊑𑊒𑊓𑊔𑊕𑊖𑊗𑊘𑊙𑊚𑊛𑊜𑊝𑊞𑊟𑊠𑊡𑊢𑊣𑊤𑊥𑊦𑊧𑊨𑊩𑊪𑊫𑊬𑊭𑊮𑊯𑊰𑊱𑊲𑊳𑊴𑊵𑊶𑊷𑊸𑊹𑊺𑊻𑊼𑊽𑊾𑊿𑋀𑋁𑋂𑋃𑋄𑋅𑋆𑋇𑋈𑋉𑋊𑋋𑋌𑋍𑋎𑋏𑋐𑋑𑋒𑋓𑋔𑋕𑋖𑋗𑋘𑋙𑋚𑋛𑋜𑋝𑋞𑋟𑋠𑋡𑋢𑋣𑋤𑋥𑋦𑋧𑋨𑋩𑋪𑋫𑋬𑋭𑋮𑋯𑋰𑋱𑋲𑋳𑋴𑋵𑋶𑋷𑋸𑋹𑋺𑋻𑋼𑋽𑋾𑋿𑌀𑌁𑌂𑌃𑌄𑌅𑌆𑌇𑌈𑌉𑌊𑌋𑌌𑌍𑌎𑌏𑌐𑌑𑌒𑌓𑌔𑌕𑌖𑌗𑌘𑌙𑌚𑌛𑌜𑌝𑌞𑌟𑌠𑌡𑌢𑌣𑌤𑌥𑌦𑌧𑌨𑌩𑌪𑌫𑌬𑌭𑌮𑌯𑌰𑌱𑌲𑌳𑌴𑌵𑌶𑌷𑌸𑌹𑌺𑌻𑌼𑌽𑌾𑌿𑍀𑍁𑍂𑍃𑍄𑍅𑍆𑍇𑍈𑍉𑍊𑍋𑍌𑍍𑍎𑍏𑍐𑍑𑍒𑍓𑍔𑍕𑍖𑍗𑍘𑍙𑍚𑍛𑍜𑍝𑍞𑍟𑍠𑍡𑍢𑍣𑍤𑍥𑍦𑍧𑍨𑍩𑍪𑍫𑍬𑍭𑍮𑍯𑍰𑍱𑍲𑍳𑍴𑍵𑍶𑍷𑍸𑍹𑍺𑍻𑍼𑍽𑍾𑍿𑎀𑎁𑎂𑎃𑎄𑎅𑎆𑎇𑎈𑎉𑎊𑎋𑎌𑎍𑎎𑎏𑎐𑎑𑎒𑎓𑎔𑎕𑎖𑎗𑎘𑎙𑎚𑎛𑎜𑎝𑎞𑎟𑎠𑎡𑎢𑎣𑎤𑎥𑎦𑎧𑎨𑎩𑎪𑎫𑎬𑎭𑎮𑎯𑎰𑎱𑎲𑎳𑎴𑎵𑎶𑎷𑎸𑎹𑎺𑎻𑎼𑎽𑎾𑎿𑏀𑏁𑏂𑏃𑏄𑏅𑏆𑏇𑏈𑏉𑏊𑏋𑏌𑏍𑏎𑏏𑏐𑏑𑏒𑏓𑏔𑏕𑏖𑏗𑏘𑏙𑏚𑏛𑏜𑏝𑏞𑏟𑏠𑏡𑏢𑏣𑏤𑏥𑏦𑏧𑏨𑏩𑏪𑏫𑏬𑏭𑏮𑏯𑏰𑏱𑏲𑏳𑏴𑏵𑏶𑏷𑏸𑏹𑏺𑏻𑏼𑏽𑏾𑏿𑐀𑐁𑐂𑐃𑐄𑐅𑐆𑐇𑐈𑐉𑐊𑐋𑐌𑐍𑐎𑐏𑐐𑐑𑐒𑐓𑐔𑐕𑐖𑐗𑐘𑐙𑐚𑐛𑐜𑐝𑐞𑐟𑐠𑐡𑐢𑐣𑐤𑐥𑐦𑐧𑐨𑐩𑐪𑐫𑐬𑐭𑐮𑐯𑐰𑐱𑐲𑐳𑐴𑐵𑐶𑐷𑐸𑐹𑐺𑐻𑐼𑐽𑐾𑐿𑑀𑑁𑑂𑑃𑑄𑑅𑑆𑑇𑑈𑑉𑑊𑑋𑑌𑑍𑑎𑑏𑑐𑑑𑑒𑑓𑑔𑑕𑑖𑑗𑑘𑑙𑑚𑑛𑑜𑑝𑑞𑑟𑑠𑑡𑑢𑑣𑑤𑑥𑑦𑑧𑑨𑑩𑑪𑑫𑑬𑑭𑑮𑑯𑑰𑑱𑑲𑑳𑑴𑑵𑑶𑑷𑑸𑑹𑑺𑑻𑑼𑑽𑑾𑑿𑒀𑒁𑒂𑒃𑒄𑒅𑒆𑒇𑒈𑒉𑒊𑒋𑒌𑒍𑒎𑒏𑒐𑒑𑒒𑒓𑒔𑒕𑒖𑒗𑒘𑒙𑒚𑒛𑒜𑒝𑒞𑒟𑒠𑒡𑒢𑒣𑒤𑒥𑒦𑒧𑒨𑒩𑒪𑒫𑒬𑒭𑒮𑒯𑒰𑒱𑒲𑒳𑒴𑒵𑒶𑒷𑒸𑒻𑒻𑒼𑒽𑒾𑒿𑓀𑓁𑓃𑓂𑓄𑓅𑓆𑓇𑓈𑓉𑓊𑓋𑓌𑓍𑓎𑓏𑓐𑓑𑓒𑓓𑓔𑓕𑓖𑓗𑓘𑓙𑓚𑓛𑓜𑓝𑓞𑓟𑓠𑓡𑓢𑓣𑓤𑓥𑓦𑓧𑓨𑓩𑓪𑓫𑓬𑓭𑓮𑓯𑓰𑓱𑓲𑓳𑓴𑓵𑓶𑓷𑓸𑓹𑓺𑓻𑓼𑓽𑓾𑓿𑔀𑔁𑔂𑔃𑔄𑔅𑔆𑔇𑔈𑔉𑔊𑔋𑔌𑔍𑔎𑔏𑔐𑔑𑔒𑔓𑔔𑔕𑔖𑔗𑔘𑔙𑔚𑔛𑔜𑔝𑔞𑔟𑔠𑔡𑔢𑔣𑔤𑔥𑔦𑔧𑔨𑔩𑔪𑔫𑔬𑔭𑔮𑔯𑔰𑔱𑔲𑔳𑔴𑔵𑔶𑔷𑔸𑔹𑔺𑔻𑔼𑔽𑔾𑔿𑕀𑕁𑕂𑕃𑕄𑕅𑕆𑕇𑕈𑕉𑕊𑕋𑕌𑕍𑕎𑕏𑕐𑕑𑕒𑕓𑕔𑕕𑕖𑕗𑕘𑕙𑕚𑕛𑕜𑕝𑕞𑕟𑕠𑕡𑕢𑕣𑕤𑕥𑕦𑕧𑕨𑕩𑕪𑕫𑕬𑕭𑕮𑕯𑕰𑕱𑕲𑕳𑕴𑕵𑕶𑕷𑕸𑕹𑕺𑕻𑕼𑕽𑕾𑕿𑖀𑖁𑖂𑖃𑖄𑖅𑖆𑖇𑖈𑖉𑖊𑖋𑖌𑖍𑖎𑖏𑖐𑖑𑖒𑖓𑖔𑖕𑖖𑖗𑖘𑖙𑖚𑖛𑖜𑖝𑖞𑖟𑖠𑖡𑖢𑖣𑖤𑖥𑖦𑖧𑖨𑖩𑖪𑖫𑖬𑖭𑖮𑖯𑖰𑖱𑖲𑖳𑖴𑖵𑖶𑖷𑖸𑖹𑖺𑖻𑖼𑖽𑖾𑗀𑖿𑗁𑗂𑗃𑗄𑗅𑗆𑗇𑗈𑗉𑗊𑗋𑗌𑗍𑗎𑗏𑗐𑗑𑗒𑗓𑗔𑗕𑗖𑗗𑗘𑗙𑗚𑗛𑗜𑗝𑗞𑗟𑗠𑗡𑗢𑗣𑗤𑗥𑗦𑗧𑗨𑗩𑗪𑗫𑗬𑗭𑗮𑗯𑗰𑗱𑗲𑗳𑗴𑗵𑗶𑗷𑗸𑗹𑗺𑗻𑗼𑗽𑗾𑗿𑘀𑘁𑘂𑘃𑘄𑘅𑘆𑘇𑘈𑘉𑘊𑘋𑘌𑘍𑘎𑘏𑘐𑘑𑘒𑘓𑘔𑘕𑘖𑘗𑘘𑘙𑘚𑘛𑘜𑘝𑘞𑘟𑘠𑘡𑘢𑘣𑘤𑘥𑘦𑘧𑘨𑘩𑘪𑘫𑘬𑘭𑘮𑘯𑘰𑘱𑘲𑘳𑘴𑘵𑘶𑘷𑘸𑘹𑘺𑘻𑘼𑘽𑘾𑘿𑙀𑙁𑙂𑙃𑙄𑙅𑙆𑙇𑙈𑙉𑙊𑙋𑙌𑙍𑙎𑙏𑙐𑙑𑙒𑙓𑙔𑙕𑙖𑙗𑙘𑙙𑙚𑙛𑙜𑙝𑙞𑙟𑙠𑙡𑙢𑙣𑙤𑙥𑙦𑙧𑙨𑙩𑙪𑙫𑙬𑙭𑙮𑙯𑙰𑙱𑙲𑙳𑙴𑙵𑙶𑙷𑙸𑙹𑙺𑙻𑙼𑙽𑙾𑙿𑚀𑚁𑚂𑚃𑚄𑚅𑚆𑚇𑚈𑚉𑚊𑚋𑚌𑚍𑚎𑚏𑚐𑚑𑚒𑚓𑚔𑚕𑚖𑚗𑚘𑚙𑚚𑚛𑚜𑚝𑚞𑚟𑚠𑚡𑚢𑚣𑚤𑚥𑚦𑚧𑚨𑚩𑚪𑚫𑚬𑚭𑚮𑚯𑚰𑚱𑚲𑚳𑚴𑚵𑚷𑚶𑚸𑚹𑚺𑚻𑚼𑚽𑚾𑚿𑛀𑛁𑛂𑛃𑛄𑛅𑛆𑛇𑛈𑛉𑛊𑛋𑛌𑛍𑛎𑛏𑛐𑛑𑛒𑛓𑛔𑛕𑛖𑛗𑛘𑛙𑛚𑛛𑛜𑛝𑛞𑛟𑛠𑛡𑛢𑛣𑛤𑛥𑛦𑛧𑛨𑛩𑛪𑛫𑛬𑛭𑛮𑛯𑛰𑛱𑛲𑛳𑛴𑛵𑛶𑛷𑛸𑛹𑛺𑛻𑛼𑛽𑛾𑛿𑜀𑜁𑜂𑜃𑜄𑜅𑜆𑜇𑜈𑜉𑜊𑜋𑜌𑜍𑜎𑜏𑜐𑜑𑜒𑜓𑜔𑜕𑜖𑜗𑜘𑜙𑜚𑜛𑜜𑜝𑜞𑜟𑜠𑜡𑜢𑜣𑜤𑜥𑜦𑜧𑜨𑜩𑜪𑜫𑜬𑜭𑜮𑜯𑜰𑜱𑜲𑜳𑜴𑜵𑜶𑜷𑜸𑜹𑜺𑜻𑜼𑜽𑜾𑜿𑝀𑝁𑝂𑝃𑝄𑝅𑝆𑝇𑝈𑝉𑝊𑝋𑝌𑝍𑝎𑝏𑝐𑝑𑝒𑝓𑝔𑝕𑝖𑝗𑝘𑝙𑝚𑝛𑝜𑝝𑝞𑝟𑝠𑝡𑝢𑝣𑝤𑝥𑝦𑝧𑝨𑝩𑝪𑝫𑝬𑝭𑝮𑝯𑝰𑝱𑝲𑝳𑝴𑝵𑝶𑝷𑝸𑝹𑝺𑝻𑝼𑝽𑝾𑝿𑞀𑞁𑞂𑞃𑞄𑞅𑞆𑞇𑞈𑞉𑞊𑞋𑞌𑞍𑞎𑞏𑞐𑞑𑞒𑞓𑞔𑞕𑞖𑞗𑞘𑞙𑞚𑞛𑞜𑞝𑞞𑞟𑞠𑞡𑞢𑞣𑞤𑞥𑞦𑞧𑞨𑞩𑞪𑞫𑞬𑞭𑞮𑞯𑞰𑞱𑞲𑞳𑞴𑞵𑞶𑞷𑞸𑞹𑞺𑞻𑞼𑞽𑞾𑞿𑟀𑟁𑟂𑟃𑟄𑟅𑟆𑟇𑟈𑟉𑟊𑟋𑟌𑟍𑟎𑟏𑟐𑟑𑟒𑟓𑟔𑟕𑟖𑟗𑟘𑟙𑟚𑟛𑟜𑟝𑟞𑟟𑟠𑟡𑟢𑟣𑟤𑟥𑟦𑟧𑟨𑟩𑟪𑟫𑟬𑟭𑟮𑟯𑟰𑟱𑟲𑟳𑟴𑟵𑟶𑟷𑟸𑟹𑟺𑟻𑟼𑟽𑟾𑟿𑠀𑠁𑠂𑠃𑠄𑠅𑠆𑠇𑠈𑠉𑠊𑠋𑠌𑠍𑠎𑠏𑠐𑠑𑠒𑠓𑠔𑠕𑠖𑠗𑠘𑠙𑠚𑠛𑠜𑠝𑠞𑠟𑠠𑠡𑠢𑠣𑠤𑠥𑠦𑠧𑠨𑠩𑠪𑠫𑠬𑠭𑠮𑠯𑠰𑠱𑠲𑠳𑠴𑠵𑠶𑠷𑠸𑠺𑠹𑠻𑠼𑠽𑠾𑠿𑡀𑡁𑡂𑡃𑡄𑡅𑡆𑡇𑡈𑡉𑡊𑡋𑡌𑡍𑡎𑡏𑡐𑡑𑡒𑡓𑡔𑡕𑡖𑡗𑡘𑡙𑡚𑡛𑡜𑡝𑡞𑡟𑡠𑡡𑡢𑡣𑡤𑡥𑡦𑡧𑡨𑡩𑡪𑡫𑡬𑡭𑡮𑡯𑡰𑡱𑡲𑡳𑡴𑡵𑡶𑡷𑡸𑡹𑡺𑡻𑡼𑡽𑡾𑡿𑢀𑢁𑢂𑢃𑢄𑢅𑢆𑢇𑢈𑢉𑢊𑢋𑢌𑢍𑢎𑢏𑢐𑢑𑢒𑢓𑢔𑢕𑢖𑢗𑢘𑢙𑢚𑢛𑢜𑢝𑢞𑢟𑢠𑢡𑢢𑢣𑢤𑢥𑢦𑢧𑢨𑢩𑢪𑢫𑢬𑢭𑢮𑢯𑢰𑢱𑢲𑢳𑢴𑢵𑢶𑢷𑢸𑢹𑢺𑢻𑢼𑢽𑢾𑢿𑣀𑣁𑣂𑣃𑣄𑣅𑣆𑣇𑣈𑣉𑣊𑣋𑣌𑣍𑣎𑣏𑣐𑣑𑣒𑣓𑣔𑣕𑣖𑣗𑣘𑣙𑣚𑣛𑣜𑣝𑣞𑣟𑣠𑣡𑣢𑣣𑣤𑣥𑣦𑣧𑣨𑣩𑣪𑣫𑣬𑣭𑣮𑣯𑣰𑣱𑣲𑣳𑣴𑣵𑣶𑣷𑣸𑣹𑣺𑣻𑣼𑣽𑣾𑣿𑤀𑤁𑤂𑤃𑤄𑤅𑤆𑤇𑤈𑤉𑤊𑤋𑤌𑤍𑤎𑤏𑤐𑤑𑤒𑤓𑤔𑤕𑤖𑤗𑤘𑤙𑤚𑤛𑤜𑤝𑤞𑤟𑤠𑤡𑤢𑤣𑤤𑤥𑤦𑤧𑤨𑤩𑤪𑤫𑤬𑤭𑤮𑤯𑤰𑤱𑤲𑤳𑤴𑤵𑤶𑤷𑤸𑤹𑤺𑤻𑤼𑤽𑤾𑤿𑥀𑥁𑥂𑥃𑥄𑥅𑥆𑥇𑥈𑥉𑥊𑥋𑥌𑥍𑥎𑥏𑥐𑥑𑥒𑥓𑥔𑥕𑥖𑥗𑥘𑥙𑥚𑥛𑥜𑥝𑥞𑥟𑥠𑥡𑥢𑥣𑥤𑥥𑥦𑥧𑥨𑥩𑥪𑥫𑥬𑥭𑥮𑥯𑥰𑥱𑥲𑥳𑥴𑥵𑥶𑥷𑥸𑥹𑥺𑥻𑥼𑥽𑥾𑥿𑦀𑦁𑦂𑦃𑦄𑦅𑦆𑦇𑦈𑦉𑦊𑦋𑦌𑦍𑦎𑦏𑦐𑦑𑦒𑦓𑦔𑦕𑦖𑦗𑦘𑦙𑦚𑦛𑦜𑦝𑦞𑦟𑦠𑦡𑦢𑦣𑦤𑦥𑦦𑦧𑦨𑦩𑦪𑦫𑦬𑦭𑦮𑦯𑦰𑦱𑦲𑦳𑦴𑦵𑦶𑦷𑦸𑦹𑦺𑦻𑦼𑦽𑦾𑦿𑧀𑧁𑧂𑧃𑧄𑧅𑧆𑧇𑧈𑧉𑧊𑧋𑧌𑧍𑧎𑧏𑧐𑧑𑧒𑧓𑧔𑧕𑧖𑧗𑧘𑧙𑧚𑧛𑧜𑧝𑧞𑧟𑧠𑧡𑧢𑧣𑧤𑧥𑧦𑧧𑧨𑧩𑧪𑧫𑧬𑧭𑧮𑧯𑧰𑧱𑧲𑧳𑧴𑧵𑧶𑧷𑧸𑧹𑧺𑧻𑧼𑧽𑧾𑧿𑨀𑨁𑨂𑨃𑨄𑨅𑨆𑨇𑨈𑨉𑨊𑨋𑨌𑨍𑨎𑨏𑨐𑨑𑨒𑨓𑨔𑨕𑨖𑨗𑨘𑨙𑨚𑨛𑨜𑨝𑨞𑨟𑨠𑨡𑨢𑨣𑨤𑨥𑨦𑨧𑨨𑨩𑨪𑨫𑨬𑨭𑨮𑨯𑨰𑨱𑨲𑨳𑨴𑨵𑨶𑨷𑨸𑨹𑨺𑨻𑨼𑨽𑨾𑨿𑩀𑩁𑩂𑩃𑩄𑩅𑩆𑩇𑩈𑩉𑩊𑩋𑩌𑩍𑩎𑩏𑩐𑩑𑩒𑩓𑩔𑩕𑩖𑩗𑩘𑩙𑩚𑩛𑩜𑩝𑩞𑩟𑩠𑩡𑩢𑩣𑩤𑩥𑩦𑩧𑩨𑩩𑩪𑩫𑩬𑩭𑩮𑩯𑩰𑩱𑩲𑩳𑩴𑩵𑩶𑩷𑩸𑩹𑩺𑩻𑩼𑩽𑩾𑩿𑪀𑪁𑪂𑪃𑪄𑪅𑪆𑪇𑪈𑪉𑪊𑪋𑪌𑪍𑪎𑪏𑪐𑪑𑪒𑪓𑪔𑪕𑪖𑪗𑪘𑪙𑪚𑪛𑪜𑪝𑪞𑪟𑪠𑪡𑪢𑪣𑪤𑪥𑪦𑪧𑪨𑪩𑪪𑪫𑪬𑪭𑪮𑪯𑪰𑪱𑪲𑪳𑪴𑪵𑪶𑪷𑪸𑪹𑪺𑪻𑪼𑪽𑪾𑪿𑫀𑫁𑫂𑫃𑫄𑫅𑫆𑫇𑫈𑫉𑫊𑫋𑫌𑫍𑫎𑫏𑫐𑫑𑫒𑫓𑫔𑫕𑫖𑫗𑫘𑫙𑫚𑫛𑫜𑫝𑫞𑫟𑫠𑫡𑫢𑫣𑫤𑫥𑫦𑫧𑫨𑫩𑫪𑫫𑫬𑫭𑫮𑫯𑫰𑫱𑫲𑫳𑫴𑫵𑫶𑫷𑫸𑫹𑫺𑫻𑫼𑫽𑫾𑫿𑬀𑬁𑬂𑬃𑬄𑬅𑬆𑬇𑬈𑬉𑬊𑬋𑬌𑬍𑬎𑬏𑬐𑬑𑬒𑬓𑬔𑬕𑬖𑬗𑬘𑬙𑬚𑬛𑬜𑬝𑬞𑬟𑬠𑬡𑬢𑬣𑬤𑬥𑬦𑬧𑬨𑬩𑬪𑬫𑬬𑬭𑬮𑬯𑬰𑬱𑬲𑬳𑬴𑬵𑬶𑬷𑬸𑬹𑬺𑬻𑬼𑬽𑬾𑬿𑭀𑭁𑭂𑭃𑭄𑭅𑭆𑭇𑭈𑭉𑭊𑭋𑭌𑭍𑭎𑭏𑭐𑭑𑭒𑭓𑭔𑭕𑭖𑭗𑭘𑭙𑭚𑭛𑭜𑭝𑭞𑭟𑭠𑭡𑭢𑭣𑭤𑭥𑭦𑭧𑭨𑭩𑭪𑭫𑭬𑭭𑭮𑭯𑭰𑭱𑭲𑭳𑭴𑭵𑭶𑭷𑭸𑭹𑭺𑭻𑭼𑭽𑭾𑭿𑮀𑮁𑮂𑮃𑮄𑮅𑮆𑮇𑮈𑮉𑮊𑮋𑮌𑮍𑮎𑮏𑮐𑮑𑮒𑮓𑮔𑮕𑮖𑮗𑮘𑮙𑮚𑮛𑮜𑮝𑮞𑮟𑮠𑮡𑮢𑮣𑮤𑮥𑮦𑮧𑮨𑮩𑮪𑮫𑮬𑮭𑮮𑮯𑮰𑮱𑮲𑮳𑮴𑮵𑮶𑮷𑮸𑮹𑮺𑮻𑮼𑮽𑮾𑮿𑯀𑯁𑯂𑯃𑯄𑯅𑯆𑯇𑯈𑯉𑯊𑯋𑯌𑯍𑯎𑯏𑯐𑯑𑯒𑯓𑯔𑯕𑯖𑯗

Latèyan 1

A. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' maghut apandhuman dâ' bâca'an aksara rajâ pasanganna aksara sowara!

1. Aksara Sowara, neng carakan coma bâdâ
2. Aksara Sowara, neng carakan coma bâdâ 5 èngghi panèka:
3. Neng sètting nyama otabâ oca' kèngèng èpasangè langkong dâri sètting
4. Aksara Sowara sè bâdâ pasanganna coma
5. Aksara sowara ta' kennèng èpasangè

Latèyan 2

B. Èyatorè abhâdhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

Latèyan 1

C. Èyatorè karembhâk sareng ghâlimpo'na ka'angghuy nyarè artèna ca'-oca' è dâlem kamus!

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

Sangghemman Abâ' Dhibi'

Jhâjhâl parèngè tanđhâ pacal (✓) jhâjhârbâ'ân sè èkaonèngè sampèyan!

No.	Jhâjhârbâ'ân	onèng	ta'onèng
1.	Abdhina ampon onèng cem-macemma aksara raja		
2.	Abdhina ampon onèng dhâmpènganna aksara rajâ		
3.	Abdhina ampon onèng ghântonganna aksara raja		
4.	Abdhina ampon kèngèng maos aksara sowara		
5.	Abdhina ampon onèng nyerrat aksara soowara		

Artèna ca'-oca' sè parlo èkaghâli:

Ghâncaran	: bâca'an
Ajhârbâ'âghi	: aparèng onèng
Bhâb	: parkara
Sè Amorbâjhâghât	: Sè Mahakobâsa
Yuswa	: omor
Akor	: rokon
Èghuna'aghi	: èyangghuy
Pangkaddhâ	: dhârâjhâddhâ
Langkong	: lebbi
Mabâ	: mandhâp

E. Panèlayan Bâbulângan 7

a. Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè.
Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân
jâwâbhân sè lerres!

- Aksara Carakan Madhurâ sè ghâdhuwân aksara rajâ namong coma bâdâ
 - 8
 - 7
 - 9
 - 10 ètambâi 1, ghântongan.
 - 11
- Panèka Aksara serradhânna oca'
 - Rajâ
 - ghântongan
 - Sowara
 - Rekaan
 - Ghâjâng
- Madhurâ jhughân nganghungè fiksi saè sè aropa fiksi kona sareng
 - Carèta
 - Lumbrâ
 - Sarombân
 - Mothak
 - ngangghit
- Aksara Sowara bânne aksara Aksara Sowara bânne aksara
 - rajâ
 - Lumbrâ
 - Sarombân
 - Mothak
 - ngaghit
- Aksara Sowara, neng carakan coma bâdâ
 - 5
 - Folklor
 - Lumbrâ
 - Sarombân
 - Mothak

7. Aksara Sowara
- kennengngan laènna
 - i
 - u
 - a
 - Maos
8. Aksara Sowara
- kennengngan laènna
 - i
 - u
 - e
 - o
9. =
- asar
 - lumbrâ
 - akkal
 - mothak
 - sosor
10. =
- Kasambu'a
 - Bâḍâ
 - akkal
 - alèm
 - maso'

b. Èyatorè karembhâk sakanca'an pètanya è bâbâ panèka, ponapa bhâsa enjâ' iyâna ponapa!

- Aksara Sowara bânnè aksara rajâ.

- Neng sèttong nyama otabâ oca' kèngèng èpasangè langkong dâri sèttong aksara sowara.

- Èyatorè maos ghâncaran è bâbâ panèka kalabân tètè.

- Sa'amponna maos, jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jâwâbhân sè lerres!

- Aksara sowara ta' kèngèng èpasangè pet-pet.

c. Èyatorè sarè oca' papaḍâna!

- èyadhili = _____
- nalèka = _____
- anyanyi = _____
- pangrajâ = _____
- bâkto = _____

Glosarium Parèbhâsan:

Terrossana...

122. Long-kalong bungbung = Orèng atarètan otabâ akanca sè ta' enđâ akor ongghu, jha'-sakejjhâ' apadhu, tapè akor polè.
123. Long-polong rombu, dhâddhi sakembu = Sapa sè parèmpen, di-budina tao anqi bânnya' kèya. (parèmpen = lèbur nyèmpen).
124. Long-polong marabhut pèrèng = Orèng bânnya' sè along-polong, tanto sakalè tèmpo bâdâ tokar padhuna.
125. Long-tolong karamat bhejjhât = Ekoca'aghi dâ' orèng sè cè' bhutona partolongan.
126. Long-tolong saroso' = Êkoca'aghi dâ' totolongan (gotong royong). orèng sè alako areng-bhâng, = Êlopotaghi dâri kawajibhân.
127. Lopot bhârâng buri' = Lopot dâri poppara (bhâbhâjâ).
128. Lopot dâri bâjâng sabân = Panyana otabâ panyangkana ta' padâ bi' kabâdâ'ân sè sabhenderrâ.
129. Lopot tangghu = 1. Êkoca'aghi dâ' orèng sèlem-ngalem orèng, karana bâdâ soprèna (bâdâ êkaterroè), 2. Kabulâ (orèng sè è baba parènta) sè èkaollè'è lorana, tapè nasèbbhâ ta' èpèkkèrè, coma terro ngadhunora bhâi.
130. Los-ellos pa-kapa = Ekoca'aghi dâ' orèng sè aberri' pa-apa dâ' orèng sè marè atatolong dâ' aba'na, (biyasana ari'-berri' dâ' dhukon sè marè nambhai abâ'na sampè' bârâs sè sakè').
131. Mabâli copa = Ekoca'aghi dâ' orèng sè ngen-kangenna dâ' orèng sè èkaèstoè karana tapèsa.
132. Mabu' ka ghâddhung = Lora (pangrajâ, orèng aghung) è dâlem sèttong hal kala da' kabulâna.
133. Macan kala ka patè' = Atokar margha bhârâng sè ta' pantes.
134. Madu angèn = Anasèhat dâ' orèng jahat. (empo' = lembu')
135. Maempo' bâto ètem = Orèng sè dhujân pos-ngaposè orèng laèn, di-budina abâ'na dhibi' sè èkennèng aposè.
136. Makanè jhârân buru = Ari'-berri' dâ' orèng sè tađâ' pangrasana.
137. Makanè kettang koros = Ngantos otabâ rep-ngarep bhârâng sè mostaèl bisa'a èkaollè.
138. Makapaè (ngakapaè) jhârân buru

139. Makatot pèssè bâdâ ghântèna, makatot rosèya apa sè èghântèaghi = Rosèya lebbi argâ dhâri pèssè. (katot = tekkor, korang)
140. Malang sara' = Nerrak atorân sè ella kappra.
141. Malappaè mano' ngabâng = Rep-ngarep pa-apa sè mohal bisa èkaollè = nomer 692.
142. Malè' bhumè = Aghântèyana rato kalabân maambuâ rato sè bâdâ.
143. Malecca' taè sabhâtok = Èkoca'aghi dâ' orèng sè nyarèta'aghi kajuba'anna bhâlâna dhibi'. 698. Malekko' mara tângghiling = Patèdungnga orèng kacellebbhân.
144. Malèng abâla cètak = Ngako terros terrang atas kasala'anna.
145. Malèng saombhut = Orèng sè saparmèli otabâ sakampong sè padâ dhâddhi malèng otabâ panjahat kabbhi.
146. Males dada = Ekoca'aghi dâ' orèng sè ngèna orèng laèn.
147. Mandhâr bâdâ'a li'-bâli na dâdâr = 1. Oca'na orèng nalèka nemmo sossa, sè ngareppaghi mandhâr dhuliâ leppas dâri karèkonganna. (rèkong = sossa), 2. Oca'na orèng sè èkanèyajâ, ngarep sopajâ orèng sènganèyajâ abâ'na, mandhar dhuliyâ ollè bâbâles dâri Ghustè Allah.

Daftar Pustaka

- Asmoro, Wirjo. 1952. Panyeddha'. Jakarta: Kementrian P.P. & K.R.I. Dinas Pendidikan dan Kebudayaan.
- Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur. 2022. Capaian Pembelajaran Bahasa Daerah pada Kurikulum Merdeka Tingkat SD, SMP, SMA, SMK dan SLB.
- Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur. 2024. Pergub Muatan Lokal Bahasa Daerah. Surabaya
- Pembinaan Bahasa, 2012, Pedoman Umum Ejaan Bahasa Madura Yang Di sempurnakan. Edisi Revisi.
- Kementrian Pendidikan Nasional, 2011, Hasil Keputusan Konsinyasi Revisi EYD Bahasa Madura tahun 2013, Surabaya: Balai Bahasa Surabaya
- Lembaga Seni Budaya "La Asrè" 2005, kumpulan lagu-lagu Madura, Pamekasan
- Luxemburg, J.Van, dkk. 1992. Pengantar Ilmu Sastra. Jakarta: PT Gramedia.
- Moedani, 1948. Tanoedhân Jilid 1 – 4, Betawi, Welter Vreden
- Molen. S.Van Der, 1948, Ondar, jilid 1 – 2, Betawi, J.B. Wolters Groningen.
- Pradopo, R.D. 1990. Pengkajian Puisi Analisis Strata Norma dan Analisis Struktural dan Semiotik. Yogyakarta: Gajahmada University Press.
- RM, Yoyok DKK, 2007, Pendidikan Seni Budaya. Jakarta: Yudistira.
- Rosida, Lilik, 2007, Gai' Bintang. Sumenep: Dinas Pariwisata dan Kebudayaan Kabupaten Sumenep.
- Sastrodiwirjo, Oemar. 2008. Tembhâng Macapat Madhurâ. Surabaya: Karunia
- Sitomurang, B.P. 1983. Puisi Teori Apresiasi Bentuk dan Struktur. EndeFlores:
- Soedjito, Prof, Drs, 2002, Modul IND-A 08 Semantik Bahasa Indonesia. Jakarta: Departemen Pendidikan Nasional, Direktorat Jenderal Pendidikan Dasar dan Menengah, Direktorat Sekolah Lanjutan Tingkat Pertama.
- Tajib, Muh, 1986, Kumpulan Lagu-Lagu Madura 2. Pamekasan: -
- Tajib.M. 1986. Malathe Sato'or, Surabaya, Karunia.
- Tarigan, H.G. 1992. Dasar-dasar Kurikulum Bahasa. Bandung:Angkasa.
- Tim Pakem Maddhu. 2012. Pakem Maddhu (edisi 32). Surabaya : CV Karunia
- Tim Pakem Maddhu. 2012. Pangajhârân Bhâsa Madhurâ Kembhâng Bhâbur 1 (edisi kedua). Jakarta Timur : Yudistira.
- Tim Nabara. 1990-1994. Bulletin Konkonan Nomor 1–40. Sumenep: Tim
- Tim Pembina Bahasa Madura. 1992. Pamertè Bhâsa Madhurâ; Lèbur Maca. Kandeptikbud:Sumenep
- Waluyo, H. J. 1987. Teori dan Apresiasi Puisi. Jakarta: Airlangga.
- Warsidi, Edi. 2009. Pengetahuan tentang Puisi. Bandung: Sarana Ilmu Pustaka.
- Wignjoamidarmo, Mas. 1909. Baboeroeghan Bettjeq. Batawi: Kandjeng Goevernem

Wirjoasmoro dan Saleh Trunodjojo, 1952, Basa Madura Umum, jilid 1 – 2, Kementrian Pendidikan, Pengadjaran dan Kebudayaan RI.

Wirjoasmoro, 1952, Prama Sastra Madura, bhâb Oca' sareng Okara, Kementrian Pendidikan Pengajaran dan Kebudayaan RI.

Yayasan Pakem Maddu, 2008. Kamus Bahasa Madura-Madura-Indonesia, Surabaya, Karunia.

Yayasan Pakem Maddhu. 2021. Bulletin Kapèng 55. Pamekasan

_____. 2022. Bulletin Kapèng 56. Pamekasan

_____. 2022. Bulletin Kapèng 57. Pamekasan

Biodata Penulis

Nama : Dr. Abdul Gani, M.Pd.
Tempat, Tanggal Lahir : Sumenep, 02 Desember 1964
Agama : Islam
Unit Kerja : SDN Pragaan Laok IV
Alamat Unit Kerja : Dusun Aeng Soka Desa Pragaan Laok Kec. Pragaan, Kab. Sumenep.
Alamat Rumah : Dusun Pesisir RT 02/RW 01 Desa Prenduan Kec. Pragaan, Kab. Sumenep.

Riwayat Pekerjaan/Profesi dalam 10 Tahun Terakhir

1. Plt. Kepala SDN Karduluk VI 2008-2010
2. Kepala Sekolah SDN Larangan Perreng II 2010-2020
3. Kepala SDN Pragaan Laok IV 2020-Sekarang
4. Dosen Pengampu Matakuliah Bahasa Indonesia, IAD IBD dan ISD, serta Paedagogik IDIA Prenduan 2003-Sekarang
5. Dosen Pengampu Matakuliah Pengetahuan Bahasa Madura, Sastra Madura dan Membaca menulis Bahasa Madura UNIRA Pamekasan 2007-Sekarang
6. Dosen Pengampu Matakuliah Pengetahuan Bahasa Madura, Sastra Madura dan Membaca menulis Bahasa Madura STKIP PGRI Sumenep 2015-Sekarang
7. Editor Majalah Jokotole Surabaya 2018-2020

Penghargaan yang Diterima

1. Lomba Karya Tulis Ilmiah Guru/Siswa tahun 2002, Tingkat Dati II
2. Pemilihan Guru Berprestasi tahun 2005, Tingkat Kecamatan
3. Keikutsertaan dalam Kegiatan Peningkatan Imtaq, Kewarganegaraan, dan Budi Pekerti. Tingkat Nasional
4. Juara I Pemilihan Kepala Sekolah Berprestasi tahun 2015, Tingkat Dati II

Karya Ilmiah/ Buku yang Diterbitkan (dalam 10 Tahun Terakhir)

1. Sinkretisasi Dâlem Bhâbhâd (2014)
2. Abinan Pamengkang Jagat (2014)
3. Mêtos Mênangka Bhudhâjâ Sê Êtoronaghi (2014)
4. Buku Siswa Songsong Sènom I (2014)
5. Buku Siswa Songsong Sènom 2 (2014)
6. Buku Siswa Songsong Sènom 3 (2014)
7. Buku Siswa Sekkar Assreè 1 (2014)
8. Buku Siswa Sekkar Assreè 2 (2014)
9. Buku Siswa Sekkar Assreè 3 (2014)
10. Buku Siswa Sekkar Assreè 4 (2014)
11. Buku Siswa Sekkar Assreè 5 (2014)
12. Buku Siswa Sekkar Assreè 6 (2014)
13. Pendamping Buku Teks Bahasa Madura 1 (2015)
14. Pendamping Buku Teks Bahasa Madura 2 (2015)
15. Pendamping Buku Teks Bahasa Madura 3 (2015)
16. Pendamping Buku Teks Bahasa Madura 4 (2015)
17. Pendamping Buku Teks Bahasa Madura 5 (2015)
18. Pendamping Buku Teks Bahasa Madura 6 (2015)
19. Modul Sastra Madura (2016)
20. Sapolo Macem Sango (2019)
21. Kamrat (2019)
22. Angghidhân Sastra Madhurâ (2019)
23. Kontak Cèna Ê Madhrâ (2019)
24. Abinan Judhâ Ghâtè (2019)
25. Abinan Trèsna Ghâtè (2019)
26. Pangaonèngan Dhâsar Bhâb Puisi Madhurâ Modèrn (2019)

Biodata Penulis

Nama Lengkap : Dr. Moh. Hafid Effendy, S.Pd., M.Pd.
No. Telp Kantor : 081913529920, 085231577100
Alamat Rumah : Jln Jalmak 32 Desa Jalmak RT:001 RW:004
Pamekasan
Bidang Keahlian : Pendidikan Bahasa Indonesia

Riwayat Pekerjaan/Profesi dalam 10 Tahun Terakhir

1. Dosen tetap Fakultas Tarbiyah IAIN Madura (2011 s.d. Sekarang)
2. Tutor UT (2010 s.d. sekarang)
3. Dosen UNIRA (2006 s.d. 2012)
4. Guru SMAN 1 Pamekasan (2006 s.d. 2010)
5. Asesor BAN/SM Jenjang SMK (2015. S.d. 2019)
6. Ketua Prodi Tadris Bahasa Indonesia (2015 s.d. 2021)
7. Kepala Laboratorium Fakultas Tarbiyah (2022 s.d. 2026)
6. Ketua Yayasan Pakem Maddhu Pamekasan (2019 s.d. Sekarang)
7. Wakil Ketua Dewan Kesenian Pamekasan (2021 s.d. Sekarang)
8. Wakil Ketua MUI Bidang Seni dan Budaya Islam (2017 s.d. Sekarang)
9. Anggota Dewan Pendidikan (2017 s.d. 2026)
10. Tim Tasshihh Tarjamah Al-Qur'an Berbahasa Madura (2010 s.d. 2020)
11. Fasilitator Provinsi Guru MA Jawa Timur (2021-sekarang)
12. Pengurus HPBI Jawa Timur (2019-sekarang)
13. Pengurus ADOBSI Jawa Timur (2020-sekarang)
14. Pembina PPBDI JATIM (2020-sekarang)
15. Pengurus IPTABI (2018-sekarang)
16. Saksi Ahli Bahasa Polres Pamekasan (2018 s.d. sekarang)
17. ASESOR SISTER (2022-sekarang)
18. Sekretaris Rumah Budaya (2022 s.d. sekarang)
19. Pembina Laskar Ronggosukowati (2022 s.d. 2026)

Riwayat Pendidikan Tinggi dan Tahun Belajar

1. S-1 : Bahasa dan Sastra Indonesia, Universitas Madura (2003)
2. S-2 : Bahasa Indonesia, Univeritas Islam Malang (2006)
3. S-3 : Pendidikan Bahasa Indonesia, Universitas Negeri Malang (2021)

Judul Buku dan Tahun Terbit (dalam 10 Tahun Terakhir)

1. Kamus Madura-Madura Indonesia (2010)
2. Sarè Taman Buku Pelajaran untuk SD Kelas 1 s.d. 6 (2012)
3. Kembhâng Bhâbur Buku Pelajaran untuk SMP Kelas 1 s.d. 3 (2012)
4. Buku Pernak-Pernik Bahasa Indonesia (2012)
5. Gramatika Bahasa Madura (2012)
6. Kasak-Kusuk Bahasa Indonesia (2013)
7. Gramatikal bahasa Madura (Tinjauan Deskriptif tentang tata bahasa Madura) (2015)
8. Malathè Sataman (Buku Pelajaran untuk SMA/MA/MAK) (2015)
9. Pamengkang Èlmo (Buku Ajar untuk SMA/MA) (2016)
10. Taman Tarbhuka (Buku Ajar untuk SMP/MTs) (2016)
11. Modul Guru Pembelajar Morfologi Bahasa Madura (2017)
12. Morfologi Bahasa Madura (2018)
13. Buku Pelajaran PBT Bahasa Madura (2019)
14. Sebagai Editor Buku Pengantar Analisis Wacana (2021)
15. Sebagai Penerjemah Buku Sastra “Orang Orang Palang” (2021)
16. Sebagai Editor Buku “Media Pembelajaran; Berbasis Teknologi Informasi dan Komunikasi (TIK) Teori dan Praktik” (2021)
17. Penampilan Etnik Madura dalam Realitas Sosial (2021)
18. Pandangan dan Perilaku Etnik Madura (2021)
19. Teori dan Metode; Kajian Budaya Etnik Madura (2022)
20. Buku Teks Bahasa Madura jenjang SD kelas 1 s.d. 6 “Songsong Sènom” (2022)
21. MODEL PEMBELAJARAN MENYIMAK KRITIS DENGAN MEDIA INTERAKTIF (2023)
22. BISNIS SYARIAH MASYARAKAT MADURA DIASPORA Tradisi Lokal dan Model Pengembangan Ekonomi (2024)
23. Syariah Masyarakat Madura di Indonesia dan Malaysia (2024)
24. Storyline Pamekasan dalam Sejarah Kepeloporan Ronggosukowati (2024)

Layout Isi

Nama Lengkap : Hadi Wibowo
No. Telp Kantor : 081230015243
Alamat Rumah : Jln Setro Baru Utara 9 No. 66, Surabaya
Bidang Keahlian : Desain Grafis

Riwayat Pekerjaan/Profesi dalam 10 Tahun Terakhir

1. Desain Grafis di Percetakan PT. Global Offset Sejahtera (2022-sekarang)
2. Desain Grafis di Percetakan CV. Champion (2012-2022)
3. Desain Grafis di Percetakan CV. Indah Makmur (2010-2012)

Riwayat Pendidikan Tinggi dan Tahun Belajar

1. D-3 Desain Grafis Cetak dan Packaging, STIKOM Surabaya (2007-2010)

Nama Lengkap : Nur Rochmat Romadhon
No. Telp Kantor : 089681349010
Alamat Rumah : Panjunan RT 04 RW 01 Sukodono, Sidoarjo
Bidang Keahlian : Desain Grafis

Riwayat Pekerjaan/Profesi dalam 10 Tahun Terakhir

1. Desain Grafis di Percetakan PT. Global Offset Sejahtera (2024-sekarang)

Riwayat Pendidikan Tinggi dan Tahun Belajar

1. S-1 Desain Komunikasi Visual, Universitas Maarif Hasyim Latif Sidoarjo (2020-2024)

Desain Cover

Nama Lengkap : Rahmat Mustofa Ridwan
No. Telp Kantor : 0812-1641-7870
Alamat Rumah : Kletek RT 16 RW 07 Kec. Taman Kab. Sidoarjo
Bidang Keahlian : Desain Grafis

Riwayat Pekerjaan/Profesi dalam 10 Tahun Terakhir

1. Desain Grafis di CAHAYA AGENCY SURABAYA (2023-sekarang)
2. Operator cetak di CV. Polymer Graphic Surabaya (2021-2022)
3. System Support di PT. Inova Medika Solusindo (2019-2020)

Riwayat Pendidikan Tinggi dan Tahun Belajar

1. S-1 Desain Komunikasi Visual, Universitas Maarif Hasyim Latif Sidoarjo (2019-2023)